

અભેમાન્યુનો

ચક્રવો.

રચનાર.

કવિ, છગનલાલ દાજીભાઈ દિવેદી ઉમરેઠ વાશી.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

બુકસેલર સાકરલાલ બુલાખીદાસ.

ડે. રીચીરોડ-અમદાવાદ.

સર્વ હક પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સ્વાધીન રાખ્યા છે.

અમદાવાદમાં,

ધી રત્નસાગર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શા. અમરતલાલ જ્ઞેશીંગભાઈએ
છાપ્યો. ડે. ત્રણ દરવાજા ચુડીઓળ.

આવૃત્તી ત્રીજી.

પ્રત ૨૦:૦

સંવત ૧૯૭૦

સને ૧૯૧૩

કિંમત રૂ. ૦-૮-૦

મહાભારત અઢારે પર્વ (રાગરાગ)

મહાભારત કવિ દુર્ગાશંકરકૃત. મહાભારતની કથા કરવામાં પંડા દુર્ગાશંકરની રસીલી વાણીથી કાંઈ ભાગ્યેજ અગણ્ય હશે, આચાર્ય એવી રસીક અને બોધક છે, આપડી વાંચવા લીધા પછી પુરી કર્યો વગર છે મન થતું નથી. વૃદ્ધ તેમજ બાળકને હરકત ન પડે તે હેતુથી મોટા ટાઈપમાં પવામાં આપ્યું છે. મહાભારત એટલું બધું લોકપ્રીય છે કે એની જુજ પ્રજાતમ ત્રણ આવૃત્તિઓ થઈ ગઈ છે. પુસ્તકની અંદર સાત ચીત્રો આપવામાં આવેલાં છે. પાના ૫૬૦ પાકું પૃકું છતાં કી. રૂ. ૧૧) (પોસ્ટેજ) ૪ આના વધુ.

ભક્તમાળ નાભાસ્વામી કૃત.

આ સંસારની માયામાં જેઓ મગ્ન રહે છે તેઓએ આ પુસ્તક ખાસ કરીને વાંચવું જોઈએ. ઇશ્વર ભક્તિજ પરમ સુખદું પગથીયું છે, ઇશ્વર ભક્તિથી મન નિર્મળ થાય છે, અને ખરા સુખના ધામ ભણી જાય છે. આ પુસ્તકમાં (૧૭૭) ભક્તોની અનન્ય ભક્તિ આપેલી છે. પાના ૧૮૮) પાકું સોનેરી પૃકું છતાં કિ. રૂ. ૧) (પોસ્ટેજ) ૩ આના વધુ.

સકળ શાસ્ત્ર નિરૂપણ.

આ પુસ્તકમાં નિચલા વિષયો આપેલા છે. શીવલીંગ પુજવાથી થતું ફળ માટીના ચીંતામણી પુજવાથી થતું ફળ, વૈદકશાસ્ત્ર, સામુદ્રિક શાસ્ત્ર, શાલીહોત્ર શાસ્ત્ર, કાવ્યશાસ્ત્ર, સ્વરોદય શાસ્ત્ર સંગીતશાસ્ત્ર, જ્યોતિશ શાસ્ત્ર, શીલ્પશાસ્ત્ર, વગેરે આટલા બધા ઉપયોગી વિષયો એકજ પુસ્તકમાં સાથે આપેલા ભાગ્યેજ બીજા કોઈ પુસ્તકમાં મળી શકશે. જુજ નકલો છે. કિ. રૂ. ૫) પોસ્ટેજ આના ૮ વધુ.

શિવપુરાણ બ્રહ્મોત્તર ખંડ. (કવિ શામળભટ્ટકૃત.)

આ ગ્રંથમાં નિચલા આવેસ ઉપયોગી વિષયો આપેલા છે. પંચાક્ષર મહાત્મ્ય બીહીપત્ર મહાત્મ્ય, પાપાયણી ઉદ્ધાર, શિવદર્શન વર્ણન, શિવ સ્થાપન વર્ણન શાનીપ્રદોષવર્ણન, પ્રદોશનિત્ય પ્રદોશ, ભદ્રાયુ રૂપસ સંયોગ, શિવકવચ મહિમા ભદ્રાયુ વિવાહ, વિભુતિમહાત્મ્ય, વિભુતિ યોગવ્યાસ, ભસ્મમાહિમા, વિભુતિ અન્નન, ઉમામાહેશ્વરવૃત, ઉમામાહેશ્વરવૃત માહત્મ્ય, મૃત્યું જય જપ, કથાશ્રવણ વગેરે વિષયો આપેલા છે. મહાભારત અને રામાયણના જેવું રસીક કાવ્ય શામળભટ્ટની રસીલી વાણીથી લખાયેલું ફક્ત આજ શિવપુરાણ છે. પાકું સોનેરી પૃકું છતાં કી. રૂ. ૧ પોસ્ટેજ ૩ આના વધુ.

જુકોલર. સાકરલાલ યુલાખીદાસ.

શીચીરોડ-અમદાવાદ.

ભેમન્યુનો ચકાવો.

કડવું ૧ શું. રામ સાખી.

વશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુંજને સંભળાવું;
કાવાનો મહીમાય. ૧ અરજીનજી પાતાળે ગયોછે, તાડુકી કહીતને હણવા; કૌરવ
ક પ્રથવી વીશે રહ્યા ઉંમગે ઉખણવા. ૨ તંબુમાંજઈ દુર્યોધને, તેડયા મારથી
કે ગુરૂ સહીત બેસાડીને, કરવા લાગ્યો બોધ. ૩ એકે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી,
આપણું યુદ્ધ આદરવું; ફાવશે વઢતાં નર નહી માટે, કાલે આરંભ કરવું. ૪ લાગ
બલો છે શતરૂને હણવા, માટે ખેલ બતાવું; દ્રોણ કહે તું મરેતોયે રણસ્થળે નહી
આવું ૫ અરજીનને મેં વીશ્વાસ દીધો, ત્યારે ગયો પાતાળ; માટે રણસ્થળે યુદ્ધ
ન કરું, ધૃતરાષ્ટ્રના બાળ. ૬ તવ દુર્યોધન રડી પડીયો, આરંભો યુદ્ધ માખાપ;
તમોએ પ્રતિજ્ઞા કરી છે, તે સહુ મુજને પાપ. ૭ દ્રોણ કહે ફાવે તે કહે પણ, તે
નહી કરું બુધ; તે કરતાં તારી મરજી હોય તો, આરંભુ કોઠા યુદ્ધ. ૮ દુર્યોધન
કહે તે યુદ્ધ કેવું, કહો માંડીને વાત; ગુરૂ કહે કે વઢવા માટે, રચવા કોઠા સાત. ૯
મંત્રવડે તેને રચવાના, પહેલો પાપાણકેરો; લોહ વજરનો બીજો છે, ને ત્રીજો છે
ત્રાંબાનો. ૧૦ ચોથો પાંચમો રૂપા સોનાનો, સપ્ત ધાતુનો છઠો; સાતમો છે છાણ
માટીનો, એ જીતે તે હોઠો. ૧૧ પહેલે સોને બીજો બસે; એમ ચઢતાં છે દ્વાર;
શાતમે કોઠે દ્વાર સાતસો, ત્યાં ચોદા સાત હજાર. ૧૨ તે પ્રમાણે ધન શીખરો,
ચઢતા ચઢતી હોય; રહે મોખરે એક મહારથી, તૈયાર થાવ સૌ કોય. ૧૩ દુર્યો-
ધન કહે ધન મહારાજ, વિચાર કીધો સારો; અરજીન તો અહીં છે નહિ, સાધ્યો
મનમુખો મારો. ૧૪ દ્રોણ કહેછે પહેલે કોઠે, ઉભા રહેવું મારે; બીજે કૃપ, ત્રીજે
અશ્વત્થામા, ચોથે કરણ ધારે. ૧૫ પાંચમે તું રહે દુર્યોધન, છડે રહે શતરાય; સા-
તમે તો જયદ્રથ રહે, એ રીતે કોઠાય. ૧૬ નક્કી કરીને પત્ર લખીએ, પાંડવજનમાં
સાર; સ્થંભ યુદ્ધ તો બંધ કરીને, કોઠાયુદ્ધ નિરધાર. ૧૭ અરજીન સાથે કોલ કી-
ધો, માટે થંભ ન આવડું; કોઠાયુદ્ધમાં કાલે આવો, તો વિર તમને કાઢું ૧૮ બી-
જા લખી કોઠાની તેમાં, પછી મોકલ્યો દુત; ના આવો ક્ષત્રીવટ ખુશો, એ પાંડુ-
ના મુત. ૧૯ પાંડવકેરી સભા મધ્યે, ફૂટે દીધો પત્ર; ધર્મે આપ્યો નિકુળકેરે, કર-
તો તો તર્ક. ૨૦ વાંચી પત્ર વિચારે પડીયા, બીડું બનાવ્યું એક; લશ્રી સભામાં
રહ્યું; કોઠે રાખે રેક. ૨૧ પણ તેતો કોઠેએ નવ લીધું, પડી રહ્યું તે

છે તેવું; વાલુ' અંધ કરીને ખેડા, બણે મરવા જેવું. ૨૩ વને
 વ્યો, મુણ્યાં ન વાળાં કાન; ગેરગમ્મને કહેવા લાગ્યો, દીસે ક
 ચાલો આપણ સભામાં જઈએ, શ્વાસ ભર્યા પરવરીયા; ધર્મ સભા
 વી રથેથી ઉતરીયા. ૨૫ સર્વેને ઉદ્દારજ દેખી, માયાવી ખેસી ગયો;
 માટે અભેમન્યુ, ત્યાં આવી ઉભો રહ્યો. ૨૬ શું ન શું નાકાર સરવ છે, ક
 દીધો હાવ; અભેમન્યુને ઓછું લાગ્યું, પિતા વિણ નહિ દહાવ. ૨૭ મુખ ઉત
 પાછો ફરતો, તેતો સમજ્યા ધર્મ; રીસાળવોછે રીસાઈ બયે, સમજવો વીરા મ
 ૨૮ આંસુ લુછી ભીમ ઉઠ્યો, મુખ ખોલ્યો વચન; આ વેળા શું માન્ય માલો,
 ધારો સંતાન. ૨૯ તાત ગયા પાતાળ તારા, જોડે નંદકીશોર; સોમણ તેજ દીવા
 વિના, છે અંધારૂં ઘોર. ૩૦ પત્ર લખ્યો દુર્યોધને, આણીને કુબુદ્ધ; હરામખોરે ઉ
 ભું કીધું, લઢવા કોઠાયુદ્ધ. ૩૧ તેતો કોઈ બણે નહિ, બીડું રથું પડી; તેથા તમ
 ને ન બોલાવ્યા, ચિંતા સહુને અડી. ૩૨ તે સુણી અભેમન્યુ ચાલ્યો, બહાદુર
 બાળ ન ચુક્યું; મંથ સભામાં બીડું પડ્યું તું, તે લઈ મુખમાં મુક્યું. ૩૩ છ ભા
 ગનું બીડું કરડી, સાતમો જે ભાગ; સર્વ સભાને દેખાડીને, પાછું મુક્યું પાગ. ૩૪
 તે પછી પોતે બોલીયો, મુજ માતાએ જણીયો; તે સમે તેના ઉદરમાં, છ કોડા હું
 ભણીયો. ૩૫ સાતમો શ્રી મામા કૃષ્ણે, મને નથી ભણાવ્યો; એટલો કોઠો રાખો
 માથે, ભેદ હતો જણાવ્યો. ૩૬ તે સુણીને ભીમ ખોલ્યો, મનશું કરી વિચાર; છા
 ણ માટીનો તે કોઠો છે, તે ભાગું હું સાર. ૩૭ એવું બોલી ઉઠ્યો પોતે, મનમાં
 ધારી રીસ; પડ્યું પાન લીધું મોંઢામાં, સાતમો મારે શીશ. ૩૮ એટલે સર્વ સભા
 થઈ રાજ, વાળાં ચાલતાં કીધાં; બીડું ચાવી ગયો તંબુ, કારજ સર્વે સીધ્યાં. ૩૯
 તવ સુભદ્રા પુછે માડી, ઓ મારા સંતાન; કાણે કોડાનું બીડું લીધું, ગડમડીયાં
 નિશાન. ૪૦ અભેમન્યુ કહે ઓ માતાજી, શુરાતન મેં કીધું; જે મુખ મારું રક્ત
 થયું છે, બીડું યુદ્ધનું લીધું. ૪૧ વલણ બીડું લીધું માવડી, યુદ્ધે બહુ કાલ રે;
 દાસ છગન કહે સાંભળો, માડી થઈ ખેલાલ રે.

કડવું ૨ જી. રાગ સવૈયા.

અભેમન્યુએ મુખ ખતાવ્યું, માઠા થયા શુકન; કાગ કકળીયા તંબુ ઉપર, ક
 કણ ફરક્યું નયન. ૧ એટલે કાળ પડી સુભદ્રા, આ ખેલ કાણે મચાવ્યો; ધર મારું
 ધાલવા ખેડા, નીસાસીયો કોડાવ્યો. ૨ દૃઢ્ય ફોટે રામા રૂવે, રહે જરા નવ છાની
 મુખ ઉઘોડે માથું કુટે, નહી દીડેડી પગ પહાની. ૩ તે નારી મર્યાદા મુકી, કરેખા
 નંદ; આંસુ છોટે છાતી કુટે, કીધો ઝાઝો ધંધ. ૪ આવી સભામાં કોઈ કરેખા
 શ્વાસ; રક્ત લોચન રામા દેખી, ધરમ પામ્યા ત્રાસ. ૫ છોટે કો

. મારો, એનો પિતા ગયોપાતાળ; તેથી કરી મરાતી નાઓ, ક્યાં
 . ૭ ધિક્કાર જેઠ ધરમ તમને, શાના છો સનવાદી; પારખાં છોકરાં
 , પોતે બોગવો ગાદી. ૮ ધિક્કાર સેદેવ દીયર તમને, ફરો દીપણું
 ઠાવિધા ના બણો શું; નામ ધર્યું શીદ જોશી. ૯ લંગોટી વાળી વન બ-
 મસ્મજ અંગે ચોળો; તમ ધિધા તો નાશીગધ ને, પોથાં જળમાં બોળો. ૧૦
 કાર નિકુળ દિયર તમને, છુટી પડી વરણાગી; છોર ચડતી પોને બેડા, છેત્તા-
 ઇમાં લાલ લાગી. ૧૧ ધિક્કાર જેઠ ભીમ તમને, પહેરી ધાધરી આંજો મેશ; ખ ઇ
 ખાઈને દીસ વધાર્યું, ભાદરવાની બેંશ. ૧૨ ભીમ કહે મુજને નવ કહેતી, હું જ-
 વાનો સાથે; મેં મારો ભાગ લીધો, સાતમો કોડા માથે. ૧૩ એટલે અતિ આકળી
 થઈને, વદી સુભદ્રા વાણ; મારા બાળકને સમજવો, નહિનો કાઠીશ પ્રાણ. ૧૪
 સીહત્યા તો આપીશ તમને, નહિ પડવા દેઉં સાંસો; એમ કરીને મુસ્તક કેશે, મ
 જે ધાલ્યોછે ફાંસો. ૧૫ થરથર રાબ ધરમ ધુળ્યા, સાંભળ બાઈ વચન; ધીરજ
 ધર તું નહિ જય જુદે, રોકુ તારો તન. ૧૬ એમ કહીને અનુચર દોડાવ્યો, બો-
 લાવ્યો અભિમાન; તેડી સભામાં ધર્મે કીધું, સાંભળને સંતાન. ૧૭ તારી મા બહુ
 કલેશ કરેછે, થઈછે વિપ્રીત મતિ; માટે તારે જુદ જવાનું, દીકરા કાલે નથી. ૧૮
 કહે અભિમન્યુ વડોલકાકા, બીડું ચાવ્યું મેં આપ; કાલે યુદ્ધ નાખઉં તો, બ્રહ્મ
 ત્યાનું પાપ. ૧૯ મુજ માડીનું પેટ લાજે, લાજે અરજુન તાત; નારીનો સ્વભ-
 એવો, છો રડે એ માત. ૨૦ કહું કોઈનું નહિ માનું, માટે ન કહેશો અતિ; ભરી
 સભામાં પાન ચાવ્યું, કાયલા ચાવ્યા નથી. ૨૧ એવું બોલી સુત નાઠો, આત્મ
 તંબુએ જય; સુભદ્રા કહે જેઠ મારા, હવે વલે શી થાય. ૨૨ એટલે બોલ્યા સેદેવ
 પ્રત્યે, નિજ યુધિષ્ઠિરરાય; ત્રીકાળજ્ઞાની જોશી મારા, બતાવો કંઈ ઉપાય. ૨૩
 કહે સેદેવ વીરા મારા, જે હોય ભાગવું દુઃખ; તો એ ડી નારી તેડાવો; દેખાડો
 ઓત્રા મુખ. ૨૪ મુખ ઓત્રાનું એ જોશેતો, નીકળે નહિ ધરબાર; માટે તેને તો
 તેડાવો, વેરાટની બાળ. ૨૫ ચાવ્યું બીડું ગળી જવાનો, નહિ લે યુદ્ધનું નામ; તે
 માટે સૌ કારજ મુકી, હાલ કરો એ કામ. ૨૬ કહે યુધિષ્ઠિર સેદેવ વીરા, બતાવ્યું
 કીક જેમ; શત જોજન છે વિરાટનગરી, તો આવી શકે કેમ. ૨૭ જતાં આવતાં
 માઉ આઠસેં, કહો તે કેમ ફાવે; એક રાતમાં નગર જઈને, કો' કેમ તેડી આવે.
 ૨૮ કહે સેદેવ મોટાભાઈ, શામાટે ગમરાવો; સાંઠ જઈ સપાટે આવે, રાયકાને તે-
 ડાવો. ૨૯ મુખી એવું કરી આજ્ઞા, ઉઠાને છડીદાર; સારા રાયકાને તેડીશાવો, લાડ
 નાલાગે વાર. ૩૦ એટલે ઉઠ્યા દશ વીરા દાસો, રાયકા લેસ જય; શોષી જે
 બોલ્યા, આર રાયકા ત્યાંય. ૩૧ રાજે કાનો રૂપો રતનો, એમાં ?

તો એક, આજ્ઞા આપો ચાર જણા છે, લાવું કરી વિવેક. ૩૩ મુ.
જણુને, તેડો મારી પાસ; લઈ આજ્ઞા ધરમકેરી, ગયો તેડવા દાસ.
સભામાં રાયકા, તેડો રાજનરે; દાસ જાગન કહે રાજે રાયકો, ગયો સ
કડતું ૩ જી. રાગ ઝીઝીટી.

રાજેરાયકો આગળ ચાલ્યો, સભાતણે અનુદીન; ધર્મ સામે આવી ઉમે,
રો નજર સ્વામિન. ૧ જુહાર પહેલો કરી બોલ્યો, મુજ સરીખું કામ; ધરમ ક
વૈરાટે જઈ, લાવ એત્રા આ ઠામ ૨ રાજેરાયકો એ જીપેર બોલ્યો, રાજા અ
વધાર; સોળહજર છે સાંઠયો મારે, કહેતાં નાવે પાર. ૩ આજ્ઞા દો તો જઈ અ
ત્યારે, કાલે સાંજે આવે; સુભદ્રા કહે એ નહિ, બીજાને બોલાવો. ૪ કાનો આવી
જુહાર દેઈ, લાગ્યો રાજા પાય; ધરમ કહે વૈરાટે જઈ, એત્રા લાવો યાંય. ૫ કાનો
કહે અત્યારે જઈ, લાવું કાલ બપોર; એ નહિ એમ કહે સુભદ્રા, જુહાર કાઠો
આ ઠાર. ૬ રૂપો આવી જુહાર કરી, લાગ્યો ધરમ પાય; કામ બતાવો રાજા મા-
રા, જે મારાથી થાય. ૭ ધરમ કહે વૈરાટે જઈ, એત્રા તેડી લાવો; રૂપો કહે અ-
ત્યારે જઈ, પોર દીનનો દાવો. ૮ સુભદ્રા કહે એ નહીં કાવે, હવે શો ઉપાય; ૨.
તો તેડી સેવક લાગ્યો, સભા વિમાસણ થાય. દરતોરાયકો આવી સભામાં, પહેલો
કર્યો પરણામ; મંડીલ બાંધ્યુ માથે મોટું, મુખ બોલ્યો તે ઠામ. ૧૦ હું હે રાજા
હું હે રાજા, હુંય પડયું હે કામ; આ ઠેકાણે આણીવેળા, બોલાવ્યો હું કામ. ૧૧
રાય ધરમ કહે રતારઈકા, વૈરાટનગરે જાઓ; એત્રાવહુને તેડોને, કાલે ક્યારે
આવો. ૧૨ રતારઈકો એજીપેર બોલ્યો, રાજા અવધાર; ચાર હજાર ખાંડેર
મારે, કહેતાં નાવે પાર. ૧૩ સવાર થતાં તેડી લાવું, એ હેં મારું કામ; જે કદીહું
ના આવુંતો, ફેડો મારો ઠામ. ૧૪ ત્યાં સુભદ્રા ખુશ થઈ કહે, જા ભાઈ તેડી લા-
વ; જોજે જુડો પડતો ભાઈ, કાલ સવારે આવે. ૧૫ સોનાકડાં છે હાથમાં, આંખ
ચડી ગઈ શીશ; મુછ મરડતો બોલીયો, આવી ઘોળે દીશ. ૧૬ પવનગમની સાંઠ
મારે, કંઈ ધુવરમાળ; હુલાવી આકાશ જાયે, પીયે જળ પાતાળ. ૧૭ સુભદ્રા કહે
પાહોરમુધી, કરીશ કુંવરને વાર; વાયદો જુડો ના પડે લે મોતીનો હાર. ૧૮ પવ
નગમની ક્યાંછે તારી, બોલ્યે પડશે ફેર; દિન હવે રહ્યો નથી, બાનું બેશે મેર. ૧૯
એવે બોલ્યો રાયકો, ધેર જઈ લઈ આવું; પત્ર લખી ત્યારી કરો, એવામાં હું આ
વું. ૨૦ પહેરદીનનું સાટું કરું, તેડી લાવું આ ઠામ; મુર્યોદયની પહેલાં આવું,
તો મુજ રતો નામ. ૨૧ સુષ્ણી એવું સુભદ્રાને, વળ્યો મન આરામ; મુર્યોદય પ-
ને આવે, આપું હું દશ ગામ. ૨૨ ત્યાંથી ચાલ્યો રાયકો, ગયો પોતાને મેર
સાંઠ લેઈ, આવ્યો આનંદમેર, ૨૩ અંજે ઉંચી લાંબડી, છે હાંડનો આ

જેવી ન મળે બીજી, નહી જવાદેઉં એને, ૨૫ પત્ર લખાવ્યો ધ-
તખી તેમાંય; સગુણી ઓત્રા જમી કાગળો, આવી કરજે હાંય. ૨૬
ની સહી કરી, વિરાટ યુધિષ્ઠિરરાય; રવાને કર પત્રજ-આપી, ત્યાં કર્યો
૨૭ દીનમણી ત્યાં મેર બેઠો, થયો સાંઠે સત્તાર; વહેતો આવીશ કહી હં-
વા વેગે તેવાર. ૬૮ વાયુવેગે ઉછળી તે, લાંબાં કમતાં ભરતી; પત્રનમમની
દુર સપાટે, અંતર દુકં કરતી. ૨૯ વૈરાટે છે ઓત્રાકુંવરી, ને મુદ્રણા માત; મ-
હેલ મધ્યે શયન કીધું; પહેલા પહોરની રાત. ૩૦ સ્વપ્ન આવ્યું એ ૧૧થે, ત્યાં
જખકીને જાગી; માતને બાઝી પડી, કુસકે રોવા લાગી. ૩૧ વતણુ. જખકીને ઓ-
ત્રા તો જાગી, કરતી આંસુપાતરે; દાસ છગન તે સ્વપ્નની, કહે માતાને વાતરે.

કડવું ૪ થું. રાગ પરજ દેશી હરેકણી.

અરરર હો માવડીરે, મુને લાગ્યું છે સ્વપ્ન; હવે હું થું કરું, કાંઈ દીસે છે
વિધન. અરર હો માં પરથમ ઉંઘતુરે આવ્યું સ્વપ્નું આજ, અરરર હો હોરે;
કહેતાં કહ્યું જાયે કાજ અરર હોં હું ને મારો નાથજી. બે નિકળીયાં વંન, ન જો
થું ન સાંભળ્યું રે એવું થયું છે વિધન અરર હોં એક નદી ત્યાં આવતીરે, તે
જવાને પાર; નાવડું એક હતુરે, બે બેઠાં તેમાં સાર. અરર હોં મધ નદીએ મ-
યાંરે, ત્યાં જાગ્યું મારું પાપ; નૌકુ જાગી ગયુંરે, નાથ તણાયા આપ. અરર હોં
તરી કરી હું નીકળીરે, જળની સામી તીર, મુજ પતિ બુડીયોરે, હૈડું ના રહે મુ-
જ ધીર. અરર હોં હેવાતણુતો ગયુંરે, ન રહ્યું મુજ હાથ; રડી રડી હું થાકતી
રે, કુદું છાતી માથ. અરર હોં એવું સ્વપ્ન આવીયુંરે, થું હશે વિધન; નાડી-
ઓ ઉછળેરે, થાય આકળવિકળ તન. અરર હોં મા કહે મુજ દીકરીરે, છાની
રહેને આજ, તુજ રક્ષા કરેરે, ભવાની રાખે લાજ. અરર હોં હોરે છાની રહેવે
આજ, તારું સ્વપ્ન સુકે લાકડેરે, સ્વપ્ન પડો સમુદર બેટ, શીવ રક્ષા કરેરે,
સ્વપ્ન પડો ગોઝારી પેટ. અરર હોં, એમ કહી આંસુ લુછીયાંરે, જેમ તેમ છાની
રાખી બાળ, સયન કરાવીયુંરે, ત્યાં થયો મધ્ય કાળં અરર હોં દોહરો. મધ રા-
ત્રીએ જાગતાં, વળી ધરજાયું છે અંગ; બીજુ સ્વપ્નું લાધીયું, જખકી રડે અભંગ

કડવું ૫ મું. રાગ ચાલતો.

અરર હો માવડીરે, બીજી ઉંઘમાં સ્વપ્ન, અધાર સ્વપ્નું આવીયુંરે, થું હશે
વિધન. અરર હો. સ્વપ્ન બીજી ઉંઘતુરે, હું ને મારો કંથ, વનવમડે મયાંરે, ત્યાં
તરબોડી વન મધ. અરર હો. તોય હું પુઠે પડિ, કરબોડી કરગરતી, દવ બળતો
શીયરે, ત્યાં થું થયું છે મતી. અરર હોં ટળવળતી મને કરીરે, જંપલાવ્યો ના-

રંડાપણુ અઁયું ત્યાંય, એવું સ્વપ્ન આવીયુરે, હવે જઈએ
હૃદય દાખી દીકરીરે, છાની રહેને આજ. શીવ રક્ષા કરોરે, હોખો
સ્વપ્નું પઠોરે જ્યાં હિમાળો હેમ. અરર હો. " તુંજ સ્વપ્ન જાગેરે જે
ઝેર, તુજ સ્વપ્ન વગોરે નિંદાભવાને ઘેર. અરર હો. " તુજ સ્વપ્ન જ
દગા ખોરો હોય જેહ, પડને વળી તે પુરે, વિશ્વાસધાતી જેહ. અરર હો. વ
ત્રીજે ચોથડીએ જામતાં, રડી પડી રસ રંગરે; ત્રીજું સ્વપ્નું લાગીયું, કર
તે આકંદરે.

કડવું ૬ હું રાગ ચાલતો.

અરર માવડીરે, શું આ બીજા પેરે સ્વપ્ન, નષ્ટ અતિ નિરખ્યુરે, હો માતા
અંધન. અરર હો. કહેતા કહેવાય નહીરે, ન જાય વરણવતાં વાત; પતિરૂપ ફરી
ગયુરે, જાણે હોયે ભુતનો બ્રાંત. અરર હો. બીક લાગી મુજનેરે, વળી પડ્યું આ-
શ્ચર્ય, સવાર મહીષ ચડોરે, કંઠ પહેર્મા કરેણા હાર. અરર. લોહશણગાર સજ્યારે
શીર સઘડી ધીકે અંગાર, મનુષ્ય મુસ્તક માળ કંઠમારે, વઢન રૂધિરની રેલ.
દોહા. રૂધિર રેલ અંગ મુખપર, દક્ષિણદિશમાં જાય; ઠીબ માંહે ખીર ભરી, રોટલો
ખોળી ખાય. ભુત ભૈરવ આગળ નાચે, વંતરી ચુડેલ, બ્રહ્મ રાક્ષસ ને કાળ ભૈરવ
બીહામણા બંડેલ શીરપર સમળી સીંચાણા, ભમે કાળા કાગ; એવું સ્વપ્ન આ-
વીયું, તુજ જમાઈને માથે. કહી રડે ધુસકા કરી, હિંમ આવે હૈયા માંદ; છાની
રહે હે ! બાળકી, હૃદયે ચાંપી ત્યાંય. સામેરી. પાણી વાળી ઉતારી નાંખ્યુરે; મુખ
વચન એવું ભાખ્યુરે; તારી રક્ષા કરો હે ભવાનીરે, એક તારી આસા મેં જ-
ણીરે. તારૂ સ્વપ્નું સમુદર ખેટરે, રાંડ ગોઝારીને પેટરે; સુકે ઝાડે શમળું પડળરે,
તુજ વેરીને જઈ નડજેરે. તને કુશળ રાખે કીરતારરે, વધે હેવાતન તુજ સારરે,
ચોથી ઉઘે જાગી તેહરે, કહે દાસ છગન તો જેહરે. દોહા. ચોથું ચોથડીયું લાધીયું
ઉંઘ પુરી થાય; સ્વપ્નું લાગ્યું તેહની, શું કહું પીડાય ઝબકી જાગી આતરા,
રૂએ હૃદયા ફાટ, શ્વાસ ખાએ નહિ રૂઢિયે, સુરવહે સોંસાટ. પ્રત્યક્ષ હાંડું પારખું,
ખરેખરું તે આજ, સતવંતી જે નારી છે. તેને બાસે સાજ.

કડવું ૭ મું રાગ સામેરી.

મુજ સસરા ગયા પાતાળરે, જોડે મામાજી ગોપાળરે; રડયા કૌરવ કોડે મચી-
યારે, તેણે કોઠા યુદ્ધના રચીયારે. કોઠા રચ્યા છે ગુરૂદ્રોણુરે, ધર્મસભાએ કર્યું પાંચરે,
ખીડું બાસઠ પાન ખનાવ્યુરે તેતો તારા જમાત્રે આવ્યુરે. તેથી મારી સાસુઆણું
ધાવેરે, મને રાયકો તેડવા આવેરે; મને એવું સ્વપ્ન આવ્યુરે, મન મારું ધ

દોહા. કીરજ આવે માલતી. યત્રીને તે માળ એવાં રે સ્વપ્ન

સાર. સંજાને રંક જન, વંઝા પ્રસવે પુત્ર; નિરધનીયો વેન પામે,
 ધરસુત્ર, હાલો હાલો કહી જુલાવે, જગી જુએ શું હોય; એમ ગભરા-
 ન નહિ, સપનાં સત્ય ન હોય. જુઓ ખાએ લાડવા, મુગો બાણે વિધાય; જગી
 મળવા જાયતો, મોઢે નવ બોલાય. સ્વપ્ના માંહે એક કુંવારો, તે પામ્યો કન્યાય;
 જગી જોવા જાય તો, હિશીકું દેખાય. ચોપાઈ સ્વપ્ને નિર્ધન પામે ધન, હુંડી વિદે-
 શે માંને અન્ધ; ઘેર ગુમાસ્તા એક હજાર, ઇજત ઝાઝી વાધી સાર. અવનીમાં
 વાધ્યો બહુ ટેક, જગી જુએ નહી કોડી એક. સમજવું શાણી દીકરી, સ્વપ્નાનો
 શો વિશ્વાસ; મભરાઈએ નહી દીકરી, હરી કરાવે ખાસ, છપ્પો. જેને રૂઠે રામ,
 તેહનું કાંઈના ચાલે; જેને તુઠે રામ, તેહનું સૌજન તાણે, જેને તુઠે રામ બહાણુ
 વિદેશે ચાલે; જેને તુઠે રામ, તેહ ધર લક્ષ્મી માણે વર્ગી જેને તુઠે રામજી, તેનું
 સરવે થઈ રહે; દાસ છગને કેહ રામ રૂઠે, સ્ત્રી સુત તેને તવ ચહે, દોહા, બહુ રીત
 સમજવીને, જેમ તેમ વાળ્યું મન; પપનાં સાચાં હોય નહિ, ઓરે મારી તન. જે-
 રા હું સાથે વાતમાં, સુતી નહી લગાર; કર્તા શ્રી પ્રીરતાર છે. આ જગતનો સાર.
 બાજીગરના ખેલ સમ, આ ખેલે સંસાર; દોરો હરીના હાથમાં; સરવેની નીરધાર.
 લખ્યું નસીબે થાય છે, મીથ્યા હરખ શોક; મારું કરીને મેળવી. મુખો જાય જમ-
 લોક એવી. વાતો ત્યાં કરો, રોક્યું ઓત્રા મન; દોહ રાત્રી ત્યાંરે મઈ, આવી સાં-
 હય સહન. જે નીકળ્યો તો રાયકો, તે આવ્યો વૈરાટ; ઠોક્યો દરવાજે તહીં, ઉઘાડ
 હે દરવાન, કુરૂક્ષેત્રથી આવીયો, વાર થાય છે જાણુ; કે' દરવાન કુંચી નથી લાવું
 જઈને મહેલ. ત્યાં લગી ઉભા રહો; આ આવું હેલહેલ; દરવાને જઈ મહેલત્રમ
 ધાંટો કાઢ્યો સાર. સાંઠ આવી કુરૂક્ષેત્રથી, પત્ર લઈ નિરધાર; કે'છે ઓત્રા તેડવા,
 આવ્યો છું આ ઠાર. સહી કરી વૈરાટ ને, ધરમરાય આ વાર.

કડવું ૮ મું રાગ સામેરી ચોપાઈ.

મુણી મુદ્રણા સાંસે એમ, કુંવરીનું હોય કેમ, સત્ય બોલવું એનું મયું,
 મારું વિચાર્યું નિષ્ફળ મયું. પડી મુદ્રણા ચતાપાટ, શુદ્ધી રહી રહી ના લખ્યું
 લેલાટ; ઓત્રા બેઈ થઈ બેહાલ; ચીંતા વાપી અપરંપાર. વાર થઈ તેમાં ધડી એક
 કુંચી શોધી આપી નેક; હવે દરવાજે થઈ શી પેર, રાયકો વિચારે તે ડેર. વાર થાય
 મુને સાર, પાછું જાવું કોસ સૈંચાર; પવનગમની સાંઠ માહરી, થેલી કોટ બાણે
 ધરી. અહીંયાં શીદને ખોટી થાડી, હું રાણીને મહેલે જાઉં; એમ વિચારી વાળી
 હ લીધી પાછી વીધે દોહ. લલકારી ગમની પવન, બે ડગલે ઉડી ગમન; કોટ
 માંહે પડી, રાજ મહેલે તે જઈ ચડી. ઓત્રા કુંચી આપે નેક, રાયકે પત્ર
 વિવેક; રૂઠે રાયકો મુણો બેન, મારી સાથે ચાલો રેન. મુરજ ઉગે જઈએ
 જી, અત્રામયુ મોડે રહે.

ધાર. તવ ઓતરા ધરમાં ગઈ, ફાળ પડી ઉઠરમાં સહી, પાણી ભરી, પત્ર વાંચીને કહી વાત, બોલી સુદ્રણા મુખ એમ કાળી રાતે મોઢાં કેમ, ઓતરા મુખે વાણ, માતા કેમ થઈ અબળા. જે જીવે તુજ નામ, તો તો હુ પુજનિન પાત્ર, હાલ જેવું હીત ધારજે, ઉમરકા મનના સારજે કદી કરીશ નહિ કલપાંત મન સદાય રાખજે શાંત, ડા'પણ રાખી કરે વિકાય, એનો હું ભાગું છું માય. બોલી સુદ્રણા સુમતી, રાતે મોકલવાની નથી; થવા કાળ તે થાશે સહી, તુતો બેશીરે' ધર મહીં. વલણ. માત વચનને સાંભળી, પડી પેટમાં ફાળરે હાથ છમત ત્યાં માતને કહેવા લાગી બાળરે.

કડવું ૯ મું રાગ સામેરી સાખી.

વૈશમપાયન એણી પેર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું. ચક્રાગઢ મહીમાય બોલી ઓતરા મારી માડી, કાંઈ કરો ત્રિચાર; મીઠ્યા મમત મનમાં રાખી, બગાડે અવતાર. સાસરે જાતાં શું માહું છે, મુમત મુકોઆડા; શુભ હશેનો સાસરવાસો કરવાના બહુ દહાડા. પુત્રીને સાસરીયેજાતાં માતા જણવે લાડ; ન મોકલે ને પાસે રાખે તેતો બુદ્ધી બિગાડ. કહેશે કે મુજ પેટ સમાઈ, હાંડીમાં સમાશે; ધીકાર તો છે તેવી જનેતા શુભ ઇચ્છે નહિ વાસ. પુત્રી જાએ સાસરે ત્યારે વળાવવાને જાય; મીઠું બોલી બાળ રડાવે, રડવા લાગે માય. રડતી જાય તે બખર મુઆની લઈને આવે ઘેર; સમજુ હોયતો કલેશ કરે નહિ સમજે રૂડી પેર. એવું કહી માતા સમજતી ત્યારે બોલી રાણી; જેવો તેવો સાસરવાસો. આપું હુંતો આણી, એમ કહી છડીદાર તેડાવ્યા, વેપારી બોલાવો કડીયા કડીયા કાપડીયા ને, સોની ચુડગર લાવો. ધાંચી મોચી સૈ લુહાર ને કંસારા લાવો સ્વારે જૈ સૌને બોલાવ્યા. કાપડીયા કપુરચંદ સરૈયા સદુપચંદ, ચુડગર ચતુરચંદ સોની તો સરપચંદ, ગાંધી તો કપુરચંદ એ તો સર્વે આવ્યારે. રાજ મહેલમાં આવીયા સહુને મન આનંદરે, સુદ્રણા કે' માલ કાઢી, દેખાડો સૌ જનરે ઓતરા બેનતો જાય સાસરે શુભ શુકન તું આપો; કપુરચંદતો કાપ કાઢી વિખાણે નિજ માતરે; કાળાં ગજકણ કાઢી ધરીયાં શુકનમાં ધમાલરે પ્રથમ શુકનમાં આશું કીધું તિછકાર્યો તે વાર, સદુપચંદ કંકુ માટે, કાઢ્યો દાબડો સાર. જુઓ આ બહુ ઉત્તમ સાર, છે ઝીણામાં ઝીણું ભુલ થઈને હો મેશનો, શુકન હીણમાં હીણ જેઈ સુદ્રણા ચડી કોપમાં, કહી કંકુ ધરી મેશ; એને તો અહીંથી નસાડો, માં પગની ડેશ. બે ચાર બંદુકીયા ત્યાંબાઝયા રગદોળ્યો સરૈયો; ઓતરાએ વિચરે પ મુકાવ્યો, તવનાઠો સરૈયો. કહે ઓતરા કર્મ મારું ભવીશમાં થવાનું તેવું; તેવું તું જાણે, એ તો સાક્ષરબાનું. મિથ્યા કોઈ મારો તે ફાકટ, ચતુર ચુડગર બો માલ શુકનમાં દેવો, &

કંઈકું તું હૈયું; સારા સારા ચુડા આપું, હેવાતણ ઉધરૈયું. એ વેપારી મૂરખ જેવ
 રો આ સતો ચુડો; કર નાંખી કોથળેથી કાઢ્યો, તો તે કાળો ભુડો. તેને તો પણ
 મારવા, માંડ્યો છે તે કાળ; આપી પરસાડી ઘણી, તે નાડો બેહાત્ર. ત્રૈણે જઈ સારો
 ઇધ આવી, તે ઓત્રાને આપ્યો; ધરેણું ગાંઠું આદિ વસ્તુ, તેનો ખચકો માપ્યો. તે
 તો આપ્યો રૈકાને કર, મામુ લે વિદાય; આજ્ઞા આપો હેન આશી, કે સરવે શુભ
 થાય. કે, સુદ્રણા પુત્રી મારી, તને જવાનો પ્રેમ; મંપરામીએ આશું આવ્યું, જાવ
 છમે કહું કેમ. એમ કહીને બે કર સાહી, પુત્રી -હઠ્યે ચાંપી; આ લાડકડી કેમ
 જવા કહું, જા હવે ઇહાંથી. આંખે તો ઝળઝળીયાં આવ્યા. રડે રૂઢ્યા ફા; બોલવ
 કરવું કાંઈ ન સુજ્યું, નેત્ર વહે ઓપાર.

કડવું ૧૦ મું દોહા ઢાળ.

કહે ઓત્રા અહો જનેતા, શીઠ કરે છે વાર; મારે મારા કંથ વિયોગે, પદ થયા
 અવતાર. જન્મ સાતમે આછે મારે, અહો મારી મારી; રાણી કે' તને કયમ સુઝ્યું,
 તે કે મારી લાડી. ઓત્રા કે'છે સુઝી આવ્યું, ઇશ્વરની ઇચ્છાય, કે, સુદ્રણા તે તો
 મુજને, પછી હઉં વિદાય. બાળા કે મુને વાર થાશે, જતાં વહાણું વાય; હઠીલો
 જમાત તારો, નિશ્ચે યુદ્ધે જાય. સુદ્રણા કે' યુદ્ધે જાશે, વિધન કદાપી થાશે; ઉપાય
 તેનો તને બતાવું, પડ્યું સંકટ જાશે. સાતમે માળ મુક્યો પેટીમાં, અમરકુપો
 એક; તે લેઈ જા તું તારી સાથે, સાચવે કરી વિવેક. પતી પડ્યો હોય બોંયપર,
 તોપણ અમર પાજે; મૃત સજીવન થાશે તેનો, ગોવિંદના ગુણ ગાજે. મધ ઓત્રા
 સમમ માળે, કુપો લીધો સાર; પેટી તો ઉઘાડતાં, જણ્યું જુગદાંપાર. પાતાળમાં
 છે શ્રી પ્રભુ, પડી પેટમાં ફાળ; આસનપર બેઠા થયા, પોને શ્રી ગોપાળ. ભાણેજને
 મરાવવો, પોતે જાય કેમ ચુકી; ઓત્રા કુપો લેઈ ઉતરે, તેને તૃષા મુકી. તેવી ઓત્રા
 ઝટપટ નાઠી, પાણી, પાણી લઇને પીધું; અમીકુપો હાથ હતો તે, ત્યાંહે મુકી દીધું.
 પાણી પીને ઉતરી હેડી, કુપો ભુલી ત્યાંય, અવતાર કેરી વાન કહેવા, માતાને
 લાગી જ્યાંય. ઉદરરૂપ શ્રી નાથ લેઈ, વૈરાટ મહેલે આવ્યા પાણીઆરામાં અમર
 હતું તે, ઢાળવા મન ભાવ્યા. ઉદર રૂપે અન્નબેજાએ, કપટ કેવું કીધું; અમરકુપો
 વાંકો વાળી જળ હતું તે પીધું. પછી કુપાને ફાડી નાંખ્યો, પોને શ્રી ગોપાળ; કટકા
 કરીને લેઈ આણ્યા, પોને તો પાતાળ. કોઈ એક ન જણતું, પુત્રી માતા વાત; છ
 અવતાર તણી કયા, કહેના માંઢી માત. વત્તણ. ઓત્રા ખટ અવતારની, માને કહે
 છે વાતરે; ઘસ છગન કે' ભાત્રી તો, કદી મટે નહિ ખ્યાતરે.

કડવું ૧૧ મું સાત અવતાર રાગ-દેશાખ દેશી.

ઓમા પહેલેને અવતારરે, હું રાજકુમારી માગ. મજ પતિ અરતયોરે બાત્ર-

જુનો કુમાર. રૂપ એનું ધણુ રે, વર્ણવતાં થાકે શેષ; ચૈઠ વિદ્યા બણ્યોરે, ચોસઠ
કળા એશ. ગુણીજન ગુણ ગણ્યોરે, જાનવાને નવ જાન; કરે કથા વારતારે, રાજ-
સમાની માંય. રૂપ ને એના ગુણમારે, હોમા હું થઈ મોહાંધ; લટકાં ધણાં કર્યારે,
પણ ના જાળ્યો તે અંધ. ત્યારે મેં મુખ ચઢીરે, કહાવ્યું દાસી સાથ; મુજ આવી
મળોરે, પ્રાણ મીઠા મમ નાથ. માઈ વેણુ ન માનીયુરે, ના આળ્યો મુજ હાથ; મેં
મુરબી ગણ્યોરે, તમ દેહ મારે માટ. લાલચ પણ આપી ધણીરે, કરો વળ્યું નહિ
તેહ; ઉલટું મુને કાઢીયુરે, ચેહેન ન કરીએ એહ. ભાઈ હું તમ તણોરે, ધર્મ તણો
નિરધાર; માટ ન જોડ્યોરે, તું ભગની મુજ સાર. પણ તે મેં ના માનીયુરે, હો
ભરાઈ હુંજ; મન ધાર્યું થવારે. આઈ હું લાગ્યું મુજ. મેં તો એવું ધારિયુરે, પર-
ણું હું એ સંગ; મુખ વધું એહ તણુરે, પેસે એને મુખે અભંગ. કાવતરાં બહુ
કર્યારે, પણ કરો વગી નહિ વાન; આખર મેં મમ તાનરે, માંડીને કહી ખ્યાન.
હઠ લીધી ધણી રે, જોડી એકજ વેણુ; વરં તો હું એહનરે, તવ માતું કોઈનું કેણુ.
પરણાનો પરણું એહનરે, નહીનો જીજ્ઞાસા ને આપ; કહી નહી પરણાવશેરે, તો
દેહ તમું હું આપ. તવ મુજ તાને તેણવિયોરે; સમજાવ્યો બહુ પેર; તોયે વિપ્ર
સમજ્યો નહિરે, ત્યારે પરણાવ્યો કરી કેર. તવ હું ખુશી થઈરે, હવે રહું મુજ
વેણુ; મેંલ રહેવા આપિયોરે, મુજ પીતાએ તેણુ. નરનારી રહ્યાં રે, મેં માંડ્યા ત્યાં
હાવ ભાવ; જુક્તિ ધણી કરી રે, પણ જોડે નહી નાથ. વાત ન સુણે માલસી રે,
આપ્યું ન પીયે તોય; નવ રાંધ્યું જમે રે, મુખ માઈ નવ જોય. કેટલા લીધો મેં તે-
હનોરે, મન માઈ અકળાય; દેહ ન એને જંપવારે, તવ તવ એ સોંસાય. નાંખે
નિશ્વાસ ધણારે, પણ જંપી નહિ હુંય; આખર શું થયું રે, મા કહું તુજને શુંય.
અકળાવો ધણો રે, તવ પેઠે ચોરડા માંગ; કંઠ પાસ તો નાંખિયોરે, ત્યાગ કર્યો દેહ
ત્યાં. મેં મન મધ્યે ધારિયુરે, હવે જીવ્યે શું થાય; વૃથા જોમન માલસી રે, અવ-
તાર એજો જાન. એમ સમજી સ્તુતિ કરીરે, મેં માગ્યું પ્રભુની પાસ; વિપ્ર આહજો
મુજનેરે; પહેલી હું મરજો ખાસ. એમ કહી દેહ પાડ્યોરે, મેં તો તણ્યો પ્રાણ
એ રીતે અમો મુઆરે, થે જો જીવની હાથ. સાંજળને મુજ માવડીરે, મજ પાપ
હેવાતણુ જાન; કરમ કંઠણુ મારાં વળાં રે, પ્રથમની કહી કથાપ. વલણુ. પ્રથમ
જનમની વાત આ, મેં કહી હે માતરે; દાસ છગન કહે જીજ્ઞાસ તણી, સાંજળને
તું ખ્યાતરે.

કડવું ૧૨ મું રાગ ચાલતો.

ઓ મા જીજે ને અવતારરે, હું માલણની કુમાર; મુજ પતિ જનમીયોરે. મે
તો રાજદાર. મુજ પીતા હનો રે, માળી રાજદાર; દુત મુકવા જતોરે, એક દી
પ્રતેની હાન મજા ને... આળ્યો મુજ કુવરને નેહ; શેવક શું કહાવીયુરે,

મળવી મુજને તેહ સેવકને મેં કહ્યું. રામ મુકો અવળાં બેઢેન; મુજને બાલુજેરે,
 તુજ ધરમ તણી તો બેન, ધણું ધણું તો કક્કાવીયુરે, પણ મેં માન્યું નહી નેટ;
 કુંવર કળકળ્યેરે, બળિયો પોતે પેટ, તોય અટક્યો નહિરે, કીધી બુકતી અનેક;
 કશે ન આઝીયુરે, મુકી ચોકી વરોક. એક દીન હું ગઢરે, પુત્ર લેવાને બાગ; તે
 સમય સાધી કરીરે, કુંવરે લીધો લાગ. ત્યાં આવી તેમણેરે, રોકી રાખી હુંજ; મેં
 મન ધારિયુંરે, લેશે લાજ મુજ. ઇજત તો હું રાખવારે, પડી કુવામાં સાર; પ્રાણ
 મેં પરહ્યોરે, થય્યો કુંવર અપાર. મનમાં તેહ ત્રિચાર્યુંરે જીવી શું કરું હુંજ; મુજ
 માટે મારીરે, માળી પુત્રી તુંજ. મારે પણ નથી જીવડુંરે, મરું હું તારી સાથ;
 એમ નિશ્ચય કરીરે, પડ્યો કુંવામાં નાથ. દેહ છુટ્યો બે તણેરે, અયુ પામ્યાં ત્યાંય
 મુજ પાપ હેવાત મુ તો ગયુરે, તે અવતાર પુરો થાય. વસણ. બીજ જનમની એ
 કથા, હવે ત્રીજની પ્રખ્યાતરે; દાસ છગન કહે સાંભળો, મેના પોપટ વાન.

કડવું ૧૩ મું રાગ આલતો.

ઓ મા ત્રીજેને અવતારેરે, મેના પોપટ ધાર; નડીના ધોધમાંરે, પાસે રહેતાં
 સાર એક દી પારધિ આગીયોરે, તેણે જ્યાં મુજ મા બાપ; પછીથી ઝાઝીયોરે,
 પોપટના પ્રાણ આપ. તેથી ત્રાસજ પામ્યારે, થયાં નખાયાં બેપ; ભેળાં ઉડીયોરે,
 અમો બીનેલાં તેય. આગળ આલતાંરે, આંબું મ્હા ગંભીર એક વન; વખુટાંબેઉ
 પડ્યોરે, ઉઠાશી મારે મન. હું ગઢ શકેરમાંરે, પેઠી ગુણકાને ભોવન; છજે બેમી
 બોલતીરે, મીઠાં શુભ વચન. તે સુણી રામજણીરે, સંતાઈ આવી પાસ; પછી મુ-
 ને ઝાલતીરે, વસ નાંખી તે ખાસ. પાંજરું આણી કરીરે, મુજને ઘાડી માંય; રોજ
 ભણાવતીરે, પાસે રાખી ત્યાંય. એ રીત દિન હું ગાગતી રે, રહી ગુણકાને ઘેર;
 ઠાકું દિન દુઃખમાંરે, ધરું પોપટનો નેહ. મુજ પતી છુટો પડ્યોરે, તે વનમાં અથ-
 ડાતો; મારી શોધમાંરે જીખ્યો તરશો ફરતો. માર ખાતો પત્તિ તણેરે, દુઃખે દીન
 નીરમમતો; એક દીન આવીયોરે, મુજને શોધતો શોધતો. સ્વર મુજ સાંભળીરે,
 આંબો ગુણકાને ઘેર; મુજપર પ્રેમ ધરીરે, બેઠો પીંજરે તેહ. તે બેઠ રીસ કરીરે,
 ગુણકાએ અપાર; પકડી પાંખો તોડીવારે, દુઃખ દીઠું અપાર. પછી ચુત્તામાં તાં-
 ખીયોરે, બળી ગયો મુજ નાથ; તે દેખી નવ શકીરે, હૈયું ન રેહું મુજ હાથ. મેં
 ધાર્યું જીવ ઠાઠવારે, મન કકળી હું બેઠ; પીંજરશાળીયા મહીરે, ડોકું ધાધું તહીં
 ફાંસો ખાઈ જીવ કાઢીયોરે, તરકડી પડી હું ત્યાંય; સાંભળ મુજ માવડીરે, એ
 અવતાર પુરો થાય. વસણ. ત્રીજે જનમ પુરો થયો, કહું ચોથાની ખ્યાત; દાસ
 ગન કહે સાંભળો, હરણા હરણી વાત.

કડવું ૧૪ મું રાગ આસતો.

ઓ મા યોથે ને અવતારે, હું હરણી થઈ સાર; હરણ મુજ પુઠે પડ્યોરે,
વિષયાશક્ત અપાર. તે મેં માન્યું નહિરે, હું નાહી ઉમે વન; વીરા દહાડા ભભાગે,
નહિ જળ તૂથ ને અંન. તોય કેડો નવ મુઠિયોરે, હું અકળાઈ તે દીન, દોડાય નહિ
મુજ થકીરે, હું થઈ ગતિ હિંચ. પહાડ પરથી પડીરે, એક કઠાણી માંપ; જીવ
મારે: ગયોરે, દર્પી હરણ પડીયા ત્યાંય. તે પશુ અત્યુ પામિયોરે, અવતાર યોથો
થાય; સુખ મુજ માવડીરે, મુજ પાપ હેતાનણુ જાય. વક્ષણ, યોથો જન્મ પુરણ
થયો, કહું પંચમની વાતરે; દાસ છગન કહે સાંભળો; હોલા હોલી જતરે.

કડવું ૧૫ મું રાગ આસતો.

ઓ મા પંચમને અવતારે, હું હોલી થઈ સાર; હોલો થઈ અવતર્યોરે, મુજ
પતિ નિરધાર. રહું ગયું નહિં મુજ શીરે, હું તે પર થઈ આશક; તેમે ગયી નહિ
મુજનેરે, ફેરો પડ્યો માશુક. પ્રીતી મેં ધણી કરીરે, હોલાની નહિ પ્રીત; હું પડી
પુઠેરે, એ નાસતો ફેરે નીન. કેડો નવ મુઠિયોરે, તવ અકળ થો તેક; દવ બળતો
હતોરે, તેનાં પડીયા એક. જીવ જોયો એમણેરે હું થઈ નિરાશ; હવે જીવી શું
કરીરે, મેં પશુ ધાર્યું ખાસ. મેંતો ત્યાં અંપક્ષાવિયુરે, બળતા દવમાં સાર; પ્રાણ
પરહ્યોરે, ધ્યાન ધરી તે વાર. કમોત કમોતકીરે; છુટ્યાં અમે અવતાર; તું સુણ
મુજ માવડીરે, પાપતણું ફળ ધાર. વક્ષણ. પાંચમો જન્મ પુરણ થયો, છઠ્ઠાની
શી રીતરે; દાસ છગન કહે સાંભળો, બોરસકી વિપ્રીતરે.

કડવું ૧૬ મું રાગ આસતો.

ઓ મા છડેને અવતારે, હું બોરસકી થઈ સાર; મુજ પતિ અવતર્યોરે, અ-
સુરનો કુમાર. હવ મય નામે અસુરરે, હતા બને બ્રાત; તેને પ્રમુએ મારિયારે,
તેથી વર ધરે મુજ નાથ. કશ્નને મારવારે, મન ધાર્યું હૈતોયન; તપ કરી રીઝગ્યારે
ત્યાંનો ત્રીક્ષોયન. માગ્ય માગ્ય શીવ બે સિપાયારે, ત્યાં માગ્યું મારે નાથ; કૃષ્ણને
હું હણુરે, એનું મરણ મારે હાથ. મહાદેવ મુખ બે લીયારે, મન વિચારી વાત;
પ્રભુને મારવારે, તું તો નહીં સાક્ષાત. પશુ એક કરું જુગતીરે, દારજ તારું થાય;
વણ મારું પગેરે, એક પેટી તું લાગ્ય. વર લઈ હૈતોયન આવિયોરે, એક જંગલ-
માં સાર; વ્રજ જોતો થકોરે. મુજને જોઈ નિરધાર. મન એને તો ભાસ્યુરે, છે આ
વ્રજ કહિણ; ઠીક પેટી થકોરે, મરશે એ મતિ હિંચ. હું હતી બોરસકીરે, તે કાચી
પાડી ત્યાંય; શીર ઉચકી ગયોરે, સુતાર મંદિર જ્યાંય. દમ દધને રીઝતીરે, કે ન
ધણવી ત્યાંય; લઈ શીર આવિયોરે, દારકાંની માંય. કૃષ્ણ કપટ કરીરે, પેટી પા-

હવા હેઠ; મહી હેલોચ ન ધ લીયારે પામ્યો મરણ નેટ. જીવ રહ્યો પેટી મહિરે, તે
મયો સુભદ્રા પેટ; એપરતો થયારે, સપ્તમ આ છે નેટ મુજ પાપે નાથનેરે, હું તો
પામું દુઃખ; નરનારી હમેરે, હળી મળી લીધું ન મુખ. ઝડ અવતાર ત્રિયોગનારે
સપ્તમ આ નિરધાર; સાંભળ મુજ માવડીરે, સુખ મયું મુજ સાર. કડચુ કરત
તો માદ્યરે, મુજ પાપ હેવાતણુ જાય; સુખ દે શીવ ધણુરે, મને કરી દેજ વિદાય.
વતણુ. છઠો જનમ પુરણુ થયો, હવે સાતમો સારે; ઘસ છમન કહે સાંભળો,
દુઃખદરિયો ભવ ધારે.

કડવું ૧૭ સું રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયન યોગિયા, સુણુ જનમે જે રાય; નિજ માતને કહે ઓત્રા, હવે
દિયો વિદાય. આજ્ઞા આપો માવડી, કરશો નહિ કંઈ વાર; વહાણું વાશે ત્યાં જતાં,
ચડે યુદ્ધ ભરથાર. પછી રોક્યો નહિ રહે, હડવાગો એ બાળ, જીવનર મુજ છુટી
પડે, મુજ ઉઠો એ કાળ. કંસાર રાંધ્યો માવડી, બોલે બેપારી બાળ; પંચ ગ્રામ
જમાડીયા, માયે ત્યાં તત્કાળ. ભણે સીધાં દીકરી, ભણું કરે ભગવાન; સાંસર
વાશે લગ કરી, ઓત્રા થઈ સાવધાન. પહોરવાર બોલી થયાં, રાત રહી દોઢ
પહોર, સાંઢય પર બેડી જઈ, રાયકે બેંચ્યો દોર. વાયુ વેગે સાંઢણી, હલકારે તે
જાય, અરધા પહોરમાં ગડિ બશે, ત્યાંતો પુરા થાય. એવે કુંપો સાંભર્યો, ઓત્રા
બની બે હાલ, રાખ્ય સાંઢ વીર માજરા, હું લુલ્લી છું સાર. દુખીયારી હું જન-
મની, કરણી માડી હોય, અમરકુંપો લુલ્લી ગઈ, પાણીપારાની માંય. માટે જ
પાડો સહી, સાંઢય લઈ નિરધાર; કષ્ટ ધણું તુને પડે, લે આ મોતી હાર. એમ
કહી હાર ઉતારીયા, નાંખ્યો રતના કંઠ, કરજોડી વિનતી કરે, લાવે જીવે કય.
રત્નો કહે મજ બેનડી, કાં કરે આળ પંપાળ, સ્વામી સુતો હોયને, તને મેળવું
સાર. પાપ પડીને રોકજે, તવ જુદે નવ જાય; તો મરણ કેમ પામશે, તુજ નાવ-
સિયો ત્યાંય. કહે ઓત્રા વીરા મારા, એ હડીતો હડ કરે; રહે નડી ને જાય જુદે,
ચઢા ગઢમાં તે મરે. ત્યારે હુંતો બેહક બેપું, રહે નેહી ઉપાય; માટે સાંઢ પાછી-
વાળો, લાગુ તુજને પાય. કહે રત્નો ઓરે બેની, શા માટે તું મથી મરે; સાંઢયને
પણુ જીવ છે, નથી લોહ કે કાષ્ટરે. આરસેં ગાઉ પ્રથમ ચાલી, બસેં ગાઉનો ચાલી,
વળી બસેં ગાઉ પાછી જાવે, હશે થનાઈં ભાવી. પાછી બસેં ડોસ પાછી આવે,
તોય બસેં રહે બાકી, ડોસ બારસેં થઈને જાય, એતો જાણે થાકી. કહે ઓત્રા રતના-
વીરા, એકીલા ત્યાં જાઓ, મને તો આ ઝાડ ચડાવો, કુંપો લેકને આવો. પાણી-
આરામાં તેં મુક્યો છે, કરો એટલું કામ, મારો કંથ જો જીવશે તો, દેઈશ હું દશ-
ગામ. કહે રત્નો સાચું બેની, ~~તો~~ કેમ મુકાય; રાયની કુંવરી રાયની રાણી,
મુકી કેમ જવાય. વાંધ વરૂં કે જાનવર ચાલી, કરે વિધન તુંને, ઓત્રા કહે દુઃખી

હું છું, કે નવ ખાથે મુને. સાચું માનો વીરા મારા, મારું માંસ ન લાવે, સુખીયાને
 સૌ વિવન હોયે, દુઃખીને તો ના આવે. માટે કંઈ ચીંતા નવ કરશો, મને મુકીને
 જાઓ, પાણીઆરામાં પાણી પાણી પીતાં, મુકયો છે તે લાવો. ત્યારે રાયકો સાંઢ
 બેસારી ઓત્રાને ઉતારી, હું આવું તે સરત રાખજે, કહી વ્રજે ચઢાવી. પછી સાં-
 ઢને પાછી વાળી, તે આદ્યો સુસવાટે, પવનગમની પવને ઉડી, તે આદ્યો પુરપાટે.
 અડધા પહોરે વિરાટ નગરે, પહોચ્યો સારી રીત; પાણીઆરેથી કુંપો આપો, પુત્રી
 પર હોય પ્રીત, સુદ્રશ્ણાએ સધળે શોધ્યો, તે હાથે નવ લાઘ્યો, આખર થાકી પાડો
 આવી, સમાચાર કીધ ખાથે. કુંપો તો કહી જડતો નથી, દીવસ કહાવ્યો વીકો,
 ઓત્રાને વનવગડે મુકી, કયમ આવ્યો તું રાંડો. જન જનાવર મારી નાંખે, જાજ
 જોર ઝપાટે, છગી મરશે ઊંચી મારી, જે પહોંચે સુસવાટે, ત્યારે રાયકો સાંઢ દો-
 ણવી, જોર ઝપાટે પળીયો, માટે પરોઢે વનમાં જઈને, તે ઓત્રાને મળીયો. તવ
 ઓત્રાએ ઘાંટો કાઢ્યો, રત્ને સાંઢ રાખી; વ્રજ ઉપરથી ઉતારીને, સાંઢ ઉપર નાં-
 ખી. કહે ઓત્રા ક્યાં છે કુંપો, હરખ અતિ ઉર આવે; આખા ઘરમાં મેં શોધાવ્યો
 ના જડ્યો આ ટાણે. કહે ઓત્રા નથી ગયો તું, વૈરાટ બીજી વાર; કહે રત્નો લેતું
 પાછો, આ મોતીનો હાર. તારી માતા એમ કહે કે, રાયકો અહીં આવ્યોનો, તે
 દહાડે તું હાર દેજે; નથી રહેવાનો જતો. ઓત્રા કહે હું નહીં લઉં પાછો, હવે સાં-
 ઢ હંકારે, પરોઢ થાતાં વાર નથી, મન મુકી લલકારો. સુરસપાટે સાંઢ આત્રી, પ્રભુ
 પોઢ્યા પાતાળ; તેમણે જાણ્યું સાંઢ જશે, પડીપેટમાં ફાળ. માટે જઈને સાંઢ રોકું,
 ઉડ્યા ગીરવરધારી, લોહલાલો થઈ મારગ પડીયા, સાંઢ આવતી લાળી. તે લાલો
 ઓળંગી આત્રી, પુરપાટે તે સાંઢ, લાલો જઈને અગળ પડીયા, ભુલવનારો ભાંડ
 ચરણ લાલો ઉપર પડીયા, સાંઢ ભરાડી બેડી; કપાળ ઠોકયું ઓત્રાએ, અને ઉતરી
 હેડી. રાયકો ભાલો ખેંચી કાઢ્યો, કરેછે ત્રાલ ત્રાલ; પાવ ફાડી પોટો ખાંધ્યો, પગ
 શેડીને ત્યાં. ગડમથલ તો એવી કરતાં, ત્યાંનો વહાણું વાય; બળાતકાળે ઉભી કી-
 ધી, ધીરે ધીરે જાય. કહે ઓત્રા કરમ નડીયું, શું કરે તું ભાઈ; રાયકો કહે હોંસ
 રહી ગઈ, વેણુ ફેકટ જઈ. જાતવાળી સાંઢ હતી તે ત્રણ ચરણે ચાલે, તે વેળાએ
 કુરંજેત્રે, સુતી સુભદ્રા જાગે. સર્વે સુતા ચોદા જાગ્યા, અલિમન્યુ યુદ્ધ રાજ, વઢ-
 વાનો ઉમંગજ એને; જઈ સુભદ્રા ગાઝી. ઓ દીકરા વઢવા ના જાશો, તુંને લામું
 પાય; કહે કુંવર નક્કી જવાનો, સુણ તું મારી માત. માટે ફાગટ કલેશ ન કરશો
 વિલાપ; યુદ્ધ ન બુઝે ધેર રહું તો, બાળહત્યા પાપ. પ્રતિજ્ઞા પુત્રે કરી એવી. કંપી
 થરથર કાય; કુંવર કેરો છેડો ઝાત્રી, ચેવા માંડી માય. વસણ. માંડ્યો વિવિધ પેર,
 સમજાવી સમજે નહીરે; ઠાસ છમન કહે કહું મારે, વ્યુહ ન ચઢશો સહીરે.

કડવું ૧૮ મું રાગ પરજ.

તમે યુદ્ધે ન જશો મારા બાળરે, હો હઠીલા કાલા. ત્યાંતો થાશે તારો કાળરે,
તેડો હઠીલા બાલા. તેંતો બીડું લીધું છે કાલરે હોં ત્યારે શુકન થયા બે હાલરે,
હોં મારું ફરકયુ તે જમણું લોચનરે હોં મારે કાળજે ઉઠી અગનરે. હોં તં-
બુપર કળકળિયારે કાગરે હોં આદા ઉનચા કાળા નાગરે હોં મારું ફરકે ડા-
હું અંગરે, હોં શબ્દ શિયાળિયાના વ્યંગરે હોં મને દગો દેવા તું બેઠારે હોં
અનની હોંસમાં સળો પેઠારે હોં કેરી આશે ઉછેરીયો, ને પરણાવ્યો ઉત્તર ભેર.
તો સૌ હોંસ હૈયામાં રહી, આવી દાઝણ દુઃખસેરરે હોં વૈરાટે દીપી દીકરી, ઉ-
ત્તંગ અંગ અલંગ લાંબી આશા જે બકુ હતી, તે કરવા બેઠો ભંગરે. હોં આ-
શ નિરાશ જે કરે, તેનું શ્રેય ન હોય, હું માડી તરછોડી જાયે, નો કુશળકેમ હો-
યરે હોં તુજ પીતા પાતાળમા, તે સાથે ગીરધારી; તે કહેશે કેમ વ્યુહ મોકલા-
યો, ત્યારે શી ગત મારીરે હોં દુશ્મન દાવો વાળે દીકરા, તું દે મુજને છેલ્લે, બુધ
જશો તે નહિ દેખી ખમાશે, હું ત્યાગીશ મુંજ દેહરે હોં વસણ. તમુંદેહ હું મા-
હરો, સત્ય જાણુજે તનરે; દાસ છગન એવું કહી, માંડયું આત રૂદનરે.

કડવું ૧૯ મું રાગ સામેરી લેહેકણી ઝડપનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાય વચનરે, સાંભળ સામળ જનમેજય રાજનરે.
ત્યાંનો સુભદ્રા કરે રૂદનરે, હુંતો વ્યુદ્ધે નહી જવા દઉં તનરે. હારે મારું કેવુ તે
કર્મ કહોરે, એકનું એક દીસે હઠીતું છોરે. હારે એવું કહેતાં તે કાઠી હડીરે,
પાસે એક ઝાડ ઉપર ને ચડીરે. હારે એનો કરે છે ઉચારે, બુએ બુએ આત્રા
કેરી વાતરે. હારે હજી કર્મકુટી નર આવીરે, રતના સાથ ખખર તો ન કહાવીરે.
હારે રૈકે મને તો વિશ્વાસ દીયોરે, જીવ મારો ઉદારી બકુ કીયોરો. હારે એનો
આંસુ ભરેલી બળતીરે. પછી જઈ સુન કને કરગરતીરે. હારે હુંતો વ્યુદ્ધે નહિ
દેઉં જતારે, થાઓ થાઓ હઠીલા શું હાતારો. હારે મારો કુંવર કોમળ અંગરે,
નથી તુંજ વિના કો સંગરે. હારે કુંવર તુજ થકા છે માનરે, નહિનો ન દે અપટી
ધાનરે. દોહા.-પુત્ર વિના જે માવડી, તેનું સગું ન થાય; આચારણાં કેને કરે,
જનમ એળે જાય. પુત્ર વિના જે માવડી, તે તો શાની શાણ; આગ મેલે દોણ તેને,
સુનું બળે મસાણ. પુત્ર વિના જે માવડી, તેનું જીવતર ફેક; સખપતિની માનીતિ
વાંકુ બોલે લોક. પુત્ર વિના જે માવડી, ડગલે ડગલે રોય, રાંડ વાંઝણી કહે સકુ,
તેના શુકન ન જાય. પુત્ર વિના જે માવડી, ડગલે ડગલે વાંક, સાઈ કરે ખોટું
કહે, એનું જીવતર ફેક. પુત્ર વિના જે માવડી, લાડો તેને ન થાય, શોકય આવે
ઉપરે, લાંબી પરધેર જાય. પુત્ર વિના જે માવડી, જગમાં નહી જણાય; માન્ય
દીએ નહી કંઈ તે, અવતાર એળે જાય.

કડવું ૨૦ મું રાગ કાફી.

હારે સુત વની નારી બહુ મહાતે, પણ ધરમાં કાંઈ નવ આતે; હારે સુત વણુ
નવ શોભે રૂપાળી, સદા થઈ રહે ઓશીઆળી. હારે મારે એવા એવા સંતાપે,
મને, ધીકારે તુજ બાપ. આવશે પાનાળથી જ્યારે, પુત્ર માગશે મુંજયું ત્યારે;
હુંતે વખતે તો મરીશ, કોણ દીકરો અથ ધરીશ. તારા પ્રત્યુની જાણશે વાત, ત્યારે
કરશે મહા ઉતપાત. કહેશે પાપણી લાવ મુજ તન, નહીનો દેહ કરું પતન; તેથી
વેળાએ શી ગત મારી, મારું હું મારા પેટ કટારી. પુત્ર દયા મારી તમે લાવો, મને
ભર દરીયેથી બચાવો; મારાં ગાત્ર થયાં છે ઢીંત્રાં, રણ લઢવાં છે દોડીત્રાં. વલણ
યુદ્ધે લઢવું દોલણું, અરેરે મારા બાળ; શુભદ્રા અંતર બળે, દાવાનળ વીશાળ.

કડવું ૨૧ મું રાગ હાલાવરી દેશી ફેર.

ઓ લાડકડા બુદ્ધ દોલ્લહારે. ટેક. ઓ બાહુડા પહેલે કોડે ગુરૂ દ્રોણુરે, તને તો
જીતી શકે કોણુરે, તારો લેશે નીમખમાં પ્રાણુરે. ઓઁ ઓ દીકરા બીજે કોડે કૃપા-
ચારે, તેનો કેમ સહેવાશે મારે; મારા સુકમાર કુમારે. ઓઁ ઓ લાડા ત્રીજે
કોડે અશ્વત્થામારે, તેણુ કેમ રહેશે તમે સામારે, તારું મોત લમાવે મામારે. ઓઁ
ઓ પુત્ર એથે કોડે છે કર્ણુરે, એથી ધુજે આખી ધર્ણુરે, એનો નિશ્ચે આણે તુજ
મર્ણુરે ઓઁ ઓ મમ તન રહ્યો પાંચમે દુર્યોધન રે, ધણી રીસ છે એને મનરે,
તારું શીર કરે છેદનરે ઓઁ ઓ મુજ સુત છુરે રહ્યો મામો શક્તરે, તે તો દીસે
જનમનો મહારે, તને ટકવા ન દે એક પહારે. ઓઁ ઓ તનુજ જાણો સાતમે જેદ્ર-
થરે, તે તો લઢનારો સમ્રથરે, તે શું કેમ થશે લથબથરે. ઓઁ ઓ પેઠી તારણ
હારે તુને સર્વ મારેરે, તેથી મુમત ન ધારેરે, જોયો જન્મારાનો લ્હાવ ક્યારેરે. ઓઁ
વલણ. સંસારમુખ લીધું નથી, તને લમાવે કાળરે; દાસ છગન એમ કહે માડી,
તું છે નાનો બાળરે.

કડવું ૨૨ મું રાગ મેવાડો.

ઓ મા બાળુડો ન કહેશે મુજ માવડીરે. ટેક. ઓ મા તુલો સુણે મારી
વાતરે, તને સમજવું સાક્ષાતરે, કર્યા બાળકે જે ઉતપાતરે. ઓ માઁ ઓ મા
બાળે કૃષ્ણ પેશી જળમાં નાથ્યો કાળી નાગરે, તે તો જોઈ રહ્યો તો લાગરે, ઓઁ
ઓ મા બાળો વીંછી કેટલો, આંખે અંગ ઉઠાડે આગરે, તેની પીડાનો નહોં તા-
ગરે. ઓઁ ઓ મા બાળો મંકોડો કેટલો, તે તો તાણ્યો તુટી જાયરે, તોયે મુખે
નહિ મુકાયરે. ઓઁ ઓ મા બાળો દીપક કેટલો, તે તો ભવન કરે અજવાસરે,
એથી સુજે સહુએ ખાસરે. ઓઁ ઓ મા બાળો સૂરજ કેટલો, તેતો કરે તિમિર.

નાશરે. એની પાસ ન રહે કોઈ ખાસરે. ઓઁ ઓ મા બાળો વહની કેટલો. તે તો બાળે બધું વનરે, ન મુકે પંખી નજરે. ઓઁ ઓ મા બાળો સિંહજ કેટલો, તે તો હરવે કરી જીવ જુડરે, એના સામે કરે ન કો બંડરે ઓઁ ઓ મા બાળો શીયર કેટલો, તેનો ખીજ્યો કરડી જાયરે, તેથી આખર મૃત્યુ થાયરે. ઓઁ ઓ મા બાળો વજૂ કેટલો, તેનો પર્વત કરે શતખંડરે, એથી ડરે ડરે છે બ્રહ્માંડરે. ઓઁ ઓ મા બાળો તે નવ જાણીએ, તે આખર ક્ષત્રી તંનરે, તેની સામે ન ટકે જનરે ઓઁ એવાં દ્રષ્ટાંત દેઉં અનેકરે, કહેતાં થાકે સહસ્રણા છેકરે, મારે બધે રહે છે ટેકરે. ઓઁ વસણ. ટેક રહે છે હું ગયે, મિથ્યા કરે વિલાપરે; એકવાર મરણ સર્વને, નહીં લજણ માખાંપરે.

કડવું ૨૩ મું રાગ કાફી.

હારે નષ્ટ વેણ કુંવરનાં જાણી, પડી, મુછા સુભદ્રા રાણી, થયું મારું સહુ ધુળ ધાણી, દેવ લે જીવ મારો તાણી. મને ભરું દરીયામાં આણી, મારું ઝાઝ કુખારે પાણી; હવે નથી રહેવાની એધાણી, એનો નિશ્ચે થયું વાત જાણી. તેથી કલપે છે મારો પ્રાણ, મેં તો મોજ કરી નવ માણી; નથી થયો ભાણે કે ભાણી, આનો આવી પડી દુઃખ જાણી, થઈ ચાર જીવમાં કા'ણી, ઉભી નદીએ હું તણાણી. એમ રડે સુભદ્રા રાણી, માંડ્યો વિલાપ મન ઉભરાણી. વસણ, મન ઉભરાણી માંવડો, માંડ્યો છે વિલાપરે, હાસ છગન કંઈ નિધ કહે, સુભદ્રા આજાપરે.

કડવું ૨૪ મું રાગ મારૂ.

મારું રતન રમકડું રીસાયુંરે કુંવર શાણા, હવે વિષ ધોળી ધોળી પીડેરે. કુંવર શાણા. મારો ખરો હીરો ખોવાયોરે કું. મને કાળે મુખેશું જીવાયોરે કું. મને તારે હાથેથી જ મારીરે કું. નહિ તો દે મુજકર કટારીરે કું. રાખ્યો માસ અષ્ટાદશ પેટરે, કું. તેતો છુટી પડી મુજ વેડેરે કું. મેં તો ખાધું ન ખાઈ ખારેરે કું. રાખ્યું બંધ ગળપણે મુખ મારેરે કું. તારા જન્મથી હું તો થઈ રાજરે કું. કરું શું બન છાતી આંપીરે કું. તને લીનેથી કારે કીધેરે કું. સાચો માનીને સોડે લીધેરે કું. જહુ કષ્ટ કરીને ઉઠ્યોરે કું. મારી આશા પાસો તે ઘેરોરે કું. દીકરા જાણું કે મેટા થાશેરે કું. મારી ભવની ભાવડ જાશેરે કું. મેનો દીર્ઘ આશાએ પરણાવેરે કું. આનો દુઃખનો દહાડો આવ્યોરે કું. હારે વહુવર આવી પગે નવ લાગેરે કું. મારી અણેશી ભીંત ભાગીરે કું. હારે એમ વડીને કુટે શીશરે કું. આંસુ ચોરાંરે કુટે આંસીશરે કું. વસણ. આંસુ કુટે શીશ કુટે, કરે અતિ આકંઠરે; હાસ છગન સુભદ્રા રેડતાં, રોયું આપું વનરે.

કડવું ૨૫ મું રાગ સામેરી ચૌપાઈ.

મારા ઉછંગમાં રમનારા, તને જવા ન દઉં વ્યુક પ્યારા; જોઈ કહ્યાં ને
શોક ચઢીયો, સુત માતાને બાઝી પીયો. પછી કહેવા લાગ્યો વચન, શાને કહે
છે માડી રૂદન, મારી માડી હૈયું બગે તારું. પણ આવી રહું હવે મારું. મને સુઝી
છે જ્ઞાન ગતિ, જીવતા ઘેર આવવું નથી. હું તું એટલો હશે સંસ્કાર, માડી
છેલ્લા વેલા છે જીહાર; મને ઉઠેશી ક્યોં મોટો, ખરો હતો તે થાઉં છું ખોટો. તારો
હર્ષ હૈયાનો ટાળ્યો, બચપણનો બદલો નથી વાળ્યો. મુજ માતા રહે તુ રેતી,
ધડી ધડી શું સામું જોતી. મારી માડી મુકી દે શોક, હવે આશા રાખે તે ફોક.
બહાનો હોઉં તો કામકરજે, મારી પાછળ પુન્ય આદરજે, મારાં વચ્ચે શણગાર
જેજે, તે તો વિપ્રને આપી દેજે. બને તે બ્રહ્મ ભોજન કરજે, હવે મુજ આશા પર-
હરજે. એમ કહેતાં બન્યો બે ભાન, રહી ન કાંઈ શુદ્ધ કે સાન. શીર નાખ્યું જ-
નેતા ખભે, બેડે પડ્યાં દળી તે સમે. તેનો વાત કુંતાએ જાણી, ત્રાદ્ય ત્રાદ્ય વડી
ગયાં રાણી; કેમ કુંવર પાડી કાયા, કાધું આ શું હો લાડવાયા. ધાત્ર દ્રુપદી આવી
દોડી, દીધાં માત પુત્રને વઢોડી. વજ્રણ. માત પુત્રને ઇંડવા, બોડ્યાં કુંતા માતરે
દાસ છગન કહે સતિ, રક્ષા કેશી વાતરે.

કડવું ૨૬ મું રાગ સાખી.

કુંતાને પાંચાળી આવી, ઇંડાવ્યાં સુત માત; સુભદ્રાને શીખ દીવી, શાં કરે
આંસુપાત. સુત તારો છે હઠીલો, કોનું કહું ન માને; તેથી એને યુદ્ધ જવાદે, અ-
ધીર રાખે શાને. સાત તાર સુતરના લાત્રી, હેને આપો મને, સુત તારાને બોલાવી,
બેસાડને મુજ કને. રક્ષા કેરો દોરો બાંધુ, ઇંડો પછી યુદ્ધે જાય, બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે શં-
કરથી, ત્રાંડો વાળ ન થાય. માને કોડા જીવી આવે, તો વાત માને સાચી; દોરો
રહે ને વિધન થાયે, તો પછી સતી હું કાચી. સુણી વદ્ધા ધર્મરાજ, મુજ માતાની
વાણી, કો કાળે મીઠ્યા નવ થાયે, રામબાણ સમ જાણી. જરા ન ડરતી ભય નવ
ધરતી, ડોશી કહેવા ન કાયું; વેણ ઉપર રાખે શ્રદ્ધા, માની લે તું સાચું. ધર્મ
વચ્ચે શ્રદ્ધા ચોંટી, દોરો લવા દોડી; એવે વહુવર યાદ આવી, તેને પણ વખોડી.
ઝાડે ચઢીને જોવા લાગી, લાંબી નગરે તેને; હજી ન આવી હજી ન આવી, કરમ
કુડી એનો બની આવરી ઉતરી હેડી, સુત તાંબુજ જાય, અહો દીકરા યુદ્ધે ન
જશે, કહી થઈ ત્રિદાય સાત તાર સુતરના લાત્રી, આંખે આંસુ હેલી, નિમ્ન
સાસુ કુંતાને આપી, ત્યાંનો આવી વડેલી કુંતાએ કુંવર બોલાવ્યો, તેનો વડો
આવ્યો, વૃદ્ધ ડોશીનું વચન સુણી, સૌને મન તો ભાવ્યો. ડોશીએ સાખી બોલ-
ડ્યો, રક્ષા ભણવા લાગી આ દોરો તું હાથે રાખે, વિધન જાયે ભાગી. રહે માત્ર

મન્યુ વાર માતા, તમે કહેા તેતો કરું રક્ષા બાંધો કે ના બાંધો, લલવા બહુ એ ખરું. તાર ભેગા સાત કરીને, સતીએ દોરો કીવો; પછી સતીએ સત્ય ચઢાવી, ગાંડથો વાળી દીધો. વત્તણ. ગાંડથો વાળી દોરો કાંધો, તેમાં બોત્તી બેત્તરે; હાસ છગન કહે-સો સુણો, જેનું વચન અમોલરે.

કડવું ૨૭ મું રાગ દોહા ઢાળ.

* એક બે ત્રણ ચાર પાંચ જે, તે રક્ષા તારી કરો; પ્રથમ ગાંડ પુરણ થઈ, સતી વાયક મનુષ્યના. છ સાત આઠ ને નવ દશ, તે તારે શીરે રહો; બીજી ગાંડના દેવ તેમજ, સુતને મદદ કરો. અગીઆર બારને તેર ચોદ, પંદર તે રહો પાસે, ત્રીજી ગાંડમાં તમે રહી, રણમાં રાખો દાસે. ચોવી પચ્ચી તેત્રી છત્રી, એ ચોથીના દેવ; મુજ સુત કેરું રક્ષણ કરજો, પાસે રહેજો એવ. અડતાલીને યોગણપચ્ચા, આવન ચોસટ સાર; પંચમથાંથી કેરા દેવો, ફરતા રહો અવિધાર ચોરાશી અઠાસી બેઠા, સુતા ઉભા એવ; મસ્તક ઉપર રક્ષણ કરજો, છઠ્ઠા ગાંડે દેવ. માંદ બહાર ને જળચર વનચર, રાજ પુત્ર કહો કાણો; કુમડોને માંકડ માંજો, રક્ષો પાદ પરણો. એ સાતે ગાંડા વાળી કહે, એમાં વિધન નવ હજો, ડોસી બેસી ફેસી ફાતડો, તેની આણુ માનજો. એ વચન જે મીથ્યા જાયે તો, આડી ભાંડ ભરવાડ; સર્વે મળીને રક્ષણ કરજો, તો હું માનું પાડ. વત્તણ. એ રીતે રક્ષા લ લૂં, ગાંડો વાળી સાતરે; હાસ છગન કહે આણુ હજ, બાંરી સુતને હાથરે.

કડવું ૨૮ મું રાગ સામેરી.

વૈશમપાય રૂપિ એમ બોલ્યો, સુણજનમેજયશય; વિસ્તારી તુજને સંભંગાણું, ચક્રામઠ મડીમાય. કુંતા માએ રક્ષા બાંરી, કહે જુદે જાઓ બાળ; સાચવી રાખો જે રક્ષા તો, થાય ન વાંડો વાળ. ભીમ નિકુળ સહેદેવ સર્વે, લરકર બેને જાઓ, ગોદારગછ હો બેટા મારા, દુશ્મન હાવ બનાવો. આજા એ િ વૃદ્ધ આપી, કુંવર તત્પર થાય; નિજ તંબુમાં ગયો પોતે, ગઈ ત્યાં એ િ માય. અહો સુત થોડી વાર થોભો, આવે છે તુજ નારી; કહે અમિમન્યુ અહિંથી જાઓ, શાને કરો

* ૧ ચંદ્ર. ૨ શીર-ચક્રી. ૩ ગુણુ ગણા, તીખુ. ૩૬. ૪ વેદ. ૫. મહાસુત. ૬ શાસ્ત્ર. ૭ સમુદ્ર. ૮ પર્વત. ૯ નાથ. ૧૦ દીક્ષા. ૧૧ રૂદ્ર. ૧૨ ભાનુ-સુર્ય. ૧૩ યજ્ઞ. ૧૪ રતન. ૧૫ નિધિ. ૧૬ અવતાર. ૧૭ પ્રકૃતી. ૧૮ કોટી. દો. ૧૯ આયુષ અયશ રાગચૂં. ૨૦ અનળ. ૨૧ વાયુ પર વીર. ૨૨ ભેમણી. ૨૩ સીક. ૨૪ સદાચરણી બેઠા-પારમનાથ સુતા શેષશાહ-ઉભા-જગજનનથ માંદ-આત્મારામ બહાર સ્વચરચર જળચર-મહા હજ. વનચર-વરાહ-નરસિંહ રાજપુત-રામ કણ્થ. રાજા શુક-દૈત્યુર કટો-મજનન-કુમડા-મગીસ માંકડ હનુમાન મંજાર-ઉદ્ર. આણુ દીપી તે ડોસી-કુંતા બેસી-સહેદેવ. ફેસી-ફરમ ફાતડો-જીવન બાંડી-નારદ ભરવાડ-કુમ.

લનારી. તવ સુભદ્રા બાહેર આવી, કુસકાં ભરિ ભરિ શતી; વૃક્ષ તંબુ ચઢી પોતે, ઓત્રા મારમ બેતી. નેકુ આવતી નવ દીઠી તવ, તેનો ઉતરી હેડી; પુત્ર કેરી પાસે જઈને, ધુમકે રોવા બેતી. અરે કુંવર લગ્ન બેડો હડ, થોમો થોડી વાર; સાંઠ મધ્ય છે તેનો આવે, લાવે ઓત્રા નાર. કહે કુંવર લગ્ને આવે, એનું નથી કામ; હું રોક્યો તો નહિ ચેકાડિ, કરવા જઉં સંગ્રામ. ત્યાં સુભદ્રા જનેતા બોલી, ઉતાવળા શું થાઓ; તે કરતાં તો મુજ હાથનું, જમણુ જમીને બાંધ્યો. કહે સુત તેનો હું સમજ્યો, તારે કરવી વાર; પણ તે હું તો નહી માનવાનો, થાઉં છું તૈયાર. સુભદ્રા કહે બાળા મારા, માનો મુજ વચન; અન્ન ઠેલીને બે જઈએ તો, અવે અતિ વિધન. જમવા કેરું નામ દિયે તો, પંચ કવલ જમવું; જમ્યા વિના તો જવ નવ પામે, પિરસ્યું ના પરહરવું. ત્યારે કુંવરે કહ્યું માની, વેણ ચઢાવ્યું માથે; બંતે જઈ ચુલો ચેતાવી, કંસાર કીધો હાથે. પછી જનેતાને બોલાવી, કંસાર કાઢ્યો ટાઢે; પંચ ગ્રાસ પોતે ભરીયા, નીજ માતાને હાથે. સેન સહુને આજ્ઞા આપી, થાઓને તૈયાર; વળતી પોતે પહેરવા લાગ્યો, મુદ્દ તણા રાણુમાર. જરી પટકા બમા જારી, માથે મોટો ટોપ. પાંચેતો સુરવાળ પહેરી, કટી કરી ધરી ચાંપ. તેની ઉપર બખ્તર પહેર્યું, બન્યો ફાંકડો ડેર, અર્જુન કેરો કુંવર ત્યાંતો, ચઢ્યો યુદ્ધની લહેર. એટલે આવ્યો ગટારગચ્છ, રથ બેડીને લાગ્યો; બાણ ભાથા ટોપ પહેરી, બેડો સૌ મન લાગ્યો. ભીમ આવ્યો ગદા લઈને, અયુધ મણુનો ભાર; ટાટરીયા પાખરીયાપાળા, સહુ થયા તૈયાર, યુદ્ધના વાહન વાગે, પાવડને ચઢે પાનો, કાયર કંપી ભાગી બંધે, ઉભો રહે ત્યાં શાનો. એવી રીતે સાત ક્ષોઢિણી સહુ થયું તૈયાર; અભિમન્યુ રથે ચઢીયો, પાછળ લશ્કર ધાર. વલ્લભ. મોરવી શામે મોખરે, પાછળ લશ્કર સારરે; દાસ છગન દુર્યોધન કહે, ગુરૂ તણે અવિધારરે.

કડવું ૨૯ મું રાગ ઉછળતી ચોપાઈ.

કોરવહળમાં દુર્યોધન તો, કહે ગુરૂને સાર; અહો ગુરૂ અહો ગુરૂ, કોઠા રથે આવાર. આજ હરાવી હઈએ પાંડવ, કાઠીએ વનવાસ; કાંતો એમને પુરા કરીએ, પછી ન કોનો ગ્રાસ. દ્રોણ ગુરૂ કહે હો દુર્યોધન, મૃતક રાખ મંગાવો; મેદાન માંડે સાત ઢગડા, તેના તો કરાવો. તવ આજ્ઞા દુર્યોધન આપી, શેવક સૌ પરવરિયા; મનુષ્યનાં શસ્ત્ર બોળી બોળી, તેના ઢગ તો કરીયા. તેની પાસે દ્રોણે જઈને, જળ અંજળી લીધી; મંત્ર બણી કોડો બનાવ્યો, પાપાણુ રચના કીધી. પાકા પાપાણુ કેરો કોડો, ત્યાંનો બનિયો સાર; આંટી ધુંટી કરવી ફાવે, તેટલો ચોડો ધાર અવળાઈએ તે ભમતાં બુલે, શુક્રિ કરી અપાર; સૌ શિખર ને સૌ ધન, વળી એકસો દાર. દારે દારે દશ દશ થોડા, લાડવૈયા નિરધાર; તેવા બન

સવંત ત્યાં મુક્યા છે, પમપાળા હબર. બીજી અંગળી લીધી જળની, બીજી
કોઠા કીધી; લોકવજૂનો તેહ બનાવી, સમગ્રો સારજ લીધો. બસે દાર ને બસે
શીખર, બસે ધ્વજ ત્યાં શોભે; કૃપાચાર્યને ઉભા રાખી, બે હબર પ્યાદત્ર થોભે.
ત્રીજી અંગળી જળની લઇને, ત્રાંખાનો તે કીધી; ત્રણસે શીખર ત્રણસે ધ્વજ,
દાર ત્રિશત સીધો. અધરથામા ત્યાં રાખ્યા, ને ચોદા ત્રણ હબર; જોરે ઝાઝુ બુદ્ધ
કરજે, હારો નહિ લમાર. ચતુર્થ મંત્ર લખી જળ છાંટી, રૂપાનો તે કીધો; ચારસે
શીખર ધ્વજ ચારસે, દાર ચારસે શીધો. કર્ણ જળીયો ત્યાં રાખીને, ચાર
હબર દળ દીધું; દુર્યોધન તો ખુશ થઇ કહે, ગુરજ દારજ સીધું. પંચમ મંત્ર
લખી જળ છાંટી, કનક કેરે કરીયે; પાંચસે દારને પાંચસે શીખર, ધ્વજ પાં-
ચસે ભરિયો. ફરફરફરફર ધ્વજ ફરકે, શોભા નો છે ઝાઝી; પાંચ હબર ચોદા
લઈ ઉભો દુર્યોધન થયો રાજ છઠો; મંત્ર લખી જળ સીંચી સપ્તધાતનો કરી-
યો; છસે દાર ને છસે શીખર, છસે ધ્વજએ ભરિયો. છ હબર ત્યાં ચોદા રાખ્યા,
રાખ્યા મામો શક્તિ; જેનું પ્રાક્રમ કહું ન જાણે, હારે મોટા મજા. સપ્તમ મંત્ર લખી
જળ સીંચી, સપ્તમ કોઠો કીધો; ગોખર મૃતિકાનો તેતો, અથાગ આંટી સીધો.
સાતસો શીખર ધ્વજ સાતસો, દાર સાતસો કરીયાં; સાત સહસ્ર ચોદા સાથે,
જ્યદ્રથને પળવીયાં. એવી રીતે સાતે કોઠા, ભુજવણી બહુ કીધી; કાચો પોચો
બચે પાછો, એવી આંટી લીધી. કોઠા વિધા ના જાણે ને, માંહે પેશી બચ; નિકળ-
વાનો પંથ ન સુઝે, આયુષ પુરે થાય. દુર્યોધન તો રાજ થઈને, લાગે ગુરને પાય;
વાહ વાહ વાહ વાહ ગુરજ મારા; વ્યુહ રચના શોભાય, સર્વેને શીખામણુ દે છે,
થઈ રહો તૈયાર, પાંડવો જો અહીં આવે તો, તેને મારો ઠાર. એવી અહીં ઉમંગ
તૈયારી, થઈ રહી અપાર, ત્યાંતો કુંવર અર્જુન કેરો નિકળ્યો તંબુ બહાર. વજ્ર-
તંબુ બહાર કુંવર નિકળ્યો. હાથ લીધાં હથિયારરે; હાસ છગન કહે દ્રઢ ધીર
નાયક, શોભાની બલિહારરે.

કંડકં ૩૦ મું રાગ ત્રિભંગી રાહ.

નેત્રો રાતાં, આયુધમાતાં, ઝડપે ભતાં, ડગે ભરી; બંકા ભતા, તે મહમાતા,
રાતા તાતા, વગે કરી. ઉઠ્યા બંકા, દેતા ડંકા, શુરા વંકા, ઝગે જરી; દુઠ્ઠભિ-
વાજે, રણતો ગાજે, સોગાં સાજે, સુર નરી. છે પમપાળા, ઘોડાવાળા, હાથી
સારા, રથે સરી; ચતુરંગી ચાલી, સેના ભારી, સાંઢયો સારી, ઉર ધરી. મારથી
મેઘાં, સારથી ભેટા, નહિ રથ તોડા, ધીર વરી; અતિરથી આવ્યા, લીમ ભા-
ડ્યા, મંડા લાવ્યા, ખંભા ધરી. અભિમન્યુ બોલ્યો, મેંવવણુ ડોલ્યો, મોઝગંજ
તોડ્યો, રામે જરી. અહંદેવ નિકુળ, વિદાદ બાકુળ, સિખડી આકુળ, દુષ્ટ વળી;

ધુલ્લુમ્ન, ને પ્રધુમ્ન રકત ધુમ્ન, સંગ મલી. કોધી દીશે, દંત ખીસે, નેષુ અ-
તિસે, રકત ખરી; એ રીત ચાલી, મેના સારી, દીસે ભારી, મોહ ભારી. મન બ-
દલાતા, આળા કરતા, મ્હોટાઈ વદતા, મુખ કરી; અરથ સાર્યો; દુશ્મન માર્યો,
ન રહ્યો ડાર્યો, જરી જરી. મુછ મરડતા, આગળ ધાતા, હાથ બતાતા, પેચ કરી.
વલણુ. ચતુરંગી સેનજ ચાલિયું, વ્યુહ વઢવા અવિધારરે; હાસ છગન કહે શા-
મળો, મનમાં કરે વિચારરે.

કડવું ૩૧ મું રાગ મામેરાનો.

પ્રભુ વિમાસે વિચાર ટાળ્યો રે, ડોશીએ ડાટ વાળ્યો છે. ટેક. બહુ બહુ
જુક્તિ મેંતો ક્રીધી, પણ વિધનથી ખાળ્યો રે; પ્રપંચ કરીયો ના પરણાવા, તોયે
પરણ્યો ખાળો રે. પાટા બાંધ્યા આંખે તો પણ, આખર ઉઠી ઝાળો; ડોશીએ
ડાટ વાળ્યો રે. લેંપો ભુલાવી ફોડી નાંખ્યો, સાંઠ ચરણુ ભજ્જ ભાળ્યો રે; વેગળો
રહી વિધન કરવા, હું અતિશે લાગ્યો રે. મારું ધાર્યું મિથ્યા કરવા, દોરો ડોશીએ
બાંધ્યા રે; ડોશીએ ડાટ વાળ્યો રે. તેત્રીસ કોટિ દેવો સાથે, મુજને આગળ કીરારે;
યંદ્ર પ્રાનુ સુર અસુર, નવ નાથ ચો પાત્રી સીધ્યો રે. આપસ્તંબપર્યંત લગ્નને હાથે
દોા બાંધ્યો રે, ડોસીં એ દોરો હોયે જ્યાં સુધી, ત્યાં સુધી ના મરે આ-
ખર મારૂ મૃત્યુ થાયે, એ રહે જીવતો ખરેરે. હું જઈને દોરો છોડાવું, તોતો નીચે
મરેરે; ડોશીં જો દોરો હું ના છોડાવું, તો ભાણેજ ન મરેરે; મુજને મારી નિશ્ચે
એતો, ત્રિલોક રાજજ કરેરે. એવું ધારી દોરો છોડાવા, વિશ્વંભર તો વિચારેરે;
ડોશીં વલણુ. નિજ રૂપ પાતાળ મુકી, વિપ્ર રૂપ ધરી આવેરે, હાસ છગન કહે
કુક્ષેત્રમાં, સુણો થતું જે હાવેરે.

કડવું ૩૨ મું છપ્પા.

જેને રાખે રામ, તેહને મૃત્યુ શાનું; જેને રાખે રામ, તેહને ડાહ્યો માનું. જેને
રાખે રામ, તેહ ધર લક્ષ્મી આવે; જેને રાખે રામ, તેહનું સૌકો થાવે. વળી જેને
રાખે રામજી, તેને બીક કોની રહે; હાસ છગન કહે રામ રથે, સુત દારા તો નવ
ચહે. તેમ થયું છે આજ, અર્જુન સુતને માથે; તેમ થયું છે આજ, રામજી
રથે કાવે. તેમ થયું છે આજ, દોરો આવી છોડાવે; તેમ થયું છે આજ,
આવિ પરપંચ કાવે. વળી તેમ થયું છે આજ ને, દીન તો સાજે મરે; હાસ છગન
કહે રામજી, રથે તો સર્વસ હરે. દોહા. અનંત ચરિત્રો જેમાં ભરીયાં; તે કેમ સુધી
જાય, કર્ત્તા અકર્ત્તા અન્યથા કરતા, તેનો શે ભુલવાય. હજાર દોરો ચીડી બાંધે,
હજાર બાંધો રક્ષા; ચાહે પેસો વજ્ર પેટીમાં, તો પણ ના રહે રક્ષા. કોઈ આજ ને
હાસ છ માસે જાવે કોનો પાંચ પચાસ; સાઠ એશીએ આવે કોનો આવે

તાવ, કોઈ કોમળીયું કહાવે, કે કહે લાગ્યો પ્લેગ, કોઈને કોઠાર વાગે. હરીહર શીર લેતો નથી, જાણું તે સહુ જાણે છે, દાસ છગન કહે હું કરું તે સૌ અવરથાજ છે. રાવણ નળને રામ, અગસ્ત આદી પોદયા; કાળજ વન ને કંસ, બળી જરા-સંધ મોડયા; વાલી, ભસ્માસુર, હિરણ્યાક્ષને અહીં, સૌ ગયા મમત કરી; રહ્યા ન માંધાતા સહી, તો કહો કેનો આશરો; કર્તા હર્તા શ્રીહરી, દોરી એના હાથમાં; જેમ ગાર્હી પુતળી, માટે હું પદ સૌ હરી, ભજના શ્રીભગવાન, અંતર્યામી આ-તમા, પરમાત્મા સમાન. તે કેમ ભુલે ભુલે, છે અભિમન્યુનો કાળ, મિથ્યા સૌ ભામો ભમે, આજ ન લે ગોપાળ.

કડવું ૩૩ મું રાગ ચાલતો.

મામા દોડી આવિયા, કુરુક્ષેત્રે તે વાર; રૂપ વીમનું ધારિયું, વૃદ્ધ માત્ર નિજ સાર. ચાર છેડે ઘોતી પહેરી, પોથી જગલમાં મારી, કંઠ કરેણા હાર શોમે, મ-સ્તક ટોપી ધારી. રૂદ્રાક્ષ વાળી કાનમાં, કંઠે પણ રૂદ્રાક્ષ, ત્રિપુંડ તિલક લાણીયું, ચક્ષુ ભસ્મજ ભાખ, બે હાથ ને બે ભુજ છાતી, સવળે ભસ્મજ આંકા, કાળી ખાંધે જનોઈ નાખી, આલ્યા વાંકા વાંકા. જેષ્ઠીકા એક કરમાં ઝાલી, બીજે તું-બીપાત્ર; શીર ધુણે ચરણ ના ચાલે, ધરીયું ધરડું ગાત્ર. આંખ ન સુઝે, અંગ ધુજે, અંગ આમડી લટકે, દાંત પડેલા ડાયાં મળીયાં, ધોળાં પળિયાં ચળકે. નેત્ર નાસા પાણી ચુએ, પાપણ છે પણ ધોળી, કપાળ કર દઈ મારગ ભુએ, જેષ્ઠી-કાથી ખોળી. કેડમાંથી વાંકા વળીયા, દીસે હાડાં ગળીયા, એવે રૂપે ગોવિંદ પ-ળીયા, અર્જુન સુતની સામે વળીયા. વલણ. અભિમન્યુ વ્યુહ જાણે છે, સામે આવે જગરાયરે; કળા કાળા કૃષ્ણની, કોથી નવ કળાયરે.

કડવું ૩૪ મું રાગ સર્વેયા.

અભિમન્યુની સામે આવ્યા, સેન સૌસરા પડીયા; સર્વે લોકે હાથ ઝાલ્યા ખાય પ્રભુ અડખડીયાં. સર્વ વિપ્રને પુછવા લાગ્યા, અહો ગુરુ કયા જાણું; પ્રભુ કહે મારો અર્જુન સ્નેહી, તેને મોઢે થાણું. યોદ્ધા કહે અર્જુનજીતો, પોતે ગયા પાતાળ; અહીં મહારથી છે અભિમન્યુ, અરજુન કેરો બાળ. ત્યારે બે.લ્યા વિશ્વ-ભરતો, મને ત્યાં તેડી જાઓ; કયાં છે સુત તો અરજુન કેરો, એનું મુખ બતાવો. એટલે સેવક હાથ ઝાલી, વૃદ્ધને કીધી દયા; કુંવરનો રથ રખાવીને, સન્મુખ તેડી ગયા, કહે અભિમન્યુ એ મહારાજ, પધાર્યા કયાંથી આપ; વિપ્ર કહે અર-જુનને મળવા, આવ્યો વન આઘાપ. પણ પાતાળે તેહ ગયા છે, એવી સુણી વાત; પણ તને અરજુન સુત જાણી. હું હરખ્યો સાક્ષાત. તારું મોઢું મારે જોણું, મન

આનંદી થાય; રથથી બાહેર મસ્તક કાઢી, વિપ્રને લાગ્યો પાપ. વિપ્રે મોઢું નિ-
રખી જોયું, લાગ્યવંત નર પુરો; જેવો પારથ તેવો તું છે, યુદ્ધ કરવાનો શુરો.
કહે કુંવર ઓ મહારાજ, આશિર્વાદ તમારો; જલ તંબુએ આવશે કાલે, પારથ
ને મામો મારો. વિપ્ર કહે શીઠ સિધારો, પુછે છે ધનશ્યામ; કુંવર કહે વ્યુહ
રચ્યો છે, કરવા જઉં સંગ્રામ. કૌરવ કાકે કપટ કરીને, કોઠા રચ્યા છે સાત;
યુદ્ધ ન કરવું એમ કહીને, મોકલીયા મમ તાત. અણચિંતુ આ યુદ્ધ ઉપાડ્યું, હું
તો લઢવા જઉં; કહે કપટી શાખાશ તુંને, જાણે પ્રાક્રમ હાવુ. તાત થકી તું તો
સવાયો, જોઈ આવ્યો લાવ; આ દોરડો શાને બાંધ્યો, શું આવે છે તાર. કુંવર
કહે કે ઓ વાડવજી, નથી કશી ઉપાધી; મારા મર્ણનું ભય નિવારી, વડીઆ-
છએ રક્ષા બાંધી. સુણી વાડવ મુખ મરોડ્યું, પડ્યો અભિમન્યુ વહેમ, ઓ વા-
ડવજી શીર ધુણાવી, મુખ મરોડ્યું કેમ. ત્યારે ધીરે શબ્દે બોલ્યા, પોતે સુંદીર-
શામ, બાંધી રક્ષા રાંડેલીની, નહિ શુરાનું કામ. રણમાં જતાં રાંડેલીની, રક્ષા
શું બંધાય, અપશુકન છે એનો પહેલા, સમજ લે મન માંય. સાત કોઠામાં યુદ્ધ
કરીને, જીતીશ તું બળ આપ; તોયે લોકો કહેશે જીત્યો, ડોશીને પરતાપ. મીથ્યા
મહેનત તુજ જવાની, જશ ડોશીને મળશે; વિરત્વ તારું તણાઈ જશે, તારો
બાપ બખડશે. સુણી એવું કુંવરને મન, લાગી સારી વાત; મારી મહેનતે જશ
પામે, ધરડી કુંતા માત. બહાદુરી તો મારી જશે, બ્રાહ્મણ સાચું બોલે; લ્યો મ-
હારાજ એમ કહીને, કરથી દોરો બોલે. એક તાર તેમાંથી છટ્યો, પડ્યો ગટાર-
ગછ પાસ; તેણે લઈ ઘનુષે વીંટ્યો, રમત મન આભાસ. બાકીનો તે ભોંયે પડીયો,
લગવાને તે લાગ્યો; પગ વતી તે તાણી લઈ, પોતે ઝોળીમાં ઘાલ્યો. વિપ્ર કહે
કે જાઓ લાઈ, લેજો ભારે લહાવો; શાખાશ તારા મુરતનને, જીતી વહેલા આવો.
એવું બોલી વિદાય દીધો, કુંવરને તે વાર; આગળ આસી સર્વે સેના પુઠ રહ્યા
મોરાર. દોરો લઈ કામ સારી થયા અંતરધાન; ધુંધું ધુંધું કડીધીમ કરતું; સેન
વહું મેદાન. વલણ, તેની શોભા શું કહું; કહેનાં ન આવે પારરે; દાસ છગન
મુખ એક જળ્યા શેપજ ખાદે હારરે.

કડવું ટપ સું સામેરી ચોપાઈ.

હાર ખાવે સહસ્ર ફેણ, તો કથું શું અલપ હું; અભિમન્યુના થોદા તે તો,
સાગરપુર વહે જતું. શોળ સોળની દુકડી, એવી આરજ હાર; તે પાછળ એક
મહારથી, તેની કંપુ ધાર. રણસીંગા શરણાઈ તુરી, ભેરીના ભેંકાર; શીંગી શેલી
શંખ વાગે, અનરદ નાહ અપાર. ડંકા દમામા નગારાંના, ઘોષ વાજે ઉંટપર; ડગો
દેતું કડીધીમ કરતું, દળ આલે પુરબર. તે પ્રમાણે ઉંટવાળા, ઘોડાના છે સ્વાર;

હાથી ઉપર કેક બેઠા, કેતો રથમાં ખાર. અસંખ્ય રથને સ્વાર ઘોડા, ઉંટ થયા અસવાર; અનંત હાથી ત્યાં ખડા, મહારથીનો નહિ પાર. અતિરથી ત્યાં એટલા, ચતુરંગી સૈન સોહાય; ભરતી હોય સાગર તણી, તેણું તે દેખાય. એવી રીતે સુત અર્જુનને, બુદ્ધે વઢવા બય; નિશાન વાગે ભેરમાં, શોર બકોર બહુ થાય. તે શબ્દ સુણ્યા કૈંરવે, દ્રોણને ચિંતા થાય; આવો બળિયો કોણ આવે, કુતુહલ કહેવાય. બલ સેવક ચાર જણ, ખખર કાઢો ખોળી; બે કદી આવ્યો અર્જુન, તો મારશે રમદોળી. સુણી સેવક ચાર ઉઠ્યા, લાબ્યા સમાચાર, સૈન લઇને બુદ્ધે આવે, અરજીનનો કુમાર. એટલે સૌ ખુશી થયા, હિંમત ધારી ઊર; દળ વહે પાંડવ તણું, બણે ચઢ્યું નહ પુર. એવે સાંઠ આવી તીહાં, ઉપર ઓત્રા નાર; સાંઠ દીડી અભિમન્યુ, મનમાં થયો વિચાર. એવે ઓત્રા મન તણે, ઉપન્યો છે વિચાર; દળ હોયે પાંડવ તણું, ને હોય મુજ ભરથાર. એમ વિચારી પુછતી, રત્નાને તે વાત; કહે વાત ભાઈ જે હોય તે, સાચે સાચી ખ્યાત. વલણ પુછવા લાગી પ્રેમદા, રેકાને તે વારે; દાસ છગન શ્રોતા સુણો, જ્યો ભુગદાધારે.

કડવું ૩૬ મું રાગ મેવાડો લેહેકણી.

દળ દેખી ઓત્રા બોલીયા, બંધુ રાયકારે; પેણું દળ તે કોનું પળાય, રત્ના રાયકારે. વચ્ચે નિલો રથ શોભતો, બંધુ રાયકારે; કોઈ રૂપવંત બેડો માંય, રત્ના રાયકારે. સુર્ય સમી જેની કાન્તિ છે, બંધુ. કીર ચંચુ સમુ દીસે નાક, રત્ના. કપરી કીકી શોઢે ભડી, બંધુ. બેઠ કાન્તિ લાગે ધાક, રત્ના કેવો બહાદુર એ વિર છે, બંધુ. દીશે અજ્ઞનખાહુ વિશાળ. રત્ના. એની સ્ત્રીએ શાં પુન્ય કર્યો, બંધુ. ઘણાં ઘણાં કરેલાં દાન, રત્ના. જ્ય તપ વૃંત ક્રીધાં હશે, બંધુ. વળી કર્યો હશે શુભ કર્મ, રત્ના. કાશી કરવત મુકાવિયાં, બંધુ. વળી ગાળ્યાં હિમાળે હાડ રત્ના. કાંતો ભેરવજવ ખાધા હશે, બંધુ. કે મ્હા તપ માંડ્યું ગીરનાર. રત્ના. તે તારણી એની થઈ હશે, બંધુ. પુર્વ પુન્યે ગ્રહેતો હાથ, રત્ના. ધન ધન ભાગ્ય એ ભામની, બંધુ. આવો રૂડો મળ્યો ભરથાર, રત્ના તવ રાયકો વાણી બોલિયો, બેની મારીરે; તમે ક્રીધાં ઘણાં પુન્યદાન, એની નારીરે. સહુ સુકૃત્ય તમે કર્યો, બેની. તને રીઝેલા દીનાનાથ. એની નારીરે. એતો અરજીનનો લાડકો, બેની. બણો મુલદ્રાનો કુમાર. એતી નારીરે. નામ એનું અભિમન્યુ છે, બેની. બેની એ છે તુજ ભરથાર. એની નારીરે. વલણ સુણી ચમકી ચતુરા, હૃદયે ઉપન્યું હેતરે; આવો પીયુ હું બણતી, તો પિયર ના રહેતરે.

કડવું ૩૭ મું રાગ દોહા.

દીડી ઓત્રા આવતી, અભિમન્યુ આ વાર; તદા તે પુછતો હવો, મોહર્ગચ્છને

સાર. રાગ સોહજો. અરજુનસુત વાણી વદે, ધીર વીરારે, પેઠી આવે કે નવલો નાર, ઓ કુળ હીરારે. રૂપ સ્વરૂપે આગળી, ધીર. જાણે વિદ્યુતનો ચળકાર. ઓ કુળ. મૃગનેણી સમ આગડી, ધીર. હશે જોમણી અંખીકાય, ઓ. કશ કટિ ઘણી પાતળી, ધીર. ચાર ચિત્રુક શુભ સોહાય, ઓ. મીંહલંકી શોભે સાંતરો, ધીર. એનું રૂપ અનુપમ જોય, ઓ. એના પતિએ શાં પુન્ય કર્યાં, ધીર. શાં કીધાં હશે તપ દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં હશે, ધીર. કે રીઝ્યા હશે ભગવાન. ઓ. સુણીને ગટોર્ગચ્છ બોલિયો, ધીર. એતો આવી વૈરાટની ખાળ, ઓ. જપ તપ પુન્ય તમે કર્યાં, ધીર. વળી ગાળ્યાં હીમાળે હાડ, ઓ. એ કુંવરી વૈરાટની ધીર. કેવી અલખેલી રૂપ નિધા, ઓ. વલણ વચન એવું સાંભળી, ચમક્યો અરજુન બાળરે; જે હું હાવી જાણુનો તો, ના નિકળત ધર બહારરે.

કડવું ૩૮ મું રાગ સાખી ઝડપની.

વૈશમપાયન બોલીયા, સુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાડું, મેળાપનો મહિમાય. ઓત્રા કહે છે રાયકાને, વિરા ધીરજ ધારો; સાંઠ અહીંયાં બેસારીને, મુને તો ઉતારો. હું જઈ રોકું મુજ પતિને, થનાર હોય તે થાય; તું જ મારી સાસુ પાસે, દેજે મવાળો ત્યાંય. કહેજે તે ઓત્રા આવી છે, રાખ્યો તમ સુત ખાળી; પોતાનાથી જો બને તો, લાવે પીયુને વાળી. એમ કહીને સાંઠ બેસારી, પોતે ઉતરી હેઠી; નવાં વસ્ત્રો બદલી લઈને, થઈ શાંતરી શેડી. બાકી મવાળો પાછો સોંપ્યો, દેજે સાસુ મારી; રૈકાને વિદાય કરીને, ચાલી ઓત્રા નારી, ઠણક ઠણકે સુર ભરેલી, પતિ રોકવા જાય; સર્વે જોઈ ચકિત થયા છે, ત્યાં રહ્યા ઉભાય. સંવળા સૈન્યે તેને દીઠી, ભીમ કરે બિચાર; ભણે આવી ઓત્રા નારી, અભિમન્યુની સાર. વ્યુહનું બીડું લઈ કુંવર, જીવ સૌના બાળે; ભણું થાજે ઓત્રા તારું, પીયુને પાછો વાળે, સકળ સેના યાળે દ્રષ્ટે, નહિ આપણો ધર્મ; વળી અમને સૌને જોતાં, આવે બેને શર્મ. એમ વિચારી વ્રકોદરે, સૌને સાન બતાવી; પોતે જઈને આથો ઉભો, સડિ જશ્યા પ્રીત લાવી. રથ હાંકે જે ગટોર્ગચ્છ, તેને કીધી સાન; આવે ઓત્રા એટલે ખસજે, દો રહ્યો અભેમાન, સહુને દુર ઉભા દેખીને, ઝપાટે ઓત્રા ચાલી; કરી મલકલ્યાં માનુનીએ, વાગ અશ્વની ઝાલી. એવે નંદન હેડબાનો, રથ થકી ઉતરીયો; રાસ પરોળો યુદ્ધી રથમાં. ભરકરમાં પરવરીયો. એ દેખી અભિમન્યુ બોલ્યો, કોણ નરની નારી; કોણ જનેતાની જન્મેલી, કોણ રાય કુમારી. સુણી વંણને મધુર શબ્દે, બોલી મુખ વચન; કઈ નારીના નાથ તમેને, કોણ રાયના તન; કહે નરનંદન વૈરાટ રાયના, અમે છીએ પુત્ર જનીક; સુદ્રષ્ટા તો સાસુ મારી, તેજ સુતાનાયીક. ત્યારે ઓત્રા કહે સુભદ્રા, થાયે.

સાસ મારી. સસરા મારા અરજીનજીને, કૃપ્ત ભાણેજની નારી. સુધી એક ઉભર
આવી, મન અભિમન્યુ અપાર; આવી તો મોડી સીદ આવી, હો મન મમતી
નાર. લઈ સેનને રણમાં આવ્યો, નથી હવે ઉપાય; અશ્વ રોકી ઉભાં મિથ્યા,
હાસ્યજનક દેખાય. હાસ્યજનક એમ શાને બોલો, શું કરો નવાઈ; બાળાપણ-
માં લલ્લવાં વઢવાં, આ શી માંડી લવાઈ. ધટતું કરવા ઇચ્છા હોય તો, વળો પાછા
કંથ; સૌને કહો કે નથી આવતો, પકડો તંબુ પંથ. કહે અરજીન મુત સુણ હે
નારી, અણસમજ વઢે વેણ; બીડું ચાવી યુદ્ધ ચઢેલા પાછા વળે થાય કે'ણ.
બીડું ઝડપી બેસે ધરમાં, તેતો કાયર કામ; લાજે ઉઠર જનની કેરું, બોળાય બા-
પનું નામ. તાંબુલ તે લહાણા કહેવાયે, પાછળ જીવ્યું વ્યર્થ; દેહ મરદનો ધારણ
કરીયો, શો સર્વો તેમાં અર્થ. વેણ ગયું તો સૌ ગયું, પછી શું આવે કામ, દેહ સા-
ડાત્રણ હાથની, તેમાં કયું કામનું શામ. જનની જણજે ત્રણ જણા, દાતા ભક્તા
કે શુર; નહિતો રહેજે વાંઝણી, શાને ગમાવે નુર. વેણ એવાં જ્ઞાની જનનાં, માટે
ન ખાવી ગાળ, યુદ્ધ ચઢ્યો જો પાછું વળુ તો, નડી નરનો હું બાળ. માટે ફાગડ
મમત મુકો, સોંસરાં તંબુ જાઓ; સગાં સનેહી સેન જીએ, જરા શરમ મન લાવો
વલણ. શરમ લાવો મન વીધે, દેખે સરવે જનરે; દાસ છગન કહે અભિમન્યુ, સ-
મજાવે વૈરાટ તનરે.

કડવું ૩૯ મું રાગ દોહા.

કહે આભમન્યુ સાંભળો, તમે સગુણી નાર; કાકા મામા બાપ તારા, દેખે છે
આ ઠાર. રાજવળાની રીત છે, મુખ ન દેખાડાય; આરણ આવ્યાં એકેલાં, તે બોટું
કહેવાય. લોક લાજની રીતનો, કાંઈ ન જાણો મર્મ; શરમ મર્યાદા પાળતી, એ
અબળાનો ધર્મ. એ સુણી ઓત્રા બોલતી, હું જાણું સ્ત્રી ધર્મ; ધરમાર જવા લા-
ગિયું, કોની રાખું શર્મ. શરમ ધરમ શું આઢવા, પાયરવા વપસાય; વ્યવહાર
આલે પાંશરો, તો એ સૌ સચવાય. શરમ આમન્યા પળાવો તો, વળો
તંબુએ નાથ; તે વિણ વાગછોડું નહિ, શેં પકડ્યો તો હાથ. ત્યારે અભિમન્યુ કહે
મનની તજે મમત; પાછા વાળ્યા ના વળું, ન હોય બાળ રમત. સ્વભાવ નરનો
આકળો, જાયે હઠતી બહાર; સમજ વેણ મુકો તમે, નહિંતો ખાશો માર. ત્યારે ઓ-
ત્રા હશ્મી પડી, નિકળ્યો હાલો બોલ; મારો તો શીરછત્ર છો, ત્રિતે લહાવ અતોલ. તમ
કર જો મુજને અડે, તો હું થાડિં પાવન; એ વાતે નહિ શોચના, હરખાયે મુજ મન.
સુણ વામા મન રાખોને, ચોહક અવતી માંય; રાજ-બાળ-ને જોમહક, ચોથી
ચોહક કાંય. તેમાંની બે મુજ કને, તેનો લ્યો વિવેક; તેથી તમે ઝીનો નહી,
તમ પાસે હક એક. સ્ત્રીહક એકજ તાલસી, મારી સુણ તું બેજ, રાજહક ને બાળ.

હઠ, તો ઝીતું તુજનેજ. ત્યારે ઓત્રા એમ કહે; સુણો બાવનવીર; ત્રણ હઠતો મુ-
જમાં રહી, તે કહું રાખી ધીર. રાજપુત્રી રાજરાણી, રાજહઠ તેએક, બાળક છુતો
બાળહઠ, સ્ત્રીહઠ વાળે છેક. બે હઠ તો છે તમ તણી, ને ત્રણ મારી હોય તેથી પાછી
નહિ પડું; તમ પિતા મે'તા જોય. કાચી મને નવ જાણશે, ભણી અરજીન મોશાળ
માટે વાહને નાદ સૌ, તજ વળો નિરધાર. વચન એવાં સાંભળી; મનમાં કીધો તોલ;
કાચીતો કંઈ છે નહિ, કેવા બોલે બોલ. દેખાય છે તો બાળકી, બોલ્યામાં બહાદુર;
વૈરાટ રાયની દીકરી, ગુણે છે ભરપુર. નરસુત એમ વિચારી કહે, મારો નથી
ઉપાય; રણચડ્યો પાછો વળું, તો મુજ ઈજ્જત જાય. તુજ પર પ્રિતિ અતિ ધણી,
પણ છઠીનાટાંક; યુદ્ધ ચડ્યોને મોડી આવી, બેઉ કરમનો વાંક; એમ કહેતાં થયો
ગળગળો, ઝળઝળીયાં આવ્યાં આંખ. અરે દૈવ આશું કર્યું, મનમાં રહી મન ઝાંખ;
પેર્યું ઓઢ્યુ ન ભોગવ્યું, ખાધું ન પીધું રોખ. કંઈ લાહો લીધો નહિ, કોણ જનમ-
નો દોષ. કિલ્મીષ વિણ આ નરનો, કર પકડ્યો ફાંસુ; વચન એવાં સાંભળી,
ઓત્રાને આવ્યાં આંસુ. વલણ. આંસુ વહે ઓધાર ચશ્ત્ર, દેતી પતિને આણરે;
દાસ છગન કહે તારણી, તજવા બેઠી પ્રાણરે.

કડવું ૪૦ મું રાગ પરજ.

તમે રથ ખેરો તો કાહું પ્રાણરે, હો નણદીના વીરા; તમે ચાલો તો ધરમરાય-
ની આણરે. નણદીં રણમાં શું રડવડતી મુકો. ઓ છેલ્લછખીલા નાથરે; પરપુત્રી
નાંખો ખાડમાં, તો નહોતો પકડવો હાથરે. નં સોળ કળાનો શશી શોભે, તેવી
શોભા તમારીરે; જેવું હસ્તીનાપુર બેસણું, તેવી હું અર્ધાંગા નારીરે. નં રાજ-
હંસતો જાણી કરીને, મેતો કીવો સંગરે, જે જાણત બગ ખાપડો, તો કદી ન અર-
પત અંગરે. નં હૈયામાં અતિ હુંશ હતીકે, બેસશું જોડા જોડરે, છછજન્મે વૈર
ભોગવ્યાં, સાનમો નડે રણડોડરે, નં નાનપણે હોંશે ખાવું પીવું, તરણે પટ નવ-
રંગરે; સંસારના વૈભોગે મુકી, શું લઢવાના ઉમંગરે. નં આ શો ઉધમ યુદ્ધનો
પિયુજ, જમન ધરી હઠ વાતરે; લીમસમા કાકા લઢનારા, બહાદુર અરજીન તાતરે,
નં ગટોર્ગચ્છ જેવા શુર અંધુ, વૈરાટ રાય શ્વસુરરે; તેમ છતાં તમે આગળ ધાઓ,
તે મુજ કરમ કસુરરે; નં શુભ શુકને માંહરે, પધરાવી, પરણાવી મુજ આપરે;
તેકાગે મને કેમનડંબ્યો, કાગો મણીધર સાપરે. નં બાળાપણમાં રામજ રૂઝો,
નશીખ મારૂં પુટયુરે, આનંદની લેહેરમાં કેર કરોછો, નથી મિંઢળ હજી છુટયુરે.
નં વાંક કોને દઉં પીયુજ, દોરા કંકણ ન છુટયુરે; પરણ્યા કેરૂં તાંબુલ તેતો, પાને-
તરેથી ન સુકયુરે. નં ચઢાગઢની ચોરી કાપી, બાણ વડે પોંખાશોરે; અનંત બા-
ણ લોહાનાં વાળે, રૂધીર વરણા તો થાશોરે. નં બ્યુહે ચઢશે ત્યાંને ચડશે, લાધ

અપ્સરા જાશેરે, હવે નથી હું મુખ દેખવાની, દરશન દુર્લભ થાશેરે. નં અગમ
નિમમતો મુઝે પિયુષ, દયા ન દુશ્મન લોકરે; અપશુકન તો ઘણા થયા છે, આ-
વ્યાની આશા ફેકરે. નં અરેરે જોખન શે જળવાશે, ત્રેકવેરી થઈ લાગેરે, કર્મ હી-
ચી રડીશ રજની, તમ ભીંડ તે કોણ લાગેરે. નં રંગ રૂપ રૂપી અંગની વાડી,
ખીંચે કળી નવરંગરે; માળી વિણ કોણ વિણે પુત્ર, કરમાય તેની સંગરે. નં
ચોહી પહેરી હરીફસી નહિ, ના થઈ સૈયર સમાણરે; સાસરે પીઢેર ગઈ નવ આવી,
આજી ધુમટ તાણીરે. નં કર ગ્રહી મને અપવચ લાવી, મધ્ય નદીએ શું મુકારે;
એકવડેની હું નહિ સ્વામી, અમન પીતાં ચુકારે. નં દગો કરી ઘો દુઃખ દુખીય-
ણુને, રાજ નહિ તમ રીતરે; કર સાહી તરછોડો સ્વામી, તોડો લગનની પ્રીતરે. નં
આ મુખકાન્તિ નથી દેખવાની, દેખું તો સવળા પાસારે; રંકરમાને રડતી મુકો,
ભાગો ભવોભવ આશારે. નં તમ વીણ ઠરવા કામ ન મારે, ના મળે કંડી છાંયારે;
મારા ખાળ્યા નહિ ખળો તો, તબ્બુ કંથ વિયોગે કાચારે. નં વત્તણ. કાયા તબ્બુ હું
કંથણ, નિશ્ચે માનો સાચુરે; લલના લળીલળી માન માગે, થવા કંથ મન કાચુરે.

કડવું ૪૧ મું રાગ મેવાડો.

ગોરી મુકો ઘોડા કેરી વાગરે, કુંવરી રાય તણી; મારો રથ જવાને ઘો માગરે,
કુંવરીં ટેક. સન્મુખ શ્યામા રડો રામા, નિર્દયને આવે દયાયરે; કોમળ કંઠે કર-
ગરો પણ, નથી હવે ઉપાયરે. કું રડીરડીને શીઃ રડાવો, હૈયે લાગી હોળીરે;
વણ વહનીએ કાળજ ખાળે કલેશ કરો વેળીવેળીરે. કું હોંસ હતી તુજ પેઠ મુને
કે, નરનારી બેસું જોડે; છંછ જનમ વીતી સાતને, પુંડ પડ્યો રણછોડરે. કું એ
માને મન ગમતું કીકું, વેણ અપ્પલ વરણાવ્યારે; હોંસ મનની રહી મનમાં, પાટા
ઝાંધી પરણાવ્યારે. આ વેળા જો આવું જીવનો, કરે કરુણા ઇશો; તો તો મોશા-
ળ ઉત્તરી છેદ, કુંચ માગાતું શીયારે. કું તે પછી તુજ સંભાળ લેઉં, કરું
સકળ વહેવારે; જંપવળે નહિ તવ લગ જીવને, હકાલો ફાની કુમારે. કું આ-
મન સામન મુખ જોઈ ગોરી, બેને -હૃદય જળવુરે; જીવતર આશા ફેકટ જાયતો,
બેઉ પેલે ભવ મળવુંરે. કું મુજ કાકા તુજ તાત દેખે, શરમ આવે મનમાં રે;
કરી કલેશને કલેજી ખળો, તાપ ઉઠે અતિ જનમાં રે. કું શીઠને તમે દુશ્મન
હસાવો, દેખે શતરૂ લોકરે; આહે તુજ મુજ કાય પડે પડુ, વળ્યાની આશા ફેકરે.
કું વત્તણ. આરા તજે વળવાની ગોરી, હડ મુકે મુજ નારરે; દાસ છગન હહે
તો તો આત્રા, કરેછે હાહાકારરે.

કડવું ૪૨ મું રાગ કાફી.

વહ વેણ પતિતાં શુભી, હૈયા ફાટ રડે છે તારૂણી; દગો દેવા અહો નાથ

ધાર્યો, મારો સ્વાથ કરો ન વિચાર્યો. મને ભર્યા અમ્રિતથી કાઢી, ઉંચે આકા-
શમાંથી પછાડી; હવે ના રહ્યો આધાર મારે, આવું કરવું ન ઘટે તમારે. પેશી
ચેટમાંને છરી મારી, મને બેઠક ઢોંચણ ઢાળી; શાણા સોડ તણો ધાવ કીધો,
રાખી દાવને દગો દીધો. એતો વલવલવા લાગી એમ, વનદી ટોડી ટળવળે જેમ;
ઓત્રા અતિ દુઃખદરિયે પેઠી, વાગ પકડેલી ગગળી બેઠો. શીશ પાપાણુ સાથ
પછાડે, હાથ ખેંચી મસ્તક કેશ કાઢે; કાલાં કાલાં વહાલાં વેણુ વદતી, ત્રાસવંત
વિલાપજ કરતી. ધુશકા મુકી તારણી રડતી, અહો કંથ મુકીરે રખડતી; મોઝું
આ ભવમાં કોણુ બેઠી, પરણ્યો પીયુ જય છે મેઠી. એહ દેખો અભેમન્યુ સાર,
કહે હઠ હવે મુકો નાર પતિવાએક ધા ભર્યું સુણી, ઉભી થઈ તે થથરતી તારણી.
કહે શીખ ધો સ્વામી વિચારી, જાવ છો પતિ વણુ મોત મારી; પ્રભુ નવ થાવ
હીસા ઝાઝા, વ્યુહ રઢ મુકો બાળા રાજાં વણુ. રઢ મુકોને વ્યુહ જવાની,
અહોહો બાળા રાયરે; દાસ છગન કહે સાંભળો, ઓત્રા વિલાપ મહિમાયરે.

કડવું ૪૩ મું રાગ મેવાડા લેહૅકણી.

મને મારીને રથ તો ખેડરે બાળા રાજરે, મને યુદ્ધ સાથે તેડરે બાળા રાજ-
રે. મને યુદ્ધે જોયાના કોડરે બાળા આપણુ સરખા સરખી બેડરે બાળા રથ જેમ
રખાણું તેમ રાખોરે બાળા નહીં તો મારા -હદેપર હાંકોરે. બાળા લાવો હું ધારું હ-
થીયારરે બાળા કંઈ કૌરવનો સંહારરે બાળાં મને આપો તમારી તરવારરે બાળા
અક વ્યુહ કરું તારે તારરે. બાળા મને દીધો તમારી ઢાલરે બાળા રક્ષણુ માટે સાથે
લઈ આલરે બાળા હું તો અગણિત ગુણુ ગણેલીરે, બાળા મેંતો વ્યંઢાળની વિદ્યા
ભણેલીરે. બાળા હું તો ધારું ધનુષ ને બાણુરે, બાળા કંઈ કૌરવને હેરાનરે બાળા નડયાં
કયા જનમનાં કૃત્યરે. બાળા વાઢયાં કુવે ઉતારી વૃતરે બાળા મને થયા છે માઠા
શુકનરે. બાળા તમે સમજે સાસુ કેરા તનરે બાળા જેવી ટોળી વછુટી મગલી
રે. બાળા હું તો તેમ મરું ટળવળા રે. બાળા પાસે બેશીને પાળી મારીરે બાળા મને
ઢોંચણમાંથી ઢાળીરે બાળા મને ભર્યા અમ્રિતમાંથી કાઢીરે. બાળા ઉંચે ચઢાવી મુને
પછાડી રે. બાળા આપી વિશ્વાસને વિખ દીધું રે બાળા ન બેઠ્યે એવું કીધું રે.
બાળા મેં તો પુર્વે કીધેલાં પાપરે. બાળા મને નડા હશે રૂપિ શાપરે. બાળા ધોણું
ગંગામાં મળ મુત્રરે. બાળા મારું ભાગે છે ઘરસુતરે બાળા મેં તો મળતાં ભાગ્યાં
વેવિશાળ રે બાળા કે અભડાવી વિમની થાળરે. બાળા મેં તો ધાવતાં ધેન વઢોડીરે
બાળા કે શું સરોવર પાળજ તોડીરે. બાળા મેં શું ઉન્હાળે ઉઠાડી પર્વરે, બાળા કે
દુઃખને ધયો ગર્વરે બાળા મેં શું છાણે છાણું ભાગ્યું રે. બાળા તેનું પાપ મને
શું ભાગ્યું રે. બાળા તે વિણ આવું નવ હોયરે બાળા મારું બેઠી મળે નહિ કોણુ.

રે, બાં વલણુ. બેલી માઈ કે નહિ, એ અલબેલા નાથરે; હાસ છગન કહે વલ-
વરે, એત્રા પતિની સાથરે.

કડવું ૪૪ મું રાગ મેવાડો.

મને મુજે અગમ નીગમ પેરરે. બલવાંત બહાદુરરે; તમે નહિ આવો હવે
બેરરે. બં બહાદુરરે. મારા દીવસ તે કેમ જાયરે. બં માઈ યૌવન કેમ સચવાય
રે. બં માઈ ફરકે જમણું લોચનરે બં દેખું રંડાપાના દનરે. બં કષ્ટ દીન
કષ્ટ રીત જાયરે. બં ખાતે પીતે શરીર શોષાય રે. બં વિધવાનું સગું નવ
થાય રે. બં તે તો સર્વની કેસો ખાયરે બં દીસે વીધવાને જગત ઝેરી રે. બં
થાય વાડનો કાંટો વેરીરે. બં ડગલું જ્યાં જ્યાં વિધવા ભરેરે, બં ત્યાં તો ભોમી
ભારે ભરેરે બં અડતાં પાલવ લાગે લાંછન રે. બં તુડી પડે ભડાકે ગગન રે
બં તેનો કરોને મન વિચારે. બં મારો એળે ગયો અવતારરે. બં એમ કહી
રથે શીશ પછાડેરે. બં એ તો કેશ સમુળા કાઢેરે, બં એમ આકંઠ ત્યાં આચર્યું
રે. બં ગંગા યમુનાનું નિર થંભ્યું રે. બં ત્યાં તો પવન અવળો વાયરે. બં
ગજ ઘોડા તે ઘાસ ન ખાયરે. બં એત્રા રોતાં રાયું બધું વનરે. બં ત્યાં તો
ભોમી ભાસે શમશાનરે. બં ચારે દિશાએ રડે શ્વાનરે. બં બેઠાં રડે વૃક્ષે પંખી
જનરે. બં આવી વાહળ છાયું ગગનરે. બં દીસે ઉઘાસી સર્વને મનરે. બં
વલણુ. પ્રસરી ઉઘાસી કુરૂક્ષેત્રમાં, સહુને દુઃખ અપારરે; હાસ છગન કહે તે સમે
તો, વદતો નર કુમારરે.

કડવું ૪૫ મું રાગ સવૈયા.

વૈશંપાયન એ રીત બોલવા, મુણ જનમેજય રાય; વિસ્તારી હું તુજને ક-
હું છું, ચઢાગઠ મહીમાય. અતિ આકંઠ પતિ દેખી બોલ્યો, વળતી નરકુમાર;
જરાક બેલો જો આવી હોત, ન નિકળત ઘર બહાર. ઉપાય મારો નથી હવે,
આવ્યું છે મેં પાન; બોલ્યું મિથ્યા હું કહું તો, નામ શેનું અભિમાન. માટે તું
તો હઠ મુકી દે, એટલો હશે સંસ્કાર; વૈભોગ માટે આટલો યત્ન, તું કરે છે ના-
ર. વૈભવ વ્યાધી જાણે ઉપાધી, ફેકટ વૈભોગ મુખ; જેમાં જેમાં તું મુખ માન,
તે તો જાણે દુઃખ. મહત જન સંસાર તમે તે, શુભ કરણીને સાડ; માયાના વૈ-
ભોગ ઇચ્છે, તે તો છે અંધાર. વચન મુણી એત્રા વદતી, તજવો કયો સસાર;
અનિતિ તો તજ તેણે, તજ્યો છે વ્યવહાર. મોટા મોટા જે કહેવાયા, નથી તજ
નારી; વરણ કુબેર ઈંદ્ર વન્હિ, તે સૌ છે સંસારી. બ્રહ્માએ રાખી બ્રહ્માણી,
ભગવાન વિષ્ણુ સેવે; શીવ જનમના જોયો તો પણ, ઉમયા રાખી એવે. નારી વિ-

જુ સંસારજ કયાંથી, થયું નારીથી જન્મ; જ્ઞાની પણ નારીથી જન્મ્યા, નારીથી
 મયા ભક્ત. નારી વણુ તો કેણુ થયું છે, ખતાવો હે નાથ; સ્વર્ગ પમાડવા વાગી
 નારી, સત્ય માનજો વાત. એ સુણી વધો અમેમન્યુ, બોડ્યો બહાદુર આપ
 પણ જો હું પાછો વળું તો, બ્રહ્મકત્યાનું પાપ. પાન તણા તો કહેવાય દહાળા
 માટે જાણું દેડ; નામ લાજે તાતનું ને, લાજે જનુની પેટ. રણુ ચઢ્યો તે ફરે ન
 પાછો, તે કહેવાશે શુરો; શુરાતન તો તણુ જીવવું, તેનો જન્મ નહિ પુરો. યુદ્ધ
 ચઢતાં મુજ મા-એ, કીધું બહુ કલ્યાન; તેનો રોક્યો ના રહ્યો ને ના થયો હું
 શાન્ત. હવે તારો રોક્યો રહું તો, જગત કહેણી થાય; કહેશે રડી રડીને થાકી,
 એની જનેતાય, તેની દયા જરા ન આવી, ને ખાળ્યો નવ ખળિયો; અને ના-
 રીનુ મુખ દીડું, એટલે પાછો વળિયો. માતા કરતાં વધી માનની, લોભાચો
 કામે કામી; કહેણી થાય એવી જગતની, કહેવાય મુજમાં ખાના. નામ ગયું ને
 પછી જીવવું, તે જીવ્યું ધિક્કાર; માટે અટકી વળું ન પાછો, મુકો હડ હો નાર.
 ત્યારે ઓત્રા વહી વાણી, મારો નથી ઉપાય; સોગન લઈ તમે બેડા, અરે દૈવ શું
 થાય. પણ શાણા સરદાર સાંભળો, મુજ ગરીબનો વાત; માગી લઉં છું તમ
 કને, કષ્ટિ કાપો નાથ. પુત્ર એક મુન આપો, સરે સઘળાં કા; કીયા તમારી તે
 તો કરશે, રહેશે જગતમાં લાજ. માટે મને રતુ દાન આપો, જેથી વધે ધર સુત;
 મને એવું લાગે છે કે, નિશ્ચે થાશે પુત્ર. તે સુણી અમેમન્યુ બોડ્યો, શું વહી તું
 વાણુ; રણુ જાતાં સ્ત્રીને ન અડીયે, નારી નર્કની ખાણુ. શુરવીર નર સ્ત્રી ન ગાંડે
 એ અંગ ગોખર ગાત્ર; માટે માનુ નહિ હું તારું, નારી નર્કજ પાત્ર. ત્યારે બોલી
 ઓત્રા નારી, સમજી વદવું વેણુ; ભાવે એટલું ખાવું નાર ને, વદવું અતિ ન
 વેણુ. વલણુ. વેણુ અતિ વદવું નહિ, જે આવ્યું મુખ જનાંયરે; દાસ છગન કહે
 સાંભળો, સંકર થોડા માંયરે.

કડતું ૪૬ મું રાગ દોહા ઢાળ.

બહુ ભલુ નહિ બોલવું, બહુ ભલી નહિ ચુપ; અતિ ભલુ નહિ વરસવું,
 અતિ ભલી નહિ ધુપ. બહુ બોલ્યામાં માત્ર નહિ, રહે નહિ તે માપ; માટે વિ-
 ચારી બોલવું, હે મુજ કથજ આપ. હે નારી હું સમજી બોલું, નારી નર્કની ખા-
 ણુ; કહે ઓત્રા સમજી બોલો, કંથજ ચતુર મુજણુ. કુંવર કહે સમજી બોલું છું,
 નારી નર્કનું પાત્ર; કહે ઓત્રા હું બોલીશ ત્યારે, રીશ ચઢે નિજ ગાત્ર. કુંવર કહે
 કહેવું હોય તે, સતવાતે શો ખર; કહે ઓત્રા તો સમજી લેજો, રીશ નહો
 લગાર. સર્વ નારી નર્ક કહે તો, છે તમ માતા નારી; મારી તમારી ચોર્મી મુનનો,
 સર્વની માતા નારી. તવ કુંવરે નીચું બેયું, ન્યાય વાત વિચારી; નારી કેરી નિષા

ધીપી, તેહ વાત નહીં સારી. ઓત્રાએ પણ મન વિચાર્યું, પ્રતિને માઠું લાગે એકું
સમજી બોલી મુખથી, બેઠ હોતો તે ભાગે. સુણો મારા મુજ સ્વામી હું દાસીની
વાણી; તુછકાર કરવો ના થટે, સ્ત્રી રત્નની ખાણી. રત્ન નીવડે તમે જેવાં, પ્રગટ
માઠમી થાય; તેની જણનારી તો નારી, રત્ન ખાણ કહેવાય. રત્ન નિપજે દરિ-
યામાં તે, રત્નાકર કહેવાય; નારીમાંથી રત્ન નિપજે, રત્નખાણ તે થાય. યોગી જ્ઞા-
ની કો તપસ્વી, કો શુરા કો દાતા; કો દેવાંશી કોતો ભક્તો રત્ન સમા ગણતા.
તે જાણો સૌ રમા ઉદરથી, સમજો ચતુર મુજણ; માટે સઘળી નારીને, વદો ન
નર્કની ખાણ. રત્ન ખાણ નેને તો સમજો, વાણ વિચારી બોલો; નર્ક ખાણ કહો
તે સાચું, તે પડો તો બોલો. જે જનતા ઉદરમાંથી, જન્મે નિર્દય પાપી;
અધર્મી ને અન્યાયી નાસ્તીક, અવળચડો અમાપી. વિવેકહીણો મશ્કરીખોરો,
તસ્કર ને સુરાપી; વિશ્વાસઘાતી આદિ જાણો, જે અવગુણ અથાકી. તે જનની
જણનારી નારી, તેતો નર્કજ ખાણ; સંશય નવ કરશો નાવલીયા, સત્ય વડુ છું
વાણ વચન એવાં સુણી મનનો, સંશય તો નિવરત્યો; કહે કુંવર મનમાં થઈ
ચાતુર ચતુરા ચેત્યો સુણી રમાનું એહ બોલવું રાજ, કેવો કર્યો બેડ તોડ; કહે
અભિમન્યુ પ્રતીણ ઝાઝી, કરી દેખાડ્યો ફાડ. એની સાથે વાદ વિવાદે, હું તો બર
નહીં આવું; એમ સમજી કહે અભિમન્યુ, ઓ અબળા હું જાઉં. કહે ઓત્રા સુણો
સ્વામી, બુદ્ધી ગમ છે નેવ; વેણ એકનું એકજ બોલો, હઠ તણી શી ટેવ. એક
વેણ તણી હઠ લેવી, બીજો નહિ વિચાર; ચતુર કોણ કહે તેવાને, ઓ મારા બર-
થાર આ પરથી હું સમજી એવું, મતી નહી તીશેક; બને ખાજી ના તપાસો,
વીચાર શક્તે નહિ લેશ. ત્યારે તો અભિમન્યુ બોલ્યો, જાણે જગત સહુ કોય;
પુરૂષ કરતાં પ્રેમદામાં શું ! અધિક બુદ્ધિ હોય. કહે ઓત્રા અઢકી મતી, પુરૂષમાં
નવ જાણ; મુજ પ્રશ્નના ઉત્તર આપો, અધિક મતી પરમાણું. વસણ. અતી
મતી હું ક્યારે જાણું, પ્રત્યોત્તર દો મુજ તણા રે; તો જાણીશ સમજી હઠ ઝાલી,
મુજ ઇશ છે જ્ઞાની ઘણા રે.

કડવું ૪૭ મું રાગ સામેરી ચોપાઈ.

હોય આજ્ઞા તો પ્રશ્ન પુછું, થાય ઉત્તર તો દાસ હું છું; પછીના કરું હઠ ઝાઝી,
જાઉં તંબુએ થઈ રાજ. નહીં કરું હું તો આડો હાથ, તમે સત્ય જાણો મમ નાથ;
પ્રશ્નોત્તર ન થાય તદાપિ, પુત્ર આપો જાવ અઘાપી. હું તો તમારી તમે મારા,
એક વચને બંધાવું પ્યારા; ત્યારે બોલ્યો નરસુત કેણ, થાય ઉત્તર પુછે તેમ. મુ-
જી ઉત્તર નહિ થાય, તો તારે દેવો પડે ત્યાંય; પછી ઉત્તર નહી દે તું, તો તો
હોય બપો અતિ હું. તુજી ઉત્તર થાયે તેહ, પ્રશ્ન પુછજે મુને એહ; એમ વદી

નીજ કર માંહે, વેણ લીડું અખળાનું ત્યાંયે. ઓત્રાએ પણ હિંધ વચન, તવ
રાજ્યે વધો રાજન; તુજ પ્રશ્નાતર દેવો ધન, તેતો સહજ છે મારે મન. ઉત્તર દે-
ધને જુદે જઈ; તુજથી રોકાયો ના રહેવાઉ. ના હઉં ઉત્તર તો હઉં સુત, પછી
ચુદે જઈ ત્રત. હવે પ્રેમદા થાઓ તૃણુ, તવ કરજોડી પુછે પ્રશ્ન; ધ્યાન દધ સં-
ભળજો નાથ, પ્રશ્ન પુછું હું અનાથ. ત્રત એકાદશી આવીયું, પીતૃ શ્રાદ્ધ તે દન
કાવીયું; તે દીન દારા ગભૈંજ સાધ, એ ત્રણનો શે છુટે બાધ? શ્રાદ્ધ સારી જમે
નહિ આપ, તો પીતૃજન દે છે શાપ; શ્રાદ્ધ સારીને જો જમે, તો એકાદશી વૃત
નીર્ગમે. નારીને રૂતુના આપે, તો બાલહત્યા પાપજ લાગે; જો નારી રૂતુદાન અપાય
તો એકાદશ પાપજ થાય. ત્રણે વાતમાં દીસે બાધ, વીચારો વીવેક સાધ; ત્રણે કાં-
રજ કરવાં નેક, તેમાંનું નાખવું એક. જો કરોને એક તજ્જય, તો ચતુરાધ નહી ગ-
ણાય; ત્રણે કરવાને નહી બાધ, તેની મતી અતી અગાધ. નર સુત સુણી વીચારે
પડ્યો, વીવેક મનમાં તેને અડ્યો; તો પણ કશું ન સુઝ્યું નેક, જડ્યો ન તેને
રસ્તો એક. વલણ. રસ્તો જડ્યો નહી કુંવરને, થયો આકળો ભુતરે; તવ ઓત્રાને
કહેવા લાગ્યો, પ્રશ્ન કર્યું તેં તુતરે.

કડવું ૪૮ મું રાગ ચૌપાઈ.

વૈશમપાયને વધા વચન, સુણ અલીમન્યુ સુત તન; તુજ દાદો મુખ બોલ્યો
એમ, આનો ઉત્તર હોયે કેમ. રૂપી મુની તો મથીને મરે, આનો ઉત્તર કોઈ ન કરે;
પ્રશ્ન પુછ્યું તે કચવું અતી, ઉત્તર તો જડવાનો નથી. તજ દીયે એક એકાદશી,
તો આંટી નહી એમાં કશી; ત્યારે ઓત્રા બોલી એમ. વૃત એકાદશી તજએ કેમ
એક મુકી કરે બીજું સીદ, તેમાં શી બુદ્ધીની નીધ; એક ખરું એક ખોટું કરે,
તે મતી વીણ જણો ખરે. જુગો વેદમાં ભેદ અપાર, કહે સાધારમાં નિરાકાર; એક
સાચુ એક જુદું લહે, તેની બુદ્ધી કાચી કહે. ભણ્યો ખરો પણ ગણ્યો ન તેય, તેથી
ખોટું એક સાચું કેય; ભણ્યો છશાસ્ત્રને ચોવેદ, પણ નહી સમજ્યો તે ભેદ. તેથી
ખરું એક ખોટું કહે, તેનું પ્રાશ્નીત ખોટું લહે; સર્વ વચનનો સમજે ભેદ, તે ભણ્યો
છે શાસ્ત્ર વેદ. પુછી પ્રશ્નમાં ત્રણ રીત, તેહ સાચવે સુજાજ નીત; તવ નર તન કહે
તાણી તોલ, મન માને ઇમ ઉત્તર બોલ. બોત્રી આત્રા થાપો બોલ, આપો પુત્ર
તમે અતોલ; પછી કરું હું ઉત્તર આજ, નહિં હરામ થાઉં પરીતાજ. તવ કુંવરે
વિચાર્યું મન, તંબુ તાણુવા ધાર્યું તન; જોયું ત્યાં દળ સામું છેક, મળી ગટારગચ્છ
દ્રવી એક. કરી તદા ત્યાં તેને સાન, પાસે આવ્યો બીમ સંતાન; કહે ભાઈ મન
આવ્યું શુચ, સાન કરી બોત્રાઓ હુંચ. વક્ર દ્રષ્ટી જોઈ કહે અલીમાન, વીરોં હો
લે વામા મહાન; માટે તાણુવા તંબુ જાત, આડી દ્રષ્ટે કીધી વાત. સુણી ગટારગચ્છ

ધ્યાંથી ગયો, સેન સમીપે આવી રહ્યો; માયાવિને શી છે વાર, કરી માયા ત્યાં અ-
પરંપાર. બસો પાંસસો કીધા દાસ, કર્યો હુકમ ત્યાં તેને ખાસ; જંગલમાં મંગલ
કરો, જાવ ભાઈ તંબુ આદરો. કોઈ વસ્તુની ના રહે ન્યુન, હાંડી તખતા બુલ
અમુલ; છપરપલંગને ખુરશી ઘણી, જાણે મીનાકારી બની. ગાદી તકીયા ગલેચા
રજાઈ; ઓછાડ મોતી બુલ સજાઈ; કહેતાં થાકે શારદા શેષ, એવું ભવન ત્યાં કર્યું
બેશ. સાને મન સંશય તો થાય, આશું ઈંદ્રભવન કહેવાય; કાંઈ નહોતું ને આ
શું થયું, આ કૌતુક ના જાય કહ્યું. એવું ભવન તો પટનું કરી, માયારી તો આલ્યો
સરી; એટલે રથથી ઉતર્યો રાય, તે તંબુમાં તેહ પળાય. ઓત્રાએ પણ તજી લગામ
જઈ કર્યો તંબુમાં વિશ્રામ; બે જણાં કરતાં હાસ્ય વિનોદ, આપે પાન ધરી મન
મોદ. વલણ. પાન આપે મુખમાં, અન્યોઅન્ય ધરી મોદરે; દાસ છગન પ્રભુ પાતા-
ળમાં, જાણ્યો તે વિનોદરે.

કડવું ૪૯ મું છંદ.

પ્રાણ પતાળ, દીનદયાળ, શરણાધાર, -હૃદયમાળ; વિચારવાર, અપારપાર,
તરતતાર થનથનાર, મને વિચાર, દયાજધાર, વારનવાર. ભુપતિપાળ, ભુવનભાર,
વિજયમાળ, તદા શી વાર; મનેજ ધાર, કરે રસાળ, સેવક સાર, વંશ વધાર, વાત
વિચાર. દયા દર્યાવ, -હૃદયહાવ; કરેશું મ્હાવ, કહું અસાવ, સુણજે સાવ, મમારગાવ
સાન ન લાવ; ભજનભાવ, જાણીયંજર. દોહા-ક્રીધ વીચાર શ્રીકૃષ્ણજી, કરવો ભા-
ણેજ ધ્વંશ; પણ મારેતો રાખવો; મુજ ભક્તનો વંશ. અલ્પ વખતમાં શું થશે,
કોડારસ કયમ હોય; અથં સરે નહીં તેહથી, મં રહે નહીં તોય. એમ વીચારી કરી
આજ્ઞા ભાતુ તુષણ માસ; થંભી રહેને એ જગે, જ્યાં છે ત્યાં અ કાશ. જગને જાણુ
પડે નહીં. માટે ક્રીધ ઉપાય; જલાંજલી કર લઈને, ક્રીધ આચાહન ત્યાંય. દેવ દાનવ
ક્રીટ માનવ થાજે નિદ્રાહીણ; ક્રુધાપીપાસા લધુશંકા, દસ થાજે પણ ક્ષીણ. વેળા
કવેળા તજે બ્રાન્તી, નીવરતી સહુજન; સંદેહ ન હોય કોઈને, નીવરતી શાન્તી
મન. એમ વદી જળ અવચન કીધું, વળા જળ હાથ; શુદ્ધગર્ભ થવા માટે, વિચારે
નર નાથ. ગર્ભ દીવસે જો રહે તો, વર્ણસંકર તે થાય; નષ્ટ વસ્તુ ભક્ષણ કરે, ઝિ-
મારગ પળાય. અધર્મિ અન્યાઈ કાટી, સુમારગ નવ સમજે; ધર્મ ઉથાપી અધર્મ
આણે, નર્કજીવ નીપજે, દીને સંગ મનુષ્યે વળ્યો, પશુ પક્ષી ક્રીટ કર્મ; માટે ભાતુ
ક્રીરણ પડે નહીં, એમ કરું આકર્ણ. વીચારી એવું વાદળ આણ્યું, વળી ધુમર
વરસાવી; પાસે જનતો મુખ ન દેખે, એવી આંધી કાવી. આપ સુર્યનો દુર કરીને,
કામ કર્યું નીરવાદ; ભક્ત વચ્છળ ભુધરે, પાતાળે રહી ધરીયાદ કર્તા હર્તા શ્રી પોને
સો, તે કેમ જાણે સુકી; મારવો ભાણેજને પણ, વંશ રાખવો સુકી. વલણ. વંશ રા-
ખવાખાંડવ કરો, પતાળ રહી કર્યું કાજરે; ભક્તાધીન છે ભુધરો, રાખે સૌની ભાજરે

કડવું ૫૦ મું રાગ ધોળ.

પતિ પત્નીને હેત અપારરે, પ્રેમ ધરી માંડયો સંસારરે; રમતે ગમને વેળા વી-
તી નેટરે, હરીકૃપા રહ્યો ગર્ભ પેટરે. પરીક્ષત જન્મ એહ કથાયરે, રાખે શ્રદ્ધા વંશ
વ્રદ્ધિ થાયરે; જેણે રાખ્યો છે ધર્મ પાયો એકરે, કળીજીવ વ્યાપો નહિ છેકરે.
સુણી સપ્તા પામ્યો મોક્ષ જેહ રે, શ્રોતા સુણી ધારો ન સંદેહરે; ન પાંડશી પૃથ્વી
કરવારે, અશ્વત્થામાનું અગ્ન્યાજ હરવારે. ત્યાં તે ભુખરે લીડ જાણી રે ગર્ભાશી
પીડા તો પ્રમાણીરે; આરી અદ્રષ્ઠ થજ મહી પેકારે, વાળી અગ્ન્યાસ્ર હેઠા એકરે.
તેહ પરીક્ષતે ધર્મ ધાર્યો રે; જેણે ભગવત પ્રકટ પાડ્યો રે. શ્રદ્ધાવંત કરે પુન્ય
દાનરે, તેને દે પ્રભુ સુખ સંતાન રે. ભુરે સામળ ભગવત મનરે, ભુતયોની
પતન રે; રૂપ દેવ ધરી ગયો સ્વર્ગરે, સુણે શ્રદ્ધાએ જે નર વર્ગરે. તેનું પ્રાયશ્ચિત
નક્કી જાયરે, મન ચંગા તો ગંગા નાય રે. મન ખંધન મેક્ષનું કારણ રે, શ્રેષ્ઠ
ધારો તમે મન ધારણ રે. મન પવિત્ર તો સહુ સાર રે, મન વિશ્યુ તો દુઃખ લાર
રે; મન રૂપી માતંગ કહાવેરે, જ્ઞાન અંકુશથી વશ થાયે રે. ભક્તિ ધર્મ તમે નહિ
કોયરે, તો તો સરવે સુમજ હોય રે; મન શ્રદ્ધા તો પહોંચે કોડરે, મહુ ખોતજે શ્રી
રણડોડરે. દાન છગન નાથ સમર્થ રે, મન ઇચ્છત પુરે અર્થ રે. વલણ પુરે
અર્થ મનના પ્રભુ, ઓત્રાને પુયો તેવાય રે; વંશ વૃદ્ધી થાય વહેતી, જય જય
શ્રી જગરાય રે.

કડવું ૫૧ મું.

વૈશમપાયન એ રીત ગોળ્યા, મુણ પરીક્ષિત તન; વિસ્તારી તુજને સં-
ભળાવું, વ્યુહ યુદ્ધ મહીમાય. પુર્ણ કૃપા કરી પ્રભુ શ્રી ભક્તને, ષટ માસ દી-
ધું સુખ; સંસાર કીચો રૂડી રીને, ગર્ભ રહ્યો ઓત્રા કુખ. ઓત્રાનું મન આનંદ
પામ્યું, પાય પડી તે પ્રિને; પ્રાણપતિજી ઓરે મારા, વંશ વંચ્યો શુભ રીતે. પુ-
ન્ય તમારા વૃદ્ધ પ્રતાપે, નિશ્ચે પુત્રજ થાશે; કરુણાગુ પ્રભુ કરુણા કરશે, ઓ-
લ્યે વેલ્યે દીન જશે. જાવ કહેતાં જીભ પડે કાપવી, શે કઠણ વચન કહેવાય;
સદાય રાખજે કૃપા દ્રષ્ટિ, હાથ હૈયુ ન રખાય. દુશ્મન તારો તાર કરોને, પાછા
ન પડશે લેશ; મુજ ભવિશે જે માંડયું ને, નક્કિ થવાનું એશ. પણ પુંઠ પાછી
નવ ફેરવશે, દળ દુશ્મનનું હણજે; સૈયર મારી મેણાં દે નહિ, તેણું કામ
આહરજે. પાછા ન પડશે પ્રાણપતિ મુજ, થનાર હોય તે થાય; ચિંતા કાંઈ ત-
મે નવ કરશે, જે જાયુ તે જાય. નામ ધર્યું તે નાશજ પામે, કીરલી રહે અંધ
ખંડ; માટ પાછી પામિ ન કરશે, કીરત વાધે બ્રહ્માંડ. શુર પુર શુરા ધીર પુરાજી

મુજ નાવલિયા કંથ; શીખામણ શું તમને આપું, જોશો ન પાછળ પંથ. જ્ય
થાશે તો રાજ્ય ને કીરતી, અખંડ તમને વરશે; દૈવ શોગ કદી એવો હશે તો,
આવી અપ્સરા વરશે. એમ કહેતામાં આવ્યાં ઝાઝાળીયાં, ભેટી પડી નીજ નાથ;
ફરી ફરી મુખ હું કયાં દેખીશ, એમ વદી પતી સાથ. કહે અભિમન્યુ હવે ધીર
લાવો, વદેલું વચન થાપો; પ્રશ્ન તમોએ જે કાણુ પુછ્યાં, તેના ઉત્તર આપો.
કહે ઓત્રા કંથ માહરા, સાંભળજે દેઈ ચીત; પ્રશ્નાત્તર છે સંકજ એનો, શાસ્ત્ર
આધારની રીત. એકાદશી વૃન કાંધું હોય ને, હોય પીતૃનું શ્રાદ્ધ; નારી ને આ-
પવું દાન રૂપનું, એ ત્રણનો જે માંધ. શ્રાધ્ધ સારી જને નહિ તો, પિતૃ થાય નિ-
રાશ; જે જમે તો એકાદશી ભાગે, મિથ્યા થાય અપવાસ. તે દીન રૂતુ સ્ત્રીને ન
દે તો, લાગે બાળ હત્યાય; જે કરી રૂતુદાન દિયે તો, પાપ એકાદશ થાય. આંટી
ધુટી એવી એમાં, તેનો છે ઉપાય; આધ જરાએ આવે નહિ ને, કારજ ત્રણે થા-
ય. ખુલાસો હું આપું તમને, મુછે નાખો હાથ; જાણ્યો કોલકો કોડિનો છે, એમ
કહેશો પછી નાથ. કહે અભિમન્યુ સાંભળ પ્યારી, વાંકુ કેમ વદાય; જાણ્યા કહે
જીવ જગાડે, તે નર ખર કહેવાય. ત્યારે બોલી ઓત્રા રાણી, કરજે ઉંડો વિચાર;
ચીત્ત દઈને સમજી લેજે, મન સાથે અવિધાર. શ્રાદ્ધ કરિને પિંડ સુધીએ, જમ્યા
રીતે થાય; મધરાત પછી રૂતુ દઈએ, ત્રણે રીત સચવાય. મુખ અન્ન લિધે અપ-
વાસ ભાગે, સુધ્યે નાવે બાંધ; જમવા કેરી જરૂર નથી, પુરણ થાયે શ્રાદ્ધ. અ-
દધ રેણી જતાં સુધી, એકાદશી કહેવાય; મધરાત્રી પછીનો તે દીન, દ્વાદશી-
માં ગણાય. તેથી ન લાગે પાપ એકાદશ, બળ હત્યા નવ થાય; એ નિતીએ જે
કામ કરે તો, ત્રણ તીથી સચવાય. ન્યાય તણે નિજ ઉત્તર સુણી. હરખ્યો મન
કુમાર; શાખાશ નારી ખુદ્ધિશાળી, વૈરાટ રાયની બાળ. જવ હવે તંબુએ પધારે,
શીખ દિધિ મન ધરજે; દીન રાંકી માતા, તેની સેવા કરજે. પીહેર પક્ષને સાસ-
રીની, આખર રાખજે ઉભી. લાંછન કંથને લગાડશે નહિ, એ ચાતુરની ખુશી.
દાંતે ત્રધ છેડો દહાડી કાઢો, સમજે રૂડી રીત; મન મુકીને મુજ પછવાડે, પુન્ય
કરજે આણી પ્રીત. આશીષ વેણુ વહુ તુજ પ્રત્યે, કહ્યાણુ શ્રી હરી કરશે;
જન્મો જન્મ સુખ થશે વળી, હૈયુ તારું ઠરશે. રડશે ને કળકળશે નહિ કોઈ,
ધીરજ ધરજે નાર; હેત હવણું જેવું રાખજે, છેલ્લી વેળાનાજ જુહાર. એમ કહી
થયો ઉભો, કાંઈ કહીશ ન હાવે; એટલે ઓત્રા આગળ આવી, શીર મુકી પડી
પ્રાણે. વલણુ. પાય પડી પગ શીર નામી, ઉભી જેડી હાથરે; દાસ છમન કહે
પ્રાણતાંનિરખે, ઓત્રા પોતાનો નાથરે.

કડવું ૫૨ મું રાગ સામથી.

વૈરાટ કુંવરી વસવલે, હું ક્યાં દેખીશ મુખ; કંથલ ક્યારે મને મળે, તમ વણ
 થાશે ક્યાં સુખ. વૈરાટ. ટેક તમવિણ દિન જશે નહિ, ભેગા થાશે ક્યાંય; ચંદ્ર
 સમું મુખ આપનું, હું તો દેખીશ ક્યાંય. વૈરાટ. પ્રીતી કરી પણ એકની તે તો
 વીસરે કેમ; ધડી વડીએ યાદ આવશે, પીયુ તમારો પ્રેમ. વૈરાટ. પત્ર લખી ક્યાં
 મોકલું, આપો ઠેકાણું મુજ; તમ સુખ દુઃખ સદેમડે; લખો આગીને સુજ. વૈ-
 રાટ. કાણ કાગળ લઈ આવશે, તારશે દુખ્યું વાગુ; સંકટમાં સાહે કાણ થશે,
 કાણ આપશે લહાણ. વૈરાટ. કાણ હામ જશે કે ન થશે, નહીં સાંભરે હેત; વૈ-
 ભોગ આજનો ભુલશે, ચતુર ચીતમાં ચેત. વૈરાટ. ચીત ફરી જશે પત્રકમાં,
 વિસારશે વૈભોગ; ચાર ધડીની પ્રીત તે, કેમ જશે એ રોગ. વૈરાટ. પ્રાણ પીયુ
 પ્રાણ માહરા, તમને જોવાની ક્યાંય; સુંદર શીતળ ક્યાં નિરખું, છપ્પી હૃદય
 માંય. વૈરાટ. જે સ્થાન પધારો નાથજી, અને રહેા જાત માસ; તો ત્યાં મુજને તેડા-
 વળે, ચર્ણ આંખા પાસ. વૈરાટ. સાંકડે સેહેગસ રાખજે, હું દાસી તમ પાસ;
 તમ વિન ગોડે નહીં, છું તમ ચરણની દાસ. વૈરાટ. તમ વિણ દીન રજની સમે,
 રાત્રી વેરણ હોય; છતી ચક્ષુ દેખું નહિ, તમ વિણ સ્વામી કોય. વૈરાટ. અભિ-
 મન્યુ વ્યુદે નિકળ્યો, ગ્રહો પાલન હાથ; તમ વિણ મારૂં કો નહિ, ઇલ સંસાર
 માથ. વૈરાટ. તમ વિણ જુરી મરૂં એકલી, ન હોય કોઇ ઓશીંકળ; પ્યારા પીયુ
 હું શું કહું, નહિ પડે મુને કળ. વૈરાટ. તમ વિણ શણગાર સૌ તજુ, કરૂં ભોમિ
 શયન; ભાવતાં ભોજન પરહરૂં, નવ બેસુ સૈયર સંગ. વૈરાટ. તમ વિણ કો દીન
 હું લઉં, મુખમાં મુખ વાસ; સુખ વૈભવ સહુ પરહરૂં, તજુ ધુપેલ પાસ. વૈરાટ.
 કહે કુંવર ઓત્રા તણે, સ્નેહ તારો સદાય; આ । અવળો સાતે બહુ, પણ નથી
 ઉપાય. વૈરાટ કુંવરી વસવણ. એમ કહી ઉભો થા, વળતી નર કુમાર રે; કટી
 ફરી તત્પર થઈ, નિકળ્યો રણધીર બહાર રે.

કડવું ૫૩ મું રાગ સામથી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી હું તુજને કહું છું,
 ઠાગઠ મહીમાય. ઓત્રાને વસવલ તી મુકા, નિકળ્યો રણધીર બહાર; જઈ પોતાને
 રથે બેઠો, કરગ્રહી હથીઆર. દુહંભી વાગ્યાં ગડગડવાને, રણને પંથ પળાય; સક-
 બ સેના થઈ સામધી, હળી મળી સૌ જાય. નરકુંવરનિ આજ્ઞા લઈને, બે સેવતો
 જાય; ઓત્રાને સાથે તેડીને ચાલ્યા તંબુ જ્યાંય. માયાવિએ રચના કરીતાં; તે
 કીધી લોપ; જંગલ જેવું જંગલ બનિયું, હવું તેવું સોફ. સાસુ મુભણ પાસે

વિ, ઓત્રા લાગી પાય; અપરાધણ હું મોડિ આવી, કરે મને ક્ષમાય. મુજ
 માંખે ઘણી લુલાવી, કંડે કાળ થઈ લાગ્યો; રસ્તે આવતાં સાંઘ્યને પગે,
 તહ લાંસો વાગ્યો તેથી મુજથી મોડું આવાયું, તો પણ તમ સુત ખાળ્યા;
 જ્યથી જે થયું તે કીધું, ઘણી રિતે નં વાળ્યા. તો પણ તે ખાળ્યા નવ ખાળ્યા
 માફી હેવટ આવી; પણ સામુજી પુન્ય તમારે, પુત્ર એમનો લાવી. સુભદ્રાએ કર
 મુક્યો, કપાળ ઉપર સાર; મુખ આવેલો ગયો કોળીયો, તો શી આરા લગાર. માફ
 તારું ભવિષ્ય બાધ, બેઠાં થઈ નિરાશ; અભિમન્યુ અતિ આનંદે, આલ્યો યુદ્ધ
 ઉદ્ધારો. એવે વ્યુહ લગલગ થયા, તવ બોલ્યો કુમાર; સુણો કાકા લીમ મારા,
 વાયુ સુત આવાર. કોઠામાં લશ્કર નવ શોભે, મહારાષ્ટ્રી હોય લલતાર; ત્યાંનું યુદ્ધ
 યુક્તિ કેરું, શુ કરે અન્ય વિચાર. માટે સૌ નેન અગમ્ય કરા, આલો અલખે ઘોડે;
 છેલ્લો કોઠો છે તમ માથે, નાટો આલો જોડે. હું ગટારગચ્છ તમે ત્રીજા, જઈએ તેમાં
 સાર; તવ સેના પ્રત્યે લીમ બોલ્યો, સુગંધ સૌ આ વાર. જાવ જઈ સૌ તમે બેસો,
 જોઈ છાંયા ઠાર; અમે ત્રણ તો જઈશું કોઠામાં, નહીં ત્યાં અન્ય સવાર. ત્યારે નિકુળ
 સૌને લઈને, દુર ગયો તે વાર; છાંયા જોઈ વિશ્રામ કીયો. શાન્તિ પામ્યા સાર
 ત્રણે જણ તો વ્યુહ કેરે, પડેલે કોઠે જાય; ઉભા છે દ્રોણગુરુ, પથ્થર કોઠા માંય.
 ત્રણે જઈને તે ઠેકાણે, કીધા ગુરુને નમસ્કાર; એટલે હરી દ્રોણ બોલ્યા, પ્રમુખ
 મુખ તે વાર. આવો દીકરા બાંને આગ્યા, મને યુદ્ધ ઇચ્છાય; કહે કુંવર ધન્ય
 મહારાજ, તમથી આમ ન થાય. વિશ્વાવ આવી મુજ તાલે, પાતાળમાં મોક-
 લીયા, કોઠા યુદ્ધ કપટનું માંડ્યું. ચંત્રાંગે શીખતીયા. અમારે કહેવું ના થોડે, પણ
 કહ્યું કહ્યા જેવું; તમોગે જે યુદ્ધ માગીયું, તેહ અમારે દેવું. વલણ તમે માગ્યું કપટ
 કરીને, તો આવ્યા લલવાયરે; આવું કરવું ના થોડે, હો ગુરુ પીતા હામ રે,

કંડવું ૫૪ સું રાગ સાળી.

પીતા હામ હો ગુરુજી, કહેવું તમને નવ થોડે; પણ કહ્યા જેવું કહ્યું મારે, દેવું
 યુદ્ધ ક્ષત્રીવટ. હારીશ વહતાં તમો સાથે, મુજ ઇજ્જત જશે નહિ; સૌ કહે શું
 જીતે છોકરું, એ વાને નાનમ નહિ. પણ સાજ સાગે તમોને, લોક કહે નિર્ઘય ગુરુ;
 વિધારથીનું છોડ માર્યું, જોર જણાવ્યું તે ખુરું. જશો નહિ મને તમને, જાશે
 તોય લગાર; કાંઈ લલતાં હારશે તે, નહીં ફરેતી પાર લોક કહે ત્રિકાર તમને,
 તમ નહોરતા કહેવાય; કીડી ઉપર ધર્યો કુહાડો, તમ બુદ્ધિ કળવાય. કદાપિ જો
 હારશે તો, હલકાઈ થાશે તમતણી; ગુરૂથી તો ચેક્ષા ચઢીયા, એકે વાને નાનમ
 થાશે. મંહીમા વધશે અવનીમાં મારો, ગુરુસંગે ગાળ્યો; શિષ્ય કેરો છોકરો, તે થૈ
 સંજાયા બાઝીયા. તમે હારો કે જીતો પણ, યશ મળવાનો નથી; નિશ્ચે ગુરુજી

જાણ્યો, હું આજક કહું કથી. વચન એવાં સાંભળીને, પસ્તાયા ગુર દ્રો
કર્યું હોત નહિ આ કારજ તો, ઠપકો દેત કોણ. દુર્યોધને મતિ ભભાવી, જ
સત્યાનાશ; ઠપકો સુણ્યો પાપી માટે, તો જય પામો નાશ. મન નિષ્ઠે કરી બે
દયા, સાંભળને મુજ તન; જે અરથે આવ્યા ને સારો, સમજ્યો સર્વ વચન એ
તાં થયું તે કેમ કરીએ, ધનુષ સાતું તાગે; કહે કુંવર શું યુદ્ધ કરશો, લાડુ જા
પટી જાણો. સુણી એવાં વચન ગુરને, કોય ચડ્યા અપાર; સૈ ના જોતો રજને
જાણ્યો, લાડુનો ખાનાર. છોડ જોડને દયા આવે, તે ડાકણ થઈ લાગે; આવ હવે ન
હાથ મારા, કોણ લલતાં ભાગે. હવે તુને ઠેર મરું, પાડું રથથી હેડ; કહે કુંવર સુણો
ગુરજ, પડાંચાડી દડેં દેડ. એવું બોલી બેઠે જણે, કર જાણ્યાં હતીયા; પથે
ધનુષની ચડાવીને, દયા બેચે ટંકાર. પહેતો કોઠા પાગાણુ કરો, છે દરવાજે એક;
રથ રાખીને તેની મધ્યે, રથા ગુર ધરી ટેક. અરજીન કુંવર ખાડેર ઉભો, કે ન
ચઢ્યો છે પુર; હેડાંઆ સુત રથનો હાંકે, ને પથ પુરો સુર. દસ સદસ મણની
ગદા, લઈને ઉભો ભીમ; બાણ વગી બે બાટકા, શુર તળી નહિ સીમ. વનજ.
શુર તળી સીમા નહિ, છુટયાં બાણ અપાર; દાસ છગન કહે દ્રોણ સામે, દ્રઢ ધીર
નર સુત ધારે.

કહવું પપ મું રાગ કાળીંગડો.

એક એકથી હારે નહિ કોય, થાક્યા ગુર દેવ; નાગપામ મુકીને માંચે, કુંવરને
તતખેવ તે જોઈ કુંવરે માર્યું. મંત્ર ભળી ગુરડાસ; નાગ સઘના વિગી ખાગ,
ગુર થયા પતજસ. તેની દ્રોણને કેય વ્યાપ્યો, હાથ ધર્યું પર્વતાસ; તે દેખી નર
રુતે માર્યું, ઈંદ્ર તણું વજસ. અગ્નિ પ્રાય તો સામુ મેલ્યુ, ગુરએ તેણીવાર; મે-
ઘબાણુ સાધ્યુ કુંવરે, શાંત કર્યો નિરધાર. ત્યાં ગુરએ પવનાસ મેલ્યું, કુંવરે મે-
લ્યું સપસ્ર ગુરએ મેલ્યું ગરડાસ તો, નરમુત પર્વતાસ. ત્યારે ગુરએ વજસ
સાધ્યું, પારથસુત અગ્નિબાણ; દ્રોણે માર્યું મેઘ બાણ તો, પવનાસ અભિમાન. એ
મ ધરી બે યુદ્ધજ જમ્યું, ના પાન ઓશા ; કો કોના ગાંજના ના જાયે, મહા બ-
ળિયા મસ્તાન. ત્યારે ગુરએ મન વિચાર્યું, અરજીન સુત છે પુરે; નાનો છે પથ
બહાદુનીમાં, દેખાય છે બહુ શુરો. શીખ્ય મારા કેરું છોડું, મુજન ઝીલી જાય; તો
અવનિમાં નાક મારું, ગતું અમ મનાય. હવે મારે કરવું કશું, દરાવો એનેજ;
એમ ધારી બાણ માર્યું, અગણાંત મંત્રે તે . એક ત્યાં અનક થયે, છતાયું
આકાશ; પહેતો કોઠા ઉપર જણે, વાઢળ આવ્યું ખામ. અભિમન્યુ તો બાણ
મારે, પડે બાકોતં તેમાં; જાળીયાંથી સુરજ દીસે, તેમ થાય છે એમાં. કોય કરી
કુંવરે માર્યો, ધનુષ ચઢાવી બાણ; કોમળ કરનું ગણું કશું ત્યાં, તે પામ્યો ઓ-

જી. તેમ તેમ ગુરુ જોર કરીને, અનેક મારે બાણ; અબ્બ છવાયું મુર ન સુઝ, મધકાર નિરવાણ. આવતું બાણ દેખાય નહિને, નવ પડે કાંઈ સુઝ; અભિમન્યુને યો પસીનો, અગે વાપી ધુજ. તે થાકીને કોથ થયો પણ, ગુરુ પડે નહિ પાછા; એટલે કોપ્યો ગટોરગચ્છ ત્યાં, ગુરુને કરવા કાચા. શીર ધુણાવી જટા પગડી, ત કર્યા ઉત્પન્ન; બાહુ બળિયા બહામણા તે, કરના ત્યાં વિધન. થયા ગુરુ બહુ માકળાને, પડે ન કાંઈ સુઝ; મોહાસ મારી અમુર સઘળા, પડ્યા નકરૂં જુજ એટલે કોપ્યો ગટોરગચ્છ તો, ઉઝળી ચઢ્યો અ કાગ; દ્રોણ જાણ્યું વિધન કરશે. મોહાસ માર્યું ખામ. તે વાગ્યું તેના વક્ષમમાં, મુછા ખાંડ ને ઉડ્યો; પાંડવના તંમુમાં પડ્યો, રચનો માયા જુડ્યો. એટલે કોપ્યો ભીમ ત્યાંનો, ગદા લેઈને ધાયે; દ્રોણે હઠયમાં બાણ મારી, તેન કુછ પાડા હવે રહ્યો ત્યાં કુંવર એકડો, તેહ દરે છે યુદ્ધ; દ્રોણ સામે બાણ મારે, થઈ આકરો કુંવ. વસણ. થઈ આકળો બાણ મારે, અભિમન્યુ તો ત્યાંયરે; દાસ છગન કહે, એકડો, નરમુત કોડા માંહરે.

કંટુ પદ સું રાગ કાલેરો ચાલ.

વૈશમપાયન રૂપિ બોલ્યા, સુણ પરિક્ષત તન; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કોડા યુદ્ધ ધન ધન. પહેલે કોડ દ્રોણગુરુએ, દેવા માંડ્યો માર; તેના સામાં અગણિત મંત્રે, મુક્યાં નર કુમાર. અરજુન કુંવર બાણ મારે, આગા હજાર તે થાય; દ્રોણ ગુરુ તો બાણ માર, એશી સહસ્ર. કુંવર કેરુ જોર કેટલુ, ગુરુજ દૈવત નાખે, કહે-અભિમન્યુને કાયર કીતો, બાણ ભોડી નાખે. નરમુત અગે બાણ વાગ્યાં, રૂએ રૂએ અપાર; થર થર કાયા કંપવા લાગી. વહે રૂધિરની ધાર. કાયર થયો કુંવર ઝાઝો, મનથી તે હરમડીયો; ગુરુ કહે લાડુ ખાનારો, છે કે બહુ બળિયો. એમ કહીને બાણ છોડ્યાં, જાણે મેવની ધાર; અભિમન્યુના અંગે વાગે, કેતો નિકળે પાર. કેક બાણ અંગે ભરાયે, ઘણું વહે રૂધિર; ચારણી જેવું વધુ કીધું, રોમ રોમ ભોક્યાં તીર. બે ડોળા ડગમગવા લાગ્યા, કાયા થરથર કંપે; પ્રાણ નિકળે નહિ અભિમન્યુ, શ્વાસ ચઢે ને જંપે સુત તાર એક રક્ષા કેરો, ધનષ ઉપર વિ-રેલો, તે પ્રતાપે આયુ કેરો, તાર સંધાઈ રહેલો. એ વખતે વળી મુછા, વૃકોદરની સાર, આંખ ઉધાડી જોતાં ભીમનું, અંતર બળ્યું અપાર. ભીમે જોયું જીલમ કીધો, કોણે તો આ વાર; હવે નસાડું એમને, તો કુંવર ઉગરે સાર. એમ સમજ થયો ઉભો, દેતો મતકશબ માર; તેથી ગુરુ કાયર થઈ, પાછા પડ્યા નિરધાર. એવામાં ગટોરગચ્છ આવ્યો, ને રથ પર તે બેઠા; ત્રણે જણને દેખી ગુરુનો, જીવ શોકમાં પેડા. હિંમત આવી અભિમન્યુને, મારવા માંડ્યાં બાણ; ગુરુ નાડા અરધે કોઠે, મહારાયેલ હેરાણ. તોયે હેયે હિંમત રાખી, ઉભા છે ત્યાં સાર; કોડા દારે કુંવર

પદો, દે છે તેને માર. દેખી લીમને બહુ રીસ વાંધી, વિપરીત જોઈ ગયો બહેકી;
એ હાથ ગદા બાલી, દ્રોણ ઉપર તે ફેંકી. તેહ આવતી દ્રોણે દીઠી, હાંખ ગયા
ગડગડી; અયુતમણની પડે મજ પર, પ્રાણ જશે તે ધરી. રાજ ભોગવનાર ભો-
ગવે, શાને પામુ હું મહું; એમ વિચારી રથ વિશેથી, ઉતરી પડીયા ઘણું. સઢવ
કરણું નાખી દઇને, નાકા દ્રોણાચાર; બીજે દ્વારે થઇ નિકળીયા, કોઠા કેરી બહાર.
વસણ. બહાર નીકળીયા કોઠા થકી, દ્રોણગુરુ તે વારરે; નાશ પ્રાણિયા ગદા આવી,
ભયભિત થયા તે વારરે.

કડવું ૫૭ મું છંદ ચામરની ચાલ.

કરે તાપ ઉતાપ ગુરુ દ્રોણ રૂપ, નહિં દેહ રહે, ગદા છે અનુપ; અયુત મણ
ભારી ગદા એક વાગે, તદા ના રહે. જીવ આ દેહ જાગે. થયા ગામરા ન કશું ના
જ સુજે, અરે આ ગદા આ ગદા અંજ ધુજે. બન્યા બહાવરા હાંસલા ફાંસલા તે,
પળ્યા યુદ્ધ મુઠી, બન્યા ખેદ ખાંતે. ગયા વ્યુહ બહારે મુખે ખુબ શ્વાસ, પડે આ-
ખડે ને ઉડે દોડે ખાસ; રહી ના કંઈ શુદ્ધને સાન અંગે, તદા રૂપ આવ્યા કૌરવ સંગે.
નિહાળી ગુરુને વદે દુર્યોધન, ગયા હારી હોત થી અરે બ્રહ્મ; લાડુ ખાઈ જાણે
કશું નાજ જ્ઞાન, લહે જામણા તો તીરોતું શું માન. કહે દ્રોણ હાંસ તારા મને બહુ,
થજે મુજ જેવો પછી જાણશે સહુ. તણે જણ આવ્યા મુને માર માર્યો, ગયાં હાડ
ભાગી હવે લાઈ હાર્યો; કરે એમ વાતો સહુ ત્યાં મળ્યું તે, તદા શું થતું તું વ્યુ-
હેતો કળ્યું તે. લીમે ગદા જોરમાં ખુપ ફેંકી, પડી હાથને રીસથી ખુબ બહેકી;
પડી ઉછળા તે ગદા ભોમિ માંયે, તદા હાથ લીલી લીમે આવી ત્યાં. પછી જો-
લ્યો ભત્રીજા સાથ ભીમ, દીઠી બહાદુરીને વળી યુદ્ધ સીમ; કહે પાર્યનો સુત
શાખાશ કાકા, તમે હો વડા યુદ્ધમાં ખુબ પાકા. જોઈ જોરને મુજને શુર આવ્યું,
હવે ના ડર યુદ્ધમાં મન ભાવ્યું. હવે આપણે તો કરો હામ એવું જીતી આવે કોઠા
બીજે જાવ તેવું. તમે હો અજ્ઞાણ તદા સાથ ગહેજે, પડ્યા જુજતા તો અતી
દુઃખ સહેશો; અતિ છે ભુલવણી રચી વ્યુહ માંડી, પડ્યા એ ભુલતા તો કુદારોજ
કયાંહી. નહીં પંથ મુજે શનિવર્ષ મુંજ, તદા રહો સંગે મતી મુજ સુજે; બતાવે
ઇસારો તીહાં રથ હાંકે, ચતુર સુત હેડ બાનો નાથ ચુકે. રૂપ દ્વાર દ્વારે થયા ચોદ
સામા, તિને મારતા તે અગ્ર ચાલ્યા; અતિ ચોધ આવ્યા તિને હાથ ઝાલ્યા, દમારી
બગલમાં કઈ પ્રાણ કાઢ્યા. રૂપ દ્વાર સો એમને ચોધ માર્યા, મુક્યા જે સહસ તે-
ઓતોજ હાર્યા; પછી શું કર્યું બહાદુર હામ કેવું, લઈ વજનું બાણ ધનુષ માર્યું
તેવું. ભણી મંત્ર ત્યાં ઈંદ્રનો વજ્ર કરો, તદા મુઠીયુને ઘડ્યો કોઠા પહેલો, થયા
મોડળો માર્ગને હામ આવી કદાચી વધુ બાણ કીધી તૈયારી, પડ્યા કોઠા મોડે

મુઝિ ગડગડાટ, સુગી સર્વ ચમક્યા દિસે ગોધ આપ; બીજે દ્વાર તે બાવતા જોર
 ત્રાકા, કૃપાચાર્ય ત્યાં આવતા રા ની માઝ; તોડે એક કોડો વજ્ર લોક કેરો, તીહાં
 આવીયાનો ત્રણે હંધ ફેરો. વલણ. બીજે કોડે આવીયા, હાથ ચકી હથીયારરે; રથ
 ફાળી દારે રહો, અરજુવનો કુમારે.

કડવું ૫૮ સું રાગ સામેરી.

વૈશમપાયન કહે હોરાજ, મુજ જનોજય વાત; તારા દાદાની બહાદુરી, બીજે
 કોડે બ્યાત. ત્રણે જણ નો બીજે કેરો, આવી કેના બગર; અલીમન્યુ કહે લીમ
 કાકા, દેહને કપ આપાર. દોષે મારી વાળુ તુને; તેની પીડા થાય; તે સમાજો
 ખેચી કાઢો, નીવરને વેદનાય. કહે લીમ જે બાળુ કાઢોશું, પવન પેરાસે માંહે; તેથી
 પીડા વધુ થાશે, નહોં રહેવાયે આંકે. કુંવર કહે બાળુ કાઢો, થતાર હોય તેમ થાય;
 શરિર સઘણ અકડાઇ મનું, મુજથી નારહવાય. તવ માયા ની એવું બોલ્યો, ધીરજ
 ધારો જાન; બાળુ કાઢી મારો હુર, નોનો દાગે શાન્ત. સમાજો હું બાળુ કાઢુ, તમે
 માંહે હુઆ; ત્યારે લીમ નો વરો કાઢી, કરે કાકરી પુઆ. મોટરગચ્છ કર દેઇ શરીરે,
 ખેચી લેછે બાળ; લીમ તેમાં ચીથળ દાગ, બાંધ કરે ધા જાણ એમ મવળાં બાળુ
 કાઢી, ચીથળી પુઆ થલ્યા, રૂંધર જાણુ શરિર પુછી, સારાં વસ્ત્રો આલ્યાં. તે પહેરિ
 ત્યાં રથ થઇને, કટી કરી તે. માં ની; કુંવરને શન્તિ વળીને, કરે નહી તે આધી.
 ખુખારીને ધયા ઉભા, હથ મળાં દાંડીપાન; આલો કાકા બીજે કોડે, લીમન આવી
 સાર. ગોરને પગુ મળાવી દેણ, બીજે કોડો આજ; મોટરગચ્છે રથ હકાર્યો, કૃપા-
 ચાર્ય છે ત્યાંજ. સામા સામી આ ની ઉભા, લીમ લાગ્યો પાય; એ મહારાજ ગોર
 દેવતા, તમશું યુદ્ધ કેમ થાય. પુજ કરવી મારે તમારી, તો સઠવાનું કેવું; પાતક
 નહો મુજને ને, થાશે જેવા જેવું. દોષુ ગુર જે બનેલી તે, લઢનાં અમથી
 હાર્યા; ઘણા બિયા હતા તોયે, અમે તેમ ની માર્યા. એ હાર્યા તો તમે શું જીનો,
 મનમાં કેરો વીચાર; વેણુ સાંભળી ગોર બોલ્યા, સુણને વાયુ કુમાર. પાપીએ પરાણે
 મુક્યો, શું ના મેં કહેવાય; આવી ફસાયા અહીંયાં આપણ, શો કરવો ઉપાય.
 લીમ કહે ઉપાય બતાવું, મનમાં નિષે પાતે; મુદ્રને દેખાડવાને, આયુષ ઉચાં મારો.
 બરદા બુધો જોરે પાણ, બાળ દેખાડો ઝડુ; જે ઘડા ધાંધલ મચાવો, તો તો
 આપણ રાયુ. પછી બહીને નાશી જાણો, હાથો હાથો કહેજે; મારે તમારે દેશ નથી
 ને, મનમાં ખુશી રહેજે છેવટ મારો માર બધ, નથી આ શું ભુંડું; ખુશ ખુશાલી
 આપણ રમીએ, એ વાને છે રૂડું. હાથ ઉપાડો બાળુ મારો, દેખા ને જોર; કો
 કોને મહિ માર દેવો, શાક્ષી નંદપ્રીસેર. વલણ. એમ સજાક બંને કરી, લઢવા
 તપર થાયરે; દાસ છગત કહે તે સમે, લીમ બરાણ પાયરે.

ઠડવું પદ મું સામેરી ધુન.

સામા સામી જન્ને જણુ તે, બીજે કોડે મચીયા; આયુધ મારે જોર દેખાડે,
મહા યુદ્ધમાં મચિયા. મનમાં કું જન્નેને ઠડુ, આપણને નવ વાગે; બાહેરે ઉભા
જુએ તમાસા, જોરે જુધ બહુ જાગે. આયુધ લીધાં હાથમાં ને, મેઘ તાઠ ગડગડીયા;
કૃપાચારને કુંવર જન્ને, બીમસેન કઢે હડીયાં. જુમા પાડે બેરકા પાડે, ધુળ થ ધી
ઉરાડે; અયુત મણની ગદા ફેરવી, ભોંય ઉપર પડોડે. જોરે જોર આગ્યું તારું,
અરર મુને વાગ્યું; મારી સાડે ક જે જાને, મે તો સરવસ તાગ્યુ. ભડો પડાડ્યો
રંગ મચાવ્યો, ધનુષ્ય ણુ ચડાવ્યાં; અગણીન મંત્ર સમળાં મારે, તે આકાશે
છાયાં. મધની માખ્યો જાગુ ઉડી, કાંધો અંધકાર; હોતરા ચીચી બાગ બાગ,
પડે બીજને ભાર. ધમચાણુ આવું મચી રહ્યું, દેમ કેરવ લો; જુઓ ગુરજ
જુઓ ગુરજ, જોર વઢે અથો. તમે કરતાં કૃપા ભજ, કરે કેવું જોર; બીન કે-
પર માર પડે તે, પાડે બરકા જોર. કોડા કેપર બાણુ ફેટવાં, તો જુ મડો નકિ
હોય; જુદા કેવું કરે જોરજી, જીને નિશ્ચે કોય. તે સુ ધીને દ્રોણુ વર્ણુ, થે માની ન-
રસાઈ; મારા કરતાં મુજ બાળકની, થણી કરે સરસાઈ. પુન્ય પરિવાનું આડે આ-
વજે, હોગાળા રણકોડ; કૃપાચાર્યનો હારજે ને, અરો માન જોડ. એમ ધડી એ
યુદ્ધજ આલ્યું, વાયુ તન તો ગાજ્યે; કૃપાચાર્યને કહેવા લાગ્યો, હું તો ના જઉં
ગાંજ્યો. તમે તમારો રસ્તો સાધો, નકિનો જોર જણાવું; કહેશે પહેલું કીવું નહિ,
માટે તો બણાવું. નહિ નાસો તો હવે રહે નકિ, ઉપડ્યો મારા હથ; માટે પ્રીતી
પધારો, કડું સધગો સાથ. એવું સણી જોરતણી તન, ભય ભાસ્યો મન નેટ;
આયુધ ફેંકી પોને નાડા, શ્વાસ ભર્યો પુર પડ. તોમા ! તોમા ! અર તુન સુન ને,
જુડો બીમ અઘાટ; હાર્યો હાર્યો મુજને માર્યો, ગદા વાગે ઘાટ. અરે દુષ્ટ દુર્યોધન
પાળી, કાં મુજને તેં મેહેલ્યો, મત્યાનાય જાલે તારું. પા ટાળી નેં ડેલ્યો. હસત
લાગ્યા દ્રોણુ ગુર તવ, બહુ ધારીની હો; દુર્યોધન તો યશ ગાનેતો, બેસો મારી
જોડ. આપણુ બે જણુ વાતો કરશું, મરશે મુઆ નહારા; આપણુ તો જન્નેને સરખા,
એના તેના તારા. એવે છત્રપતી તો બેલ્યો, જોયે ઝપાટા લીજ; ફરી ફરી મેહક
મન રાચો, બીજજ ક્ષત્રી બીજ. એવી એવી વાતો ચાલે, કોડામાં અભિમાન;
તેણે રસ્તો આગળ લીધો, બીમ મટોરગચ્છ પ્રાણુ. દરેક દરે દશ દશ થોદા, નેને
તો સંહરતા, એમ હજર. બેને મારી, કોડા નીસરતા. લોહ વજ્રના બીજે
કોડા, ફરી નીકળ્યા બહાર; વજ્રસ મુકી અમેમાને, તેને પાડ્યો સાર. વક્ષણુ
ત્રાંજે કોઠે જવા નીકળ્યા, તણે જણુ ત્યાં આવ્યારે; અધસ્થામા કોધ બેરલા
સન્મુખ ઉભા કહાવ્યારે.

કડવું ૬૦ મું રાગ સામેરી દેશી ફેર.

ત્રીજે કોઠા ત્રાંખા કેરો, ત્યાં તો ત્રેણે આવ્યા; મહામળિયા મસ્તાના પુરાં, બે
તો સન્મુખ કાવ્યા. સામાસામી બન્ને થાનાં, અશ્વસ્થાના બોલ્યા; ઓ પારથ.
સુત જય જીવતે, તો જાણું જગ ડોલ્યા. મુજ તાત ને મામા કેરી, તેં તો લજ્યા
લોપી; જાઓ વૃદ્ધાને હરાવી, પહેગત્રી શિર ટોપી. હવે જે આ હાથજ મારો,
તેનું વેરજ લેગી; સરખા સરખી સામા મળીયા, યૌવન વયના બેગી. બેલ્યામાં
કંઈ તટ ન રાખી, જીભા જેગી જલ્યા; શ્રાદ્ધણુ તો લાડુ ખાઈ જાણે, કાત્રી કર
નવ દી. યુદ્ધ કામ તો વિમોનું નહિ, કાત્રી કેરો ધર્મ; યુદ્ધ તથા રીતિ સૌ સમ-
જે, જાણે કોઠા મર્મ. જે ધાર એક બાણે મારું, ઉડાડું આકાશ; દ્રોણ કૃપની સાથે
તુને, પહેંગાડું આગાસ. ત્યારે બોલ્યો અશ્વસ્થામા, જે હોય નરનો સુત; એક
બાણે કિડું નહિ તો, તું બીજનો પુત. સુણી કુંવરને કોપ વાળ્યો, ને ત્યાં બોલ્યો
આમ; એક બાણે ના ઉડાડું. નર્ક પિતૃ તમામ. ત્યારે તો કહે અશ્વસ્થામા, તને
દંખાડુ ચટકા; તારા તીરને તેડી નાખી, જે કરું તથા કટકા. એમ કહીને ધનુષ
લઈ, પણછ ઝટ ચડાવી; પિતૃ જાજે નરકે માન, તણુ તુકડા ના થાતી. આમન
સામન સોગન ખાધા, તે સુણી વધો ભીમ; જે મન મદમાં ભુરી નામે, પિતૃ નર્ક
તમામ. તેમણે શાં પાપ કાંયાં, બુદ્ધિ તમારી બગડી; તાત પિતૃ માત ભગતી,
તેણે જન્મમાં શાગડી. સૌને લો છો ગાગો સાગો, ભોગ તે સગાઆન; બંને જણ
પસ્તાવા લાગ્યા, મને મનમાં મન્યા. અભીમન્યુ કહે કાકા ભુલ્યો, કહેતાં કહેતાં
ગડુ; પહેલો તો વિચાર રહ્યો નહિં, પસ્તાવાનું થયુ. ભીમ કહે કે મુરખા બનિયા
રહી નહિ તો ગમ; અગમ બુદ્ધિ વાણીયો ન, પાછળ બુદ્ધિ બ્રહ્મ. અશ્વસ્થામા પણ
પસ્તાયા, આ શું બોલ્યા વેણ; પિતૃ મેં પાપ શાં કાંયાં નાખુ નર્કજ બેણ. વસણ.
આમન સામન એવું ભાસ્યું; બેને લાગ્યો ચટકોરે; દામ છગન કહે માઝા મુકી
અળગો કાંધો પટકોરે.

કડવું ૬૧ મું રાગ ચાલતો દેશી.

શીશે બેડિ રાના તાત, વિચારે છે એમ; જે કદાપિ વચન મયું તો, બગી
મરણ ક્ષેમ. અભિમન્યુને શુક્રિ આપી, ભામે તેણીવાર; બત્રીશ વસણુ જોય ના
ભુલી, સાંભળ કુંવર સાર. તારું પણ તો તું ન જવાદે, થનાર હોય તે થાય; હિ-
મત મનમાં રાત્રી પુરી, મંત્ર બાણુ લે હાય; તું તો તાર વેણુ પાળજે, મારજે એક
બાણુ; લલીશ હું તો એની સાથે, કરું કચ્ચર ધાણુ. એવું સુણી જોર આવ્યું,
કુંવરને તે વાર; ધનુષ ઉપર બાણુ ચડાવી, ત્યાં કર્યું ટંકાર. વાયુ ને શક્તાનો
મંત્રજ, મથમે ત્યાંતો લણિયો; અમે બ્રહ્મા મધ્યે વિષ્ણુ, પ્રોડે શીવને મણિયા.

એવું બાણ ચઢાવી તે પર, પુન્ય ધરમનું ધરીયું; મહા તેજસ્વી પ્રહાર જેવું, તે-
યાર બાણજ કરીયું. તે દેખીને અધિસ્થાપા, પોને કે છે બાણ; વજ્ર મંત્રો શ-
ક્તિ મંત્રથી, તપાર કાઢું શાણુ. તેને ત્રણ બાણે ત્રણ દેવો, મુન્યા છે તનમેન; પુ-
ન્યજ મુક્તિ અહસ્પતિનું, મેર નોડ ન એવ. પહેલું મુક્યું નર પટે ત્યાં, સરસર ક-
રતું જાય; અધિસ્થાપાએ પાણુ છોડીયું, મધ્યે ભેગાં થાય; તે બે બાજ્યાં કરી ગર-
જના, જુએ છે બે બળિયા; કઠનાં વઢનાં બંને બાણો, ગગન વિશે ચઢીયાં. પુરે ર-
પિતૃ બંને જણના, તે જોવાને આવ્યા; આમન સામન વીચારે બે કાણુ નરકે
કાળ્યા. પાંડવ પિતૃ ઇશ આરાધે, છતજે અમેશન; અમર ચિંતવે અધિસ્થાપા,
છતે તો રહે માન.

કટવું ફર ચું છંદ.

કટ કટ કરતાં, સરસર સરતાં, આઘા ધરતાં, પાછા પડતાં, બે સપ્તમથતાં મેગાં
થાતાં, ઉંચાં જતાં, ઝટકે આતાં, શર કરતાં, છુટા પડતાં, વી બાઝતાં, ગગન
બાજતાં, વિદ્યુત જેવાં, બાઝ્યાં તેવાં, લેવાં દેવાં, પરીયાં કેવાં, પુન્યજ જેવાં, પડે
ન પાછાં, આસાણુ આછાં, નહિ કો કાચાં, મન્ને લાવાં, આવે આવાં, જાણે ડાવાં,
બાઝ્યાં બાધાં, જવાં સાગાં, દીશે નાગા, * * *
* * * અભીમન્યુના બાણના ક્રીયા ત્રણ કટકાથરે.
દોહરા

તે આવી ગઢમાં પડયા, નીરુ જેવું બાળ; મુઠે ફર નાખ્યા તણ, અધિસ્થા-
પા સાર એવે ઉછળ્યો વચ્ચે કડકો, વિખેડે સાર; વર્મ પુન્યે પવન પેરે, તે
ઉડ્યો નિરધાર. જઈ વાળ્યો તે અધિસ્થાપા, કે ઉડ્યા બાઝાળ; ત્રણ ભવન ભના-
વી નાંખ્યા, દ્રાણ કૃપની પાસ. પાંડવ પિતૃ થયા રાજ, રહ્યું બેડેવું માપ; અભિ-
મન્યુ અ નંદ પામ્યો, ટળિયો તનનો તાપ લીધ કહે ભગવાને રાખા, સુરા સુત
શાખાશ; ત્રીજે કોઠો પસાર કરીયે, કરી ચોદનો નાશ ત્રણે જણ ત્યાં રથની સાથે,
ત્રણમેં ફરીયા દાર; ચોદા ત્રણ હજારે મારી, નિકળ્યા છે તે બહાર. બાણ લીધું
વજ્ર કેર, બાણા ઈંદ્રનો મત્ર; મહા બળ કરીને મુક્યુ, તેણે ત્રીજે પાડ્યો તત્ર ત્રીજે
કોઠો ત્રાંબા કેરો, તેને કીધો સુર; ગણગણાટ ગયા જ્યાં કૌરવ, સુણી બે દ્યો ભુર.
ત્રણે જણે નામ બોળ્યું, આઘા તે શુ લઢતા; લાડુ દેખે પત્ર ગીમાં, તો ત્યાં પુરા
પડતા. મન મુકી સગામ ન કીધા, દુરમન સાથે મળિયા; હવે વારો ક્ષત્રી કરે, રહે
ન બાળ્યા બળિયા. કહે દ્રાણ એ શહુ હારજો, બે હોય પરીયાં પુન્ય; મર્વ એનો
રહે નહીને, એ પણુ થાયે શુન્ય. વસણુ. અમારી પેરે સહુ હારજો, કુર્યો મન મર્વ
તરે; દાસ છગન કહે ત્રણ તોડી, ચોથે ચાલ્યા નેટરે.

કડવું ૬૩ મું રાગ સામેરી.

ચોથે કોટા ચાંદી કેરો, ત્યાંતો ત્રણે આળ્યા; દાર ચારસેં શીખર ચારસેં,
 જ્વળ ચારસેં ભાળ્યાં. જોદ્ધ ચાર હજાર ખડા ત્યાં. કરતા તે કીલદાર; મહારથી
 રાજ કરણ આળ્યા, ખેડિ સુતસુ સાર. સામાસામી છ જણ થાતાં, બોલ્યો કરણ
 રાય; લાડુ ખાડિને હસાવ્યામાં, શું પ્રાક્રમ ગણાય. હવે સપાટો ક્ષત્રી કેરો, જેર-
 વવો મુશ્કેલ; ચોથો જો ઝીતો તો બાણું, ભલી કરી તેં પહેલ. એવે વચમાં
 બોલી ઉઠ્યા, કરણના બે બાળ; વૃષકેતુ ને ચંદ્રકેતુ, તાતા થઈ વિકાળ. આ પિ-
 તાજી, તમે રહો અળગા, બે બંધવ તો લઢશું; ત્રણે જણ તો તરણા તોલે, તેને પુરા
 પડીશું કહે કરણ જયમ તમે નવ જાણો, અભિમન્યુ વિકાળ; ઢાંકયું રત્ન એનો
 કાઢાવે, સીંહ તો સુત સાર. વૃષકેતુ કહે એ શું બોલ્યા, અમ પીતા શું શીયા-
 બ; માટે ગાંજ્યા જઈએ નહિ, હોય જે થવા કાલ. કરણ કહે તમારી મરજી, દે-
 ખાડો પ્રાક્રમ; લાંછન તો મુને નવ લાગે; આદરજો સંગ્રામ. અભિમન્યુ કહે કાકા
 મારા, તમેય બેડા જુઓ; એ બે છે ને હમેય બે છીએ, સંશય મનનો ખુઓ. ઉઠે
 કરણ તો તમે ઉઠજો, લીમ વદે સત ન્યાય; પણ નામ્યું જરા ના દેતો, હિમ્મત
 રૂદ્ધ કસાય. લે આ હું પણ જોઉં બેડો, છો પ્રાક્રમમાં પુરા; બોલે તેનો ઉત્તર દે-
 જો, હો સવાયા શુરા. સામા સામી આડે આંખો, ભેગી થાતાં ઉભા; વૃષકેતુ કહે
 હે પારથતન, તજવું તારી શોભા. અભિમન્યુ કહે દાસી સુત તે નાવે ક્ષત્રી તોલે;
 વણ વિચાર્યું શું બોલે છે, બોલે બોલ અતોલે. બંને કુંવરે બાણ સાંધ્યું, ક્રીધ
 ધનુ ટંકાર; પણ છ ચડાવી રૂદ્ધા સુધી, આકર્ષ્ય અહંકાર. અભિમન્યુએ પણ
 કર ધારી, ધનુ બાણ તો સાંધ્યું; શરો આવતા છેદી નાખી, બમણા બળમાં બાં-
 ધ્યું. વૃષકેતુ ને ચંદ્રકેતુ બે, એક એક બાણજ મારે; દશ દશ હજાર તેનાં થઈને,
 વાદળ મંડળ ધારે. નર સુત કેરું એક જય તે, થાયે આળીસ હજાર. સામેનાં બા-
 ણોને છેદી, વાગે કોને સાર. કરણ કુંવર જોર કરે બહુ, પણ કંઈ જોર ન ચાલે;
 પોયું મુકી પાછ હડે નહિ, મન મનસુબા સાલે વખત ભણી વજ્ર મુકી, અ-
 ભિમન્યુ તો ગાજ્યો; બે બંધવના બે રથ ભાખી, સિંહ સમો શુર ગાજ્યો. મુકી
 બીજી નાગપાશનું, બંને જણને બાંધ્યા; એ દેખીને કરણ ઉઠ્યો, ધનુશ બાણ
 તો સાંધ્યા. બંધાયા બે કુંવર જાણી, ગરડાસૂ તો કાઢ્યું; તે મુકી બંનેને છોડી,
 મિથન તો નિવાર્યું. પછી બેસાડી રથ પોતાને, પુત્રોને નિરંધાર; આગળ આવી
 કોધી થૈને, બોલ્યો છે તે ઠાર. એટલે લીમ પણ ઉભો થઈને, ગદા લઈને આળ્યો;
 અભિમન્યુ કહે કાકા મારા, દાવ તમારો ફાળ્યો. લીમ ગાજ્યો ગદા લઈને, હોકારા
 બહુ કરતો, બે કર સાહી શીર ફેરવી; ગદા પ્રહારો કરતો. માયાવી પણ કોપ્યો પુરો,
 માયા રચી અપાર; દૈતોનું ફળ નભે છવાયું, બીહામણા બળકાર. ઘોડમુખાને

ગર્ધવ મુખા, શ્વાન મુખ મંજર, સીંહ મુખા શીયાળ મુખા, બીહામણા અપારા
દાંત દેખાડે ચાળા પાડે, કુદાવે ચડી ચોટ; મકંટ મુખા રીંછ મુખા, કાઠે હડાયા
દોટ. તે દળ દેખી કરણ કોપ્યો, કાઠયું શીવનું શસ્ત્ર; માયા સવળી લોપ કરીને,
માયું મોહનું અસ્ત્ર. પવન મંત્ર તે સાથે લણીને, બીમ સુતને માર્યું; માયાવિ
મુછી ખેંડિયો, એક સાલ નિવાર્યું. એને ઉડ્યો દેખી બીમને, વ્યાપી ઝાઝી રીસ;
ગદા લઈને ધાયો જોદો, કરણ સન્મુખ ધીસ. જાણ્યું કરણે નિશ્ચે મારે, માર્યું
ત્યાં મોહાસ્ત્ર; બીમ કેરી રૂદ્યા ભેદી, મોહ પમાડ્યો જસાર. વજ્રણ. મોહ પમાડ્યો
બીમને, અભિમન્યુ એકલો રહ્યો રે; દાસ છગન કહે તેના સામે, સુર્ય સુત
કરણ વહોરે.

કડવું ૬૪ મું રાગ ચાલતો.

કરણ કહે હો સુણ અભિમન્યુ, કો દિન કહ્યો ન કાકો; આજે મારો દાવ
આવિયો, હવે કરું તુને પાકો. અભિમન્યુ કહે એમાં તે શું; કાકા સર્વે કહે છે, પટ
પ્રકારે કાકા જે છે, તેમાં એકજ રહે છે. અભિમન્યુ કહે સુણ હે કાકા, કાકા પટ
પ્રકાર; પિતા ભાતુ ધર પાડોશી, ધરડો એ ત્રણ સાર. તાત મિત્ર તે ચોથો કાકો,
ધર ગુલામ એ પાંચ; હજમ કાકો છઠો તે તું, કાકો મારો સાચ. સુણી વચન ને
રોમે રોમે, ધુન ધુન ચઢી ગઈ રીસ; ભાયેથી અગ્રાસ્ત્ર કાઢી, મુકયું ધુણાવી રીસ.
અભિમન્યુએ જાણ્યું કે ઠીક, પ્રલય કરવા ધાર્યો; મેઘાસ્ત્ર મુકી અભિમાન્યે, આવતા
શરને ખાળ્યો. ચઢ્યાં વાદળાં વિખેરવાને, વાયુશાસ્ત્ર કરણે લીધું; તે સામું સર્પાસ્ત્ર
મુકી, વાયુ શોષણ કાધું, આવતા સર્પો પાછા કાઢવા, કરણે મુકયું ગરડાસ્ત્ર; એટલે
બહાદુર અભિમન્યુએ, મુકયું પર્વતાસ્ત્ર. કરણે વજ્રાસ્ત્ર લીધું, કરવા તેનો ખંડ;
કુંવરે અગ્રાસ્ત્ર મારી, બચાવીયો નિજ પીંડ. એટલે કરણે મોહાસ્ત્ર માર્યું, કું-
વરે નારાયણાસ્ત્ર, એમ અસ્ત્ર શસ્ત્ર બહુ વરસે, પ્રત્યુજય કાળાસ્ત્ર. પાછો પડતો
નથી અભિમન્યુ, ના દેતો ઓસાણ; કરણ પણ મન ખિન્ન થયો ત્યાં, સિંહ સુત
પુરણ. તે સંમે વૃષકેતુ ને ચંદ્રકેતુ, જોડે મારે બાણ; કરણે પણ ત્યાં મેઘધારે, કર્યું
બાણ વરસાણ. અબ્ર છવાયુ આંત્રી કીધી, તિમિર સવળે છાયું; કુંવર સઘળું
જોર કરે, પણ અવળો વાયે વાયુ. એમ ધડી બે યુદ્ધજ નમ્યું, કુંવર ધુજ્યો અંગ;
રોમે રોમે બાણ વાગ્યાં, વહે રૂધીર રસ રંગ. કોધ વ્યાપ્યો કુંવરને મન, બાણ
કાળજવર લીધું; ચંદ્રકેતુનું શીર ઉડાવી, સર્વે કામજ સીધ્યું. બીજુ બાણ લઈ
પવન મંત્રથી, વૃષકેતુ પર માર્યું; રૂદ ભેદી તેહ ઉરાડ્યો, કર્યુંજ મનનું ધાર્યું. તેહ
પડ્યો ધૃતરાષ્ટ્ર પાસે, હસ્તીનાપુર સાર; દુત ઉપાડી લઈને ચાલ્યા, અંધ કો નિર-
ધાર. શાન્તા વળતાં અંધે પુછ્યું, સૌ કહ્યા સમાચાર; કહે અંધ યુદ્ધ નથી ભાર;

તું રહેને આ ઠાર. મારી સેવા અહીં રહી કરજે, નહિ જવા દઉં તુને; એમ કહી તેને ત્યાં રાખ્યો, ગમ પડે નહીં મુને. કરણે જાણ્યું બેને માર્યા, કર્યો વાંઝીયો મુને એકું ધારી બહુશર માર્યા, જાણી સુતુ શુન્યે; અભિમન્યુ પાછો નવ પડતો, પણ સુતનું શું ગળું સુર્ય સુતની આગળ કુંવર, જાણો એકજ રજજી. બાળ કરીને આણુ મારતા બંને ભુજતો થાક્યા, શક્તિ અંગે રહી નહિ ને; ફીકા પડીને પાક્યા ઉંચો નીચો ધણોજ થાયે. જોર જણાવે ઝાઝું; સુર્ય સુતની આગળ કાંઈ, નથી ખાવાનું ખાણું. રૂધિર છાંટો એક મળે નહિ, ધોવાઈ ધોળો થયો; ડોળા બે ડગ-મગવા લાગ્યા, હિમ્મત હારી ગયો. એવે કરણે શર માર્યા, પાડ્યા ધોડા ચાર; બીજે બાણે રથ ભાંગી, નરસુત કર્યો પિગ પાળ. રીસ કરીને સામે દોડ્યો, ગ્રહી તરવાર; લગભગ આવી જય ઝાલવા, જાણ્યો ભીમ તે ઠાર; ભીમે જાણ્યું હવણું હણુશે, કુંવરને આ ઠાર; ગ્રંહી ગદાને કુધા પોતે, ત્રણુ ન લાગી વાર. એટલે રથ-માં જઈ ભરાયો, કરણ રાય બળવાન; અભિમન્યુને હણવા માટે, શર કર્યો સંધાન ગટારગચ્છ પણ આવી પહોંચ્યો, ગગન મારગે ત્યાંય; તેની ખબર નથી કરણને, મન મારવા માંય. અંત્રીક્ષે બંધવ કષ્ટ દેખી, ગટારગચ્છ તો ધાયો; કરણનો રથ શીર ઉપાડી, નભની માંહે ગયો. વા વંટોળને વિજળી કીધી, પછી વહ્યો વચન; દાસી સુત હો સુણ કરણતું, વીંધી નાખું તુજ તન. મહારી કાકીને રંડાણું; ભુંડી વાત ભુંડાણું. નથી જાણતો ગટારગચ્છને, હોડે હાડ ભંગાણું. એ સુણીને કપટ જાણ્યું, કરણે તેણીવાર; વેરે વેર લેવાયું નહીંને; ભુંડુ થયું નિરધાર. ભાતો કરમાં સ્નાહી પોતે, વાંકો વળીને મારે; એવે રથ તો ફેંકી દીધા, કોડા કેરી ખહારે. દ્રોણ કૃપને અશ્વસ્થામા, જોડે આવી પડિયો; કરમ કુટાયુ કરણ કેર, રથથી બહાર નીકળીયો. ગુરૂ બોલ્યા વક્ર વચનથી, અહો કરણ તો આવો; ક્ષત્રી મુઠે લીંબુ ઠરીયાં, દુર્યોધન મન ભાવો. કહે કરણ ત્યાં શોર મુકો, સૌ થયો વાંઝીયો, કરતો શોર બકોર; એા દુર્યોધન અમને કહેતો, દીક્ર ક્ષત્રી જોર; ત્યાં દુર્યોધન ગર્વે બોલ્યો, મુઠે નાખી હાથ; કારભારીથી કામસરે તો, રાજની શી કાય. વતણુ. ભાડુતે ભીડ ભાગતી હોય તો, ભાવ ધણીતો ન પુછાયરે; દાસ છગન કહે દુર્યોધન તો ગર્વ કરે મન માંયરે.

કડવું ૬૫ મું રાગ સામેરી સાખી.

કહે દુર્યોધન જીઓ ગુરૂજી, હવે મારો કોઠો; નહું જીતું કરંજ કાંઈ, કુંવર ખુજથી મોટો. ગાદીપત ગાંજ્યો ના જાઉં, પાછો પગ ના ધરું; કાં મારું એ ત્રણે મળીને, કે પછી હુંતો મરું. ગર્વ વચન એવા સુણીને, બોલ્યો કરણ રાય; મારા થયો વાંઝીયો, એમાં નહિ શંકાય. એમ કરે ત્યાં જીભા જોળી, મઠમાં તો શું થાય; ગગન મારગે ગટારગચ્છ જઈ, રથ ભાંગ્યો છે ત્યાંય. મળી ભાઈને આ.

શ્વાસન ક્રીધ, રથ લાવ્યા હું વીર; સ્વચ્ચ થઇને ખેસો તેમાં, મનમાં આવે ધીર
 ભીમ તે ટાણે પુછવા લાગ્યો, કહે ભત્રીજા કેમ; માર પડ્યો છે આ વેળા બહુ,
 આવે મુને વહેમ. કહે કુંવર કાકા મારા, માર પડ્યો બહુ પાકો; રથમાં સુતો
 બતાવું, તે રસ્તે રથ હાંકો. ફરી કોણ બહાર નિકળીએ, પછી બીજી વાત; ભીમ
 સુતે રથ હાંકાર્યો, આલ્યા ત્રણે સાથ. સુતાં સુતાં સાન બતાવે, તે રસ્તે રથ હાંકે;
 દારે દારે દશ દશ યોદ્ધા, તેને મારી નાંખે. ચારસે દાર ફર્યા એ રીતે, માર્યા ચાર
 હજાર; ચોથો કોણ પુરો જીતી, પછી નિકળ્યા બહાર. પારથ સુતે સુતાં સુતાં, પ્રા-
 કેમ ક્રીધું પ્રાદ; વન્નૂજ સાધી પવન મંત્રથી, શર માર્યું પુર શૌર. ચોથો કોણ પુ-
 રો ક્રીધો, જે રૂપાનો હોય; પડતાં પુરણ થયો ધમાકો, બહાર સુણે સૌ કોય. પછી
 ભીમસેન પુછવા લાગ્યો, અહો ભત્રીજા કેમ; તંબુએ લઈ જઈએ તુને, જયમ
 આવ્યાતા તેમ ત્યારે કુંવર વાણી બોલ્યો, પાસે રહેજો આપ; પાકો જે વાળો
 મુને તો. બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. કષ્ટ અતિ છે બાણ તણું મુજ, તેથી શાંત પમાડો;
 રૂએ રૂએથી ધીરે રહીને, બાણજ ખેંચી કાઢો. માયાવી પકડી ભાલોડું, કર દઈ
 ખેંચી કાઢે; પડ્યા છીદ્રમાં વૃકોદર તો, વસ્ત્ર કુચા ઘાતે. એ રીતે સૌ બાણ કાઢી,
 લુછી નાખ્યું શરીર; નવાં વસ્ત્ર શણગાર ધરાવ્યાં, કટી કરી ધરી ધીર. શાન્તિ-
 વાળી શ્વાસ ખાઈને, કુંવર થયો તૈયાર; ભીમ પુછે તને કયમ છે, તે કહે મુને
 સાર. તે સુણીને કુંવર બોલ્યો, હતો તેહ છું કાકા; હવે લગારે ડર નહિ મુને ના...
 કહું કેટલાકયા. મારા જેટલો માર પડે તો, તમ સુત ના જીરવાય; માર કરણ
 આંધો નહિ કાંઈ, તુરત મૃત્યુ થાય. અરસપરસ એમ વાતો કરતા, પ્રભુએ લહુ
 પાતાળ, ગોદારગચ્છ જે કને હશે તો, ન થાય વાંકો વાળ. મરણ કરણ તો આ-
 જીત એનું, તેમાં પડીયા ભંગ, વિયત આવી રથ ઉપાડી, ક્રીધું ભીમ સુત વ્યંગ.
 માટે બેને છુટા પાડું, તોતો ભાણેજ મરે; લઢાઈ માટે બંને જણને, મન મુક્યો
 અહંકાર. એવે તો ગોદારગચ્છ બોલ્યો, તને મુક્ત શું કરણ; હું લઈ ગયો ન હોત
 એને, આણત તાર મરણ. હું આવ્યો તો તું ઉગરીયો, નહિતો જાતું વામ; નર
 સુત ત્યાં એમ વદે, છું તું મારો ગુલામ. હરી ફરી રથ હાંકી જાણે, નવ જીરવાયે
 તાપ; કહે માયાવી રથ હાંકું તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ, લે આ તારો રાક્ષ પરાણો,
 કહી પછાડ્યો રથમાં; સેન સાથમાં જઈને બેઠો, મરમ રાખ્યો મનમાં. તે બેઠ
 વૃકોદર બોલ્યો, ભુંડુ કારજ કીધું; મદ ભરેલા બે ચડભીયા, હાંકણહારો ચીધું.
 રથ મારાથી ના હાંકાય, બેઠે અશ્વ ન ચાલે, ભાગી જાયે રથ પણ અહીંયાં, એ
 દુઃખ મુજને સાત્રે. કહે કુંવર રથ હાંચે હાંકું, પાદાં ગુણ અઢોડા, નહિ થાકું કાકા
 મારા, કહે ધરૂ તીર મમોદા. વલણ. એમ જવું વિચારીને, પરાણો પગ
 બાલ્યો; સુવર્ણ કોડે અધસુત સાંમે, યુવરાજ તો આળ્યો.

કડવું ૬૬ મું ચાલ છંદ.

છે છત્રપતિ, ગયઃજગતિ, મહ અંધ અતિ, મુખ વેણુ બકી, સુત તાત રહ્યા;
તિહ સામ વહ્યા, જણુ ખેય નકી. જોઈ અંધ સુત, બહુ ખોસે તુત, હો વ્યંહળપુત,
(વજ્રણુ) મોતવકી એ સુત લક્ષ્મણ, તું કર ભક્ષણુ, નર સુત દક્ષણુ, માર ધકી.
હું ભીમ મારું, ધ્યાનજ ધારું, વેર અમારું, પુર્વ થકી. ભીમ કહે કુંવર. સન્મુખ
સુવર, દુર્યોધનધર, મહાજકી. એ સંગ બાહુ, મનમાં રાયુ, દુરમન પાછ પાડુ, નકી
લક્ષ્મણ તુંહણુ, જોજે મુજ પણુ, છે તું ખરવણુ, રાજહકી. મીઠ એમ બે સરખાં
ની, ભીરે ભીર તો કહારે, ભીમ દુર્યોધન સન્મુખ, લક્ષ્મણ નર કુંવર રહારે.

કડવું ૬૭ મું રાગ.

સામા સમી થાતાં જોડી, મુખ લક્ષ્મણ તો જોડ્યો; એ અભિમન્યુ તને દેખાડુ,
મહમાં મહાંધ સુત ડોડ્યો. જોર ઝપોટો શોર સપોટો, મારજ કેવો મારું, તુને તો
તારાજ કરું હું, જોયું બળ મેં તારું. એમ કહીને જોર જણાવ્યું, ધનુ હાથ તો લીધું;
બાણ ચઢાવી આકરણિને, રણમાં મેલ્યું સીધું. એક તણાં દશ દશ થઈને, અબ્ર
છવાયું જાય; અભિમન્યુનું એક બાણ તો, કરે ગમત અતિ ત્યાંય. નવરો પડીયો
નર સુત ત્યાંતો, મનમાં વાત વિચારી; બે કાકા તો લહે કેવા, જોડે તમાસો ત્યાથી.
અરધો સુતો એ હલેલો, દેખે છે ગમત; લક્ષ્મણની સામે તેતો, કરતો જાય
રમત. આ પાસે દુર્યોધન દોડ્યો, આસ્ફેટીને બાહુ; કરી ગર્જના ભીમ સામે,
આવ્યો છે ઉજાહુ. અહો ભીમડા ધણા દીનતો, મારે હાથ ન આવ્યો; આજ હવે
હું તને દેખાડું, અતિ આદર મન ભાવ્યો. ગદા લઈને ભીમ ગાજ્યો, મહાંધ સુત
પણુ તેવો; બે બળિયા તો જોડી લાટકયા, તાણજ જોવા જેવો. ગદા મારે ગદ
તો ગાજે, ભુ કંપ મોટો થાય; મેંઠા પેરે માથાં મારે, ખંભા યુદ્ધ મચવાય. ગદા
પાટુ કુણી અડખથ, ઘોલ તમાચો તેવો; ગોદો બાયકો હડસેલોને, આંટ ઘુંટી પગ
લેવો. એમ ઘડી બે મલ યુદ્ધ થાતું, જુમો ખરકા ત્યાંય; વજ્ર પાસવે માર જીએ
ભીમ, દે દુર્યોધન જ્યાંય દુર્યોધન તો ગડદો મારે, બ્રહ્માંડ ભાગી જાય; ભીમ જા
ળવે જુક્તીથી તે, કંઈ પોતાને ન થાય. તેમ તેમ તો રીસ કરીને, દુર્યોધન તો
બાહુઓ; કરી ગર્જના ભીમ તણો પગ, સાહિ ખીચોટી નાખ્યો ચટાપાટ તો ભીમ
પડીયો, ચઢ્યો દુષ્ટ ત્યાં છાતી; મુખથી વેણુ ઉચારવા લાગ્યો, દુર્યોધન મહા ઘાતી.
મારી ગયો તો મુને ઘણેરો, આજ દાવમાં આવ્યો; જીવતો નવ જવા હઉં તુને,
મન તો ભાવ્યો. એમ કહી ધુળ ભીમ મુખ ભરી, ગોદા મારે ગાલ; બાલી
હડીયો બે નખ દઇ, ભીમ ક્યો બેહાલ. તારી પક્ષમાં આજ કોણ છે, તુને મારું

ઠારે; ત્યારે મારી દાઝ હોલાયે, મન માને મુજ સાર. એમ કહીને જોર કરીયુ, લીમ
 થયો બે હાલ; નવ નાડ્યો ખેંચાવા લાગી, તર્યા ચક્ષુ સાર. ધીરજ મન નવ
 રહી લીમને, ત્યારે બુમજ મારી; એ લત્રીજ મોત આંબ્યું, ઠહારે કરતાં
 મારી. શબ્દ સુણતાં અભિમન્યુને, રોમે રોમે લાગી; લક્ષમણને કાળજવર
 મારી, આપ વિડબન લાગી. દુર્યોધનને કર્યો વાંઝીયો, સુતનું મસ્તક કાપી;
 બીજું બાણ ચઢાવતાં દીકું, ત્યાં દુર્યોધને પાપી. અંતરમાં વિચાર કરે છે, થયો
 વાંઝીયો આજ; અભિમન્યુ થયો છુટો, આણે મુજને વાજ. મારે બાણને હું મરું તો
 રાંજ ભોગવે કોણ; મારી ખેરી મારી પુંજ, પરહાથ જાયે તોય. જીવતા હાથ પુત્ર ધ-
 જેરા, વેર ધણુએ વળશે; જીવતા જો રહ્યા હોધશું, કે દીન ધશ્વર ફળશે. એમ વિચા-
 રી જીવ લઈ નાઠો; દુર્યોધન મહા પાપી; ગુપ્તદારથી મહાર નિકળિયો; ગુરૂ સહ મ-
 થો અવાચી. મુખે શ્વાસ તો માથે નહિને, પાછું જોઈ જોઈ નાસે; બાણ આવતું
 રખે અભિમન્યુ, બહુ બહાવરો ભાસે. હાંફો હાંફો આવી બોલ્યો, થયો વાં-
 ઝીયો આજ; કુશળક્ષેમ હું આવ્યો પાછો, ભોગવવાને રાજ. ગુરૂ કહે કે ભત્રી
 થયુને, તું પણ કેમ ન મુઓ; કરણ કહે રાજ થઈ હાર્યો, જીત્યો છોકરો જીત્યો. નિચું
 જોઈ દુર્યોધન બેઠો, કનકગઢ શું થાય; લીમ શોધે દુર્યોધનને, ખુણે ખાંચે ત્યાંય.
 નરકુંવર તવ કહે હો કાકા, ફાંફાં શાનાં મારો; ગયો નિકળી બાહર એતો, બહાર
 નિકળવું ધારો. હાંક્યો રથ ત્યાં એમ કહીને, લીમસેન પાછો વળીયો; દારે
 દારે મારે ચોદા, વૃકોદર બહુ બળિયો. પાંચ સહસ્ર ચોદા તો મારી, ત્યાંથી બહાર
 નિકળીયા; નરસુતે વજરાસ્ર ચઢાવી, બળ ક્રીધું બહુ બળિયા. પંચમ કોઠો
 સુવર્ણનો તે, ઉંધો નાંખી દીધો; મેઘગર્જના થયો કાટકો, મારગ પુકળ કીધો.
 વલણ. પંચમે કોઠો પાડીયો; ગયા છો સારરે; દાસ છગન કહે શક્ત મામો છે,
 મેરૂ માત્રીટ તે ઠારરે.

કડવું ૬૮ મું રાગ સામેરી.

લીમ અભિમન્યુ છડે કોડે, આવીને તો ગાજે; શક્ય મામો પાંડવ કેરો, ઉભો
 તે વિરાજે. ત્રણ યુદ્ધ કેરો હીમાયતીતેતે, મદલ ગદા ને બાણ; મહારથી ને અંતર-
 થીનું. વાળે તે ધમશાણ. મહા બળિયો બળવંત ઉભો, છડે કોડે આવી; સન્મુખ
 આવી બંને થોલ્યા, કહે શક્ત ભાણા ભાવી. ઝરડક બોલો લીમ ધણેરો, તે
 ત્યાં બોલ્યો એમ; શીવ નિર્માલ્યને ગૌહત્યા, પ્રહ્લ ભાણેજ તેમ સુણી એવું
 શક્ય બોલ્યા, આ કોડે હું ધરા. લઠ્યા વિણ કહો કેમ આલે, શી વ્યવહારે
 રીસ. તમો કહો તો લહું નહિ હું, ધજત તેમાં કરી; માટે બોલ્યો કરવું કરું
 વાત વિશ્વમાં વશી, કહે લીમ ધજત નવ જાયે, તેવો આપું તોડ; કૃપાચાર્યના

૨૬ મોડો, યુદ્ધ મોડો મોડ. સુણી શબ્દ આશ્ચર્ય વાંધું, કૃપે કીધું કેવું;
કહે ભત્રીજા ભીમ મારા, નથી લેવું દેવું. ભીમ કહે કે હમેને ગોરે, નવ કીધી કે
હાથ, બુમો ખરકા પાડી ઝાઝો, મયાવીઓ ધમશાણુ. બાણુ મારી અબ્ર છાયું,
અને જણુ બળવંત; ગદા મારી ગદ ગજળવ્યો, કે સમજે નવ તંત. બે ધડી એમ
ગોષ્ટી કીધી, ગોરજ કપાચાર; બાણુ નાખી નાઠા પોતે, કહે હું પામ્યો હાર. તે
રીતે તો તમે કરો હે! મામા મારા આજ; શસ્ત્ર કહે મારે મન બેઠું, રંગ તને
ભાણેજ. હરખ ભર્યો ભીમ બોલ્યો મામા, એવો ગેલ મયાવો; બાહેરના સૌ એ-
મ જાણે, તેમજ યુદ્ધ પથાઓ. વલણુ. એમ નિશ્ચે કરી અંતરે, ત્રણે બાટકયા
ત્યાંધરે; ધમશાણુ મચિયું ગદ મહી, દાસ છગન મહામાંધરે.

કડવું ૬૯ મું રાગ ચાલતો.

છઠ્ઠા કોઠા મધ્યે ત્રણે, કીધો જર ઝપાટો; જોરાવર જણાવા ત્યાંતો, કરીયો
ધમધમટો. મારો મારો ધમ મુખ ભાખે, જુદ મચ્યું જયમ જોર; ધુલણીયા
હલણીયા પુરા, કરતો શોર ખડોર. લેરે તું તો લેતો જાને, આજજ આવ્યો દાવે;
અરરર એ એ ધાજોરે ભીમ, મારો દાવ નવ ફાવે. ભીમ કહે ભત્રીજા મારે,
પણુ છે સંકટ તેવું; પડી આપની આપ નિવારો, થયુંજ કહેવત જેવું. અબ્ર-
છાયુ બાણુ મારી, બેઠે જણે તે કાળ; મધની માખો જાણે ઉડી, હોહા થાય અ-
પાર; તે દેખી દુર્યોધન બોલ્યો, જુઓ ગુરૂ આ વાર; બુમો ખરકા ભીમ પાડે, પડે
પોતાને માર. વળી જુઓ આ બાણુ કેવું, છાયું છે આકાશ; કૃપાચાર્ય તો સમજી
બોલ્યો, આવ્યો તારો નાશ. દુર્યોધન કહે એ શું બોલો, શલ નથી કાંઈ કાચો; એ-
ની ધાકે શરવે કંપેજે, માળવ પત એ સાચો. કહે ગોરતો તે ઠેકાણે, ઝાઝો ગર્વ ન
કરો; તમે કયું તે સર્વે દીકું, મા મોશાળ માહેરો. એમ તડાકા અંધ સુત કરતો, ક-
રણુ કોધ આચરતો, તડા તડીને ઝડા ઝડી ત્યાં, અન્યોન્યે વાપરતો. એમ કરતાં ધડી
થઈ બે, બોલ્યો ભીમ વચન; હવે મામા તમે સધારો, સર્વ કહે ધન ધન. સુણી
મામા આયુધ નાખી, ત્યાંથો તો તે નાઠો; હાર્યો હાર્યો માર્યો કહેતા દ્રોણુ કને જઈ
બેઠો. ગુરૂ કહે કે લાડે કોડે, લઢીયા અપરંપાર; કૃપાચાર કહે અહીં આવો, મારી
જોડે સાર. વલણુ. મુજ જોડે આવો માળવપત, શસ્ત્ર કહે કે સાચું રે; આપણુ
બેયે બહુ બળ કીધું, ધાર્યું કરવા કાયું રે.

કડવું ૭૦ મું.

છઠ્ઠા કોઠા શર કરીને, દારે દારે ફરીયા; છ હજારનો ધાણુ કાઢી, મેઘાન માંહે
પાળયા. અભિમન્યુના અંગે માંહે, વાંધુ ઝાઝુ શુર; વજ્ર ભારીને તે કોઠો,

ક્રીષ્ણ છે ચક્રચુર. તેહ ઘડકો થયો સખગો, ત્યાંતો કુજ ધણું; શબ્દ સુણ્યો તે
પાતાળો, નિજ અશરણ શણ. ચિંતા તો તેને ત્યાં પેડી, મનમાં કરે વિચારો સંગે
ભીમ હશે જ્યાં સુધી, મરે નહિ એ બાળ. માટે બંને કરે વખુટા, તોનો થાયે કમ
જુક્તિ રચવા માંડી પોતે, ત્યાંતો સુંદર શ્યામ. ભોજન જમી બંને પરત્યા, શ્રી
પ્રભુ અરજીન; તાડુકીને મારવાનો, મનસુખો ધાર્યો મન. અભંગ રથ શ્રી હરી ને
તર્યો, અરજીન બેઠો માંડે; રાશ પરાણો કર મહીને, હાં કે કૃષ્ણ રથ ત્યાંડે હૈત્ય તણ
રહેવાની ગુફા, વિપ્ર બતાવા જાય; સ્થળ જોયું કે સહુ દીજને, જવા દીધી આ-
જ્ઞાય. ગાંડિવ કરમાં પોતે સાહી, પ્રત્યંચાજ ચઢાવી; ટંકાર કીચો પ્રથમ પોતે ગુફા
દ્વારે આવી. તે સુણીને હૈત્ય આવ્યો, ગબ્હર કેરી બહાર; ક્રોધ ભરેલો રાતો ત્યાંતો
મુખથી બોલ્યો વાણ. અસુર કહે તું કોણ છે ને, કયમ આવ્યો પાતાળ; રથારૂઠ
ટંકાર કરે છે, તું છે કોનો બાળ. સુણી વાક્ય અરજીન બોલ્યો, અહો કર્મચંડાળ;
અધરમી વિપ્રોને પીડે, હું છું તારો કાળ. વક્ષણ. તે સુણી તાડુકી ત્રાડ્યો, કરવા
માંડ્યો કેરરે; બ્રાહ્મણનો દયાળું આવ્યો, નવ જવા દઉં ઘેરરે.

કડવું ૭૧ મું રાગ રામચી.

કરે અસ્ત્ર શસ્ત્રના પ્રહારજી, તેણે દશ દિશ વ્યાપી અપારજી; અંતકાળે ગમ
નવ સુજેજી, તાડુકી ત્યાં ક્રોધે ધુજેજી. પહાડ પર્વત લાવી મારેજી, તોમર ગોળાને
ગોફણ ધારેજી; જોરે જુદા અતિ આદરતોજી, પણ અરજીન પાછો ન પડેનોજી. ત્યાં
તો માયા રચે માયાનીજી, મહા બળિયો તે જાય ફાવીજી; એમ યુદ્ધ બંનેનું આજેજી,
મન ગોવિંદ હુઃખ બહુ સાજેજી. ઢાળ ધનાશ્રી. તેહ પડ્યા વિચાર માંડે, જીવે છે
ભાણેજી; અરજીન હણશે તાડુકીને, કાણુવારમાં એજ. પછી થારો નવરો તેથી, કુર-
ક્ષેત્રે જશે; સાહે કરશે પુત્ર કેરી, મન ધાર્યું નહિ થારો તેથી ભાણેજી મુને મારશે,
કરશે ત્રીસોક રાજ; મનસુખા એમ કરે કૃષ્ણ તો, મને આણેવાજ. એમ ધારી યુદ્ધ
ટકાવા, અસુરને બળ દીધું; કે તાડુકી કોપી આવ્યો, સર્વે કારજ સીંધું, બાડ
પહાડને તાડ વડે ત્યાં, દેવા માંડ્યો માર; બાણ મારી પારથે ત્યાં, ક્રીષ્ણ છે સંહાર.
તેમ તેમ ગાયાવી કોપ્યો, માયા રચી અપાર; નવા નવા હૈત્યો નિપજવી, શોર કરે
બહુ સાર. એમ બેનું યુદ્ધ ચાલ્યું, પડે ન કોઈ પાછા; કૃષ્ણ પ્રભુ મનમાં વિચારે,
બેલ રચું નહિ કાચા. સપ્તમ કોડે અભિમન્યુ, જોડે જોરાવર ભીમ; એ હશે તવ લગ
નવ રશે, તેનું કરણ કેમ. ગમે તેમ કરીને હું તો, કર વાતવો છુટો; પછી મરતાં
વાર નથી કંઈ, કરું એહ વખુટો. એમ ધારી બેજાજ કીધો, ભીમનો હાથી છોડ્યો
તેના અંતરમાં પેડા કે, ગાંડો થઈ તે ડોલ્યો. કોઠાથી દુર સેન પડેલું, પહોંચ્યો કરે
ત્યાંય; બાવણીમાં ધુમવા લાગ્યો, સેના નાસે જ્યાં ત્યાંય. કોને પકડી મગને ફેડે, કો

પર દે ચરણ; કેને મુંઢમાં ચીરે, પળમાં આણે મરણ. કેને ઠંતુસળથી દાખે,
ધુળ ધણી ઉરાડે; મલની પેરે આથો પાછો, થે ઝાઝેરા ત્રાડે. એમ ધણો તોફાને
જાલીયો, જોઈ બળીયા ઉઠયા; લાંબા ભાલા ચીપીયા ફરસી, લેઈ મારવા રૂઠયા. તો
પણ તે કોને નવ માંડે, થાકયું સરવે સેન; કાતારવ ઝાઝો ત્યાં કરીયો, ધાબેરે હો
ભેમ. શબ્દ તે તો લીમે મુણ્યો, કે બોલ્યો તે અમ; એ ભત્રીજા બોલાવે છે, પાડી
બુમો સેન. શું હશે ત્યાં અવનવું ને, શી હશે પેર; જોઈ હું તો ઝટપટ આવું,
ધીરજ ધરજે શેર. કાકા કેરું વચન સાંભળી, અલીમન્યું કહે એમ; નારે કાકા તમે
ન જાસો, અહીંયાં છે તમ નેમ. ભય ભાસે છે આ ટાણે મુજ, ડાખું લોચન
ફરકે; જાણે આવ્યું મત્યું પાસે, ધીરજ મારી સરકે. મરવાનો ભય મુજને નથી, ન-
હીં પામું સંસ્કાર; ચુંથારો તે ચર્મજ મારું, તે ભય મનને સાર. હવે પમતો મારા
ભાગ્યા, હાડ મુજ પીંખારો; પીતા મારા આવશે તો, તે વેળા શું મારી. લીમ કહે
કે ભત્રીજા હું દોટે દોટે આવું; મુજને શી ચીંતા નહીં હોયે, એકલો મુકી જઈ. થ-
વા કાળ તેમાં નહિ ડાહ્યું, આડે કો ન આવે; લખ્યું નશીબે તેજ થવાનું, ફેગટ
મન પુલાવે. મમત મુકયો લીમને મન. ગોવિંદો મ્હા માઠો; જઈ ઝપાટે આવું
સપાટે, એમ વદીને નાઠો. ભય ભત્રીજાનો નવ લાવ્યો, સેન મહીં તે આવ્યો; નિજ
મજને કેર કરતો, નજર જેવામાં આવ્યો. લીમ ગયો હા હાં કહી પાસે, કે મજ મ-
ગજ ખસીયો; ભય લીમનો નવ રાખ્યો, તેના સામે ઘસીયો. તે જોઈને ક્રોધ
ચઢીયો, લીમે જણાવ્યું જોર; પાતાળે રહી વિચાર કીધો, પોતે નંદ કીશોર. મારી
નાખસે લીમ મજને, વાર કશી નવ લાગે; નરકુંવરની પક્ષે જાસે, તો તો ભોગજ
લાગે. એમ વિચારી એક કળા મળ, મજને અંગે મુકયું; તેથી લીમને હાથી બા-
ઝયા, કો નવ જાયે ચુંકયું. પારથ તાડુકી પાતાળે, જોરે જુદ્ધ બહુ કરતા; લીમ મજ
તે સામા સામી, કો કોથી નથી ડરતા. અલીમન્યુ એકલો ઉભો સપ્તમ કોઠા માંડે;
ભય ભરેલી ભોમી ભાસે હૃદય ભરાયું ત્યાંહે, ડુસકે ડુસકે રોવા લાગ્યો, કાકે કામ
જગાડયું; ઉમરવાની આશા છુટી, સુતુ મોત જગાડયું. વસણ સુતુ મોત જગાડીયુ,
ધમ સોચે પારથ તનરે; દાસ છગન કહે ચંડાળ પાપી, ધાઈ આવ્યા તે કનરે.

કડવું ૭૨ મું રાગ સામેરી.

સાતમો કોઠો છાણમાટીનો ત્યાંતો જ્યદ્રથ ઉભો; બે યોદ્ધાને ઓડે રાખી,
તે કુંવરને દુલ્હો. મુખ જુએ કુંવરનું જેદ્રથ, ઉપન્યું જે દીસ દુઃખ. આ વેળાએ
નમન, હશે થારી સુખ. હિમ્મત હાર્યો છે અલીમન્યુ, માટે મરે આ કામ; છે
જાણે ન આવે, મહકતું છે કામ. મને સામા જણું ન ફાવે, સર્વેને બોલા-
વ્યાં રહે.

હું; સમાચાર તો કહાવી મોકલ્યા, સર્વે મળીને જાણું. કીધું શેવડે છવપત્તી
આલો ગુરરાય; સુર ભરાયુ દુષ્ટ પાપીને, સાતમે કોડે જાય. દ્રોણ કહે હું તો નહીં
આવું, હરખ દગામાં કેમ; દગો તારો નડે તુંને, સતીયા બોલ્યા એમ. તો યજ્ઞ રાજ
માન્યું નહિ ને; બોલ્યો અમે તેમ થાય; દ્રોણ શ્રૂપતને અશ્વત્થામા, કરણ શંકુની
જાય. સોએ સાથે કૌરવ આલ્યા, લીધાં આયુધ હાથ; બ્રાહ્મણ સેન્યાર ધનનોતેર,
સાલ્યો સર્વે સાથ સર્વે જાને સંતાપા છે, કરી કોકીયાં જીએ સર્વેને કોણમાં દેખી,
અલીમન્યુ તો રૂએ. હૈયું એનું બહુ ગભરાયે, કાકાને સંભારે; ધુશકા મુકી રોવા
લાગ્યો, વહે આંસુ બોધારે. વક્ષણ બોધારે આંસુ વહ, દે લીમને પોકારે; હાસ
છગન કહે સાંભળો, શ્રોતા સર્વે સારરે.

• કડવું ૭૩ મું રાગ લેહકણી.

મારા ગદાધર ગુણવાન, કાકા આવ્યાનેરે; મારી જતી રહી શુધ સાન, કાકા
ટક સક્ષમ કોડે મુકી નાક, કયો મુને નિધાસરે; મુજ માતાએ મુને કહ્યું તું, કા-
કાનો શો વિશ્વાસ. કાકાં તે છતાં વિશ્વાસ રાખી મેં, સંગ્રામ આદરિયોરે, દરિયો
તરીને કાંઠે આવ્યો, દગો તેવારે દીધો; કાકાં સંતાપાછે શતરૂ સર્વે, રહ્યા મારવા
હુકીરે; તમ આશાએ મમત કરી મેં, મુજ માતા રહી મુકી કાકાં એ અખ-
જાને આશ્રય કોનો, વળી રામા વિયોગીરે; લઘુવય શી રતે કોઠે, રોડ રોડ મ-
રશે રાખી. કાકાં મુજ પીતા પાતાળ ગયા તે, તે જાણે નહિ આ વાતરે; બાપ બેટા
નથી મળીયા, મારી થાશે ધાન. કાકાં તાડુકીને મારી આવશે, સાંઝરશે ધરસુતરે;
મુજ માતાને પુછી આવી, ક્યાં છે શુરો પુત્ર. કાકાં તો મુજ માતા ત્યાંશું કહેશે,
શુ દેખાડશે મુખરે; મુજ માતાનું મરણ કરીને, પોતે વરશે દુઃખ. કાકાં મારું અત્યું
સુણતાં ત્યાંને, વર્તશે કાળો કેરરે; હું બકાલો અપાર પીતાને, તેથી મરશે ઠેર.
કાકાં અતિ અહારી બહુરણી, લંપટ કેડી સારરે; વિશ્વાસ તો તેનો ન કરીયે,
એમ શાસ્ત્ર વડે નિરધાર. કાકાં આવા નિષ્કુર શું થયાછો, મરાવવા ખુશીરે; કે
જણી બેઠને કપટ રચીયું, રાજ ભોગવવા હુંશી. કાકાં જમ સમા કૌરવ દેખા
યે, જન જરૂર જશેરે; મોત થકી ડરનો નથી પણ, અગ્નિ નહિ પમાશે. કાકાં
કીડીપરનો કટક અડ્યું છે, જોર કરે સઉ સાથરે; ઓથ વિના તો લોથ પડે મુજ,
હાડ ન આવે હાથ. કાકાં મુએ મુખ મુજ માત ન દેએ, ન દેએ ઓત્રા નારીરે
એક ઉપર અનેક આવ્યા, શી ગત થાશે મારી. કાકાં વામ લોચનને અંગ ફરે
રે, શુકન માઝ થાયરે; સુર્ય છતાં શીયાળ બોલે, ભોમી ખાવા ધાય. કાકાં
ટળવળતો ધુસકે રોતો, ગભરાયો યુવરાજરે; કાયા કંપ થવાને લાગ્યો, કહ્યું

કાકા કાજ. કાકા વળણ. કાકા કાકા કહી રૂએ, આંસુ વહે એપારે; હસ છમન
હોડે તે સમે, હરખે દુષ્ટ અપારે.

કડવું ૭૪ રાગ સામેરી સાખી.

અભિમન્યુ ગભરાયો, તે દેખે જ્યદ્રથ જસ; દુર્યોધનને તેણે કહું કે, કરો
મારી પક્ષ. આ વેળાએ અતિ મમરાયો, તેની અહીં નહિ આવે; માટે આપણુ
આં જુઠને, કરીએ મનને ફાવે. કહે દુર્યોધન એકેએકે, મર્વે નિસરો બહાર; મરી
રહેલો સહેજે મરશે, પારથનો કુમાર. સુણી એવું પાપી નિકળ્યો, તે પુંડે સો
બ્રાત; દારે દારના યોદ્ધા નિકળ્યા, હતા હજારે સાત. દ્રોણ કૃપને અશ્વસ્થામા, દુ-
ર્યોધન શક્તિ કરણ; વળી સુત ચારસે અગનોતર, આવ્યા કરવા મરણ. તે સઉ
ઉભા કોટ કરીને, રથની ચારે પાસ; અભિમન્યુને વચમાં ઘેરી, અંધ સુત બોલ્યો
ખાસ. ઓ અભિમન્યુ આવી પહોંચ્યો, હવેજ તારો કાળ; તને મુકવાનો નથી,
અરે સુત સીયાળ. સુણી વચનને રોમે રોમે, લાગ્યો અગ્નિ અપાર; મન વિચારે
રડવું ડરવું, મરવું નિશ્ચે સાર. તો પ્રાક્રમ કેમ કરી ન મરવું, જગમાં જશ ગ-
વાય; રડવે ડરવે દુશ્મન હરવે, તેમાં અપયશ થાય. દુશ્મનને રાજી નવ કરવા,
કાળજ હોય કઠોર; માટે ક્ષિપતથી લટીને, માર એમને ઠાર. એમ ધારી આંસુ છુ-
છી, હીમત ધારી હઠયે; માત તારણી તાત સાંભર્યા. રડી ધીરજ ના કઠયે. મન
વિચારે મુજ પીતા તે, મુજ વિના શું કરશે; તાત માનને નારી મારી, નિશ્ચે તે
તો મરશે. યાદ એવું આવ્યાથી તે, વળી ગળગળો થાય; હઠથ પોચું પડી ગયું
ને, આંસુ વહેએ ત્યાંય. તે જોઈ દુશ્મન હસવા લાગ્યા, હરખ્યા અપરંપાર; મન
ધણુંએ વાળે પારથ સુત, ના રહ ધીરજ સાર. ગમાં સહોદર વળી સંભારે, નેત્રે
જળ ભરાય; કાકાને તુછકાર કરતો, મામાં તે પસ્તાય. એવે તો દુર્યોધન બો-
લ્યો, તારો જીવજ લેઉ; હાડ આમ હાથે નવ આવે, આગ દેવા નવ દેઉ. સુણી
એવું અભિમન્યુને, ધુન ધુન વ્યાપી રીસ; શુરાતન મરાઈ આવતાં. મુખે પાડી
ચીસ. ધીરજ આણી અંતરમાંને, વિચાર્યું મન સાથ; નિશ્ચે મરવું ડરવું નહિને
દેતો દુશ્મન હાથ. માર તાર મિથ્યા સરવે, સગાં સહોદર કોનાં, માત તાત ભગી-
ની દારા. એ સાથી મિથ્યા મ્હોનાં. સુત વિત સરવે રણ સંભંધી, માયાની જ
જળ; અંત સમે કો કામ ન આવે, મુક જીવ મ્હોની જળ. જ્ઞાન એવું ધારી મ-
નમાં, હીમત આણી બોલ્યો; અંધ આખજા સુત તું જોજે, જોર ઝપાટે ડાલ્યો.
જ તો ડરવું ના કોથી, હવે જો મારો હાથ; કપટ કરીને સરવે આવ્યા; તેહ ન
જાયોમ્. કાણુ ગુરુ વિકાર તમને; હારી રૂઝીને આવ્યા; ધાગ પળિયે ધુળ પડી.

તે, મનમાં શે નવ લાવ્યા. ધિક્કાર છે હો કરણ તુજને, કરમ હોય તો કહાવ્યો
છતે પુત્રે વાંઝીયો, શું મોઢું લઈ આવ્યો. દ્રોણ કરણે નીસું નેયું. કાપો કુવંચન
અરે. થોડા શું બુઓછો, નરસુતકેરો પતન. સુણી સર્વે કૌરવ થોડા. ઉપજ્યા તે-
ણીવાર; અભિમન્યુ ઉપર ત્યાંતો, દેવા માંડ્યા માર. વક્ષણ. માર દેવા માંડ્યા અ-
ભિમન્યુપર, તેનો કહું વિસ્તાર; દાસ છગન કહે તે ઘડી, થાતી હોડા અપારરે.

કડવું ૭૫ રાગ ચાતૃતો.

ગુપ્તી ગેડી મદા ફરશી, તરકસ તીર તરવાર; તોમર ગોળા ભીંડી માળતો
ત્યાં વરસે અપાર. મારો મારો સરવે ભાખે, કોલારવ બહુ થાય; તે જોઈ અભિમ-
ન્યુ કોપ્યો, ધનુ ધર્યું કરમાંય. બાણ સામાં દેવા માંડ્યાં, બારમઘની ધાર; આવતાં
આયુધ સરવે પાડે. કાણુ ન લાગે-વાર. એમ ઘડી બે ઝપાઝપી ત્યાં, પુરા જોરે
થાય; પણ પાછા તે હો નવ પડતા, લઢતા ધસતા જાય. તે સમે સેનાને વિશે,
હાથીને લીમ જોઈ; મન મુકીને યુદ્ધ કરતા, અતિ ક્રોધમાં તેહ. ધશી ધશીને હાથી
દોડે, લીમ ખશી તો જાય; પુછ કપડી દંત પીશી, મદા મારે ત્યાંય. બળ કરી ગ-
યંદ પુંછું છોડાવે, વરકોદર સન્મુખ ધાય; લઘુ લાવતી કરી નિકળે, લીમસેન તો
ત્યાંય. એ રીતે બે લઢતા વઢતા, મેદાન માંહે આવ્યા; અંગ પસીને આવરેલાં,
બન્ને ત્યાંતો લાવ્યા. પાતાળે અરબુન તાડુકી, કેરું જુદું તો જમ્યું; ત્રણે સ્થાને
એક રીતે, ઘણા ક્રોધમાં વામ્યું. તાડપુર ઉંચો તાડુકી, દેશ ધરે અપાર; પહાડ
પર્વત લાવી મારે, માયાતી નિરધાર. વજરાસ્ત્ર મુકી નર ત્યાં છેદે, કરે સરવનો
નાશ; મોટા મોટા પર્વતકેરા કરે કટકા ખાસ. તે વાગે શ્રી કૃષ્ણને, પડતા પથ્થર
જોઈ; કર્યું હાથનું કષ્ટ ભોગવે, તેમાં શો સદેહ. અભિમન્યુને મરાવવાને, પોતે
લીધું કષ્ટ; તેતો કંઈ લેખાવતા નથી; પેદા કરતા શ્રેષ્ઠ. પારથ પણ ત્યાં થઈ આ-
કળો, અનેક મારે બાણ; તાડુકી લેખવતો નથી, તૃણવત પરમાણુ. એવી રીતે
ત્રણે ઠામે, ધોર યુદ્ધતો જમ્યું; કુરુક્ષેત્રે કુંવર ઉંપર, એહ વિધન તો વામ્યું. અ-
ભિમન્યુ એકલો ત્યાં, ક્યાં ક્યાં દ્રષ્ટી રાખે; એક જણનું સાચવે તો, બીજો વીધી
નાંખે. કુંવર અંગે બાણ વાગે, પાર નિકળે તેહ; વપુ થયું છે ચારણી જેવું, વહે
રૂધિર તો તેહ. એમ ઘણું એક યુદ્ધ કરતાં, કાયર થયો કુમાર; ભણી મંત્ર મોહા-
ત લીધું, અમણીતું તે ઠાર. તેપર પુન્ય ધરમનું મુકી, ફરી પુંહડી માર્યું; એકત-
ણું અનેક થઈને, સરવેન તે વાગ્યું. -હૃદય સડિના ભેદા તેણે, પ્રાણજ ઉંચા અ-
ઢીયા; વૃદ્ધ તરણને બાળ સરવે, ઢળી ઢળીને પડીયા. વળી પારથસુત એવું
ઘડી પછી શું થાય; દેહ મારો હોય નહિ તો, વાત કેમ કળાય, આ કડવું, કો

માનવી. તોપણ કહે કે જલ્યા; માટે કંઈ નિશાન કરવું, તો રહે એ બીજા.
એવું બારી કરવાય લઈ, મુક્યું છે તે ઠાર; જેની મુર્છા વળે તે નાસે, ઉભો ના
રહે સાર. જઈ જઈને કોઠામાં પેસે, એમ સહુએ ગયા; અભિમન્યુને મર્વ આગ્યા
ન મુછ કાઢા થયા. કેવા સઉ હાસ્યા મારાથી, મન મનમુખો કરતો; ધનુષ ટેકી
મુઠી વાળી, મન વિચારજ ધરતો. ધનુષના છેડાપર મુઠી, મુઠીપર છે ડાયુ; વાંકો
વળીયો હડપચી દેઈ, નથી કામજ કાચુ. એહ વાત તો કૃષ્ણે. જાણી, દાઝવું અં-
તઃકરણ; કયા કારણે અભિમન્યુ, તો નથી પામતો મરણ. જ્ઞાન દ્રષ્ટે પોતે ભેલું,
અતર વાત વિચારી; કુંતાનો દીધેલો તાંતણો, કરેજ રક્ષાસારી. મોટે તેને છેલા
વણુ તો. કામ ન થાય લગાર; હવે તો શું કરવું મારે, વિચારે ગોપાળ. વલણ
રક્ષાકરો તાર છે, તેહ કરે રક્ષાયરે; દાસ છમન ગ્રાના સુખે, શું કરે યાદવરાયરે.

કડવું ૭૬ રાગ સામેરી.

આતાજન સઉ સુણજે વાત, આ કડવે છે મહા ઉતપાત; જનમેજયને મુ
ણાવે ખ્યાત, વૈશમપાયન રૂપિ વાત. ધાર્યું છે મન પ્રમુખે એમ, કુંતી તાર રક્ષે
છે નેમ; તેથી એ મરવાનો નથી. કોટી ઉપાયે મર મથી. ગોદારમચ્છે વિંધ્યોતાર
ધનુ પણુછ છેડે નિરધાર; તે તોડુ તો જીવે નહી, વિચાર એવો કાપો મહી, અખી
લ જગત જનમેને મરે, આપ આપ કરમે આવરે, મરે વ્રહ યોજનને ગાળ, મારે
શીર ન આવે ગાળ. નિમિત્ત સહુનાં જુદાંડોય, ક્ષય ત્રિદોષ કોમળી જોયુપ; એમ
સર્વથી હુંતો પડે, પણુ આ વેળા ઉંડો ધરો. મારે ક્ષેત્રી પડશે ગાળ, મન વિચા-
ર્યું ત્યાં મોરાર; ધરી રૂપ ઉદરનુ સાર, કુરુક્ષેત્ર આગ્યા નિરધાર. રથ પાસે આવી
ને રમે, નાચે કુદે ને મન ગમે, પરથસુતનુ ખેચ્યું ધ્યાત, કરતા હરતા શ્રી ભમ-
વાન. રસ લાગ્યો રમતમાં ધણો, એક ચિત્ત થયો દામણો; તેમ તેમ ઉદર લટકા
કરે, રથે ચઢે ને ભોમી પઠે. રમત નિહાળી થયો તદરૂપ, તવ વિચાર્યું ત્રિદોષ
ભુપ; પાસે આવીને અડયા, ધનુષદોરી ઉપર અડયા. ધીરે ધીરે આગ્યા જ્યાંય,
છે રક્ષાનો તારજ ત્યાંય; ટગમમ કુંવર જોયા કરે, અરજુનસુત તો મિટ ન ભરે.
ધરી ધનુષ હડપચી સાર, વાંકો વળી જુએ તે ઠાર રક્ષા દોરે આવી. કરી, ઉદર
રૂપે રીસજ ધરી. ધરા ચાંચમાં કાપી દોર, પ્રત્યાંચા સહીત તે ઠાર; તેથી ધનુષ
ઉછળ્યું સાર, થયું રીધું ન લાગી વાર. ધનુ ઉછળતાં વિપરિત થયું, અણીયું હ-
ડપચી પેસી ગયું. વેંધી તાળજી ફોડી જોપરી જહાર નિકળ્યું અણીયું જરી. પ-
છ તુટતાં ક્યું ધનુ જોર, અભિમન્યુ ઉછાળ્યો તે ઠોર; નેત્ર ડોળા નિકળી પડયા,
જાણુ તો ઉંચા ચઢયા. નસો ખેંચાવા લાગી સાર. હાથ અને પમતી નિરધાર;

તરફથી તે ભોમી પડેલા, સધળા ફેરવ નજરે ચઢેલા. ઉતાવળો ત્યાં વહે જ્યદ્ય
 દુર્યોધન તું બેરે દ્રષ્ટ; આપણા માર્યા વિના મુરો હવે દુર રહી શું જાઓ. ત્યજ
 આપણું કરવા સિદ્ધ સર્વે ધાઓ સાથે નિધ; કહે દુર્યોધન ભાગ્યવંત અમો, તેરો
 મુરજી જીઓ તમો. ગુપ્તી ગેડીને તરવાર. ધરી હાથ ઉપડીયા સાર; બેઠા બોલ્યા
 મુર દ્રોણ; નિચ કર્મ કરે તું કોણ. મરતાને શું મારે મર્મ, એથી થારો અતિ અધ-
 મ; આપણ કો ઉભા ના રહે, મોરો સૌ મારગ લહે. કહે દુર્યોધન હો મહારાજ,
 ખરો દાવ આળ્યા છે આજ; નિશાની એની ના રહે, કટકા કરવા દુષ્ટજ ચહે.
 કહે દ્રોણ એ દુષ્ટજ કર્મ, એમાં નહિ આપણો ધર્મ એ ન છતાં અધર્મ કરે, તો તેનું
 ફળ તુજને મળે. દુર્યોધન કહે ભોગવી ક્રેશું. ધર્મ અને અધર્મ તે શું; આવ્યો લા
 મને જવા હઉં, તોને મુરખ હું કહેવાઉં. વક્ષણ. મુરખ કહેવાઉ હું ધણો, દાવ
 સાધુ બે નહિરે; થવા કાળ સરવં થરે, પણ એને મારું સહીરે.

કડતું ૯૭ રાગ સવૈયો.

ધર્મ અધર્મ તે ભોગવી ક્રેશું. સર્વે તત્પર થાવ; સાત હજાર ચોદા મારા,
 સર્વે સાથે જાવ. તે મુશ્કી સર્વે ઉડ્યા, ચારસેં અગનોનેર; નવાળું લાગના દીક-
 રા, થયા સરવે મેર. કાતી કરવત દુહાડા છે, ફરસીને તરવાર; કરમાં ઝાલી સર્વે
 દોડ્યા, ચોદા સાત હજાર. આપણ થઈ કુંવર પડેલો મુખે નવ બોલાય, ત્યાં આ-
 ની સર્વે દુષ્ટે, કરવા માંડ્યા વાય. એ અવતારને કુંવર મન, લાગ્યું સધળું દુઃખ;
 અરેરે મરતાને મારે, બોલાતું નથી મુન. દુષ્ટાને દયા વ આવે, વણ માર્યે ઘડીએ
 મર; કલેશ કરતાં શુર ભરાયુ, મરતાં કરતાં ન ડર. ઇમ ધારી લાંબો પગ કરી,
 રથ ચેડું અંગુષ્ઠે લીધું; સુતાં સુતાં બેર કરીને, ચાક ચડાવ્યું ગીધું. વળતી તે
 માર્દુ દુષ્ટાપર, ધરી, અંતર રીસ; ચારસેં અગનોનેર સુતો કેરાં છેઘાં શીશ.
 તે સાથે સાત હજાર બેઢા, સર્વે પામ્યા મર્યું; તે દેખીને અતિ આનંદા દ્રોણ
 અતઃકર્ણ. બે દુર્યોધન અધર્મ કેરાં, ફળ મળીયાં ભારી; અંધ સુત કહે
 લેખાં તે શું, મુઆ તો ખારી નવાળું તો રડવા લાગ્યા, દ્રોણ ગરજી જીઓ;
 સર્વેને મારવા રાજ, તો એ કેમ ન મુઓ. દુષ્ટ કહે કે લક્ષમણો મુઓ, તેમાં
 વંશ શું જાશે; બે જીવતા આપણ હમણું તો વણામ પુત્રા થાશે. એવે
 સ્વર્ગથી વિમાન લેઈ, ત્યાં અપ્સરા આવી; અભિમન્યુનો જીવ કાઢી, લીલા
 શુક બનાવા. તેને લેઈ સ્વર્ગે ચાલી, રહ્યું બોળીયું ધણું; ઉછળતું તે અંધ થયું,
 કે, દુષ્ટે જાણ્યું મર્યું. ત્યારે છત્રપતી એમ બોલ્યો, આયુધ ઝાલો હાથે બને
 જ્યદ્ય મારા, કોકો છે જમ માથે મારે હામન રાખી મનમાં, તમે એકલા

જેના અભિમાન કહી કરી, ખજી અહીંયા આવો. સુણી ધાવો ખડગ ત્રજને,
 દ્રવ્ય જીવીનાર; અલીમન્યુના શખ ઉપર, દેવા માંડ્યો માર સાર. હનીએ જાણ્યું ભા-
 જી મુખો, પછી શું કારજ કીધું; હાથીનુંને હૈયનું, ત્યાં જળ કરીને લીધું.
 એવે વાયુનંદને ત્યાં, દાણુ દૈવત દાખ્યું; જે પગ ઢાલી અંગ કરીનું તરત
 ચીરી નાંખ્યું. પાતાળે અરજીને માર્યું, કાળજવરનું બાણ; તેણે કરી તાકુડી કેર,
 નિસરીયો છે પ્રાણ. ગજને મારી લીમ નાદો વિચાર માડો, લાંબી ડમ હડી લેનો;
 સુપ્તમ કોઠે જ્યદ્રથ જોયો, કુંવરને ઘા દેનો ખાલી રથ નજરે પડતાં, મનમાં
 પ્રકટ્યો શોક; અલીમન્યુ દીકરા કહી, કારમી મુઠ્ઠી પોક. પોક સુણી જ્યદ્રથને,
 ભય પામ્યો મન માડો; અલીમન્યુ શખ પડતું મુઠ્ઠી, જીવ લેઈને નાદો. એને નાસ
 તો દેખી સર્વે કૌરવ જીવ લઈ નાદો; લીમનં દેખી ત્રાસ ઉપન્યા, ભય ભરેલા
 માણ. શખ દેખી ત્યાં શુરવીર ઓળ્યો, વંડો વૃકોદર વીર; ત્રાણ ત્રાણ કરી જીમ
 ડાળે, હૈયુ ન રહે ધીર. પાંડવદળમાં શમ્ભ પડ્યો, આગ્યું સર્વે સેન; શોક ઉ-
 પન્યો સહુના હલને, કહેવાયે નહિ તેણુ. ડેરા તંબુ ખમર થાતાં, સુભદ્રા કુંતા
 માત; ઓત્રા રાણી આવી પડતાં આખડતાં નીજ સાથ. ધરમને દ્રોપદી સર્વ,
 શ્વાસ ભરેલાં જાય; અલીમન્યુ પડ્યો છે ને, રહે સર્વ સેનાય. ત્યાં આવતાં મહા
 દીઠ, પડતું નાખ્યું માય; જોળે સુત સુભદ્રા લેઈ, રૂઠન કરે છે ત્યાંય. સર્વ સ-
 હોદર રોવા જાગ્યું, ત્યાંનો હૈયા ફાટ; સુભદ્રા વિલાપ કરે તે, અવતી વાળે ડાટ.
 વલણ. છાતી કુટે વક્તવલે, સુભદ્રા ઓત્રા નારરે; તે વિસ્તારે વર્ણવું, દુદી-
 નગીરી અપારરે.

કડવું ૭૮ રાગ લલીત.

અરર હૈવરે, કેર શો થયો, રણ રડવડી, યુત્ર-ક્યાં ગયો; કરર કાળજી માલ્યું
 કહું; અરર હૈવ આ શુંયરે થયું. મરર મોતતો માલ્યું નહિ, સરર શત્રુએ ઘા દીધા
 સહી; તરર તન આ માલ્યું તપે, કરર ક્ષોભથી કાળજી ક'યે. વરર વિરહે ધીર
 ધારતો, ઢરર ઢાલથી જોર ઢાલતો, નરર નર્કમાં ત્રજરે ગયો, ભરર ભડતો સર્વમાં
 થયો. હરર હાથ આ હું ધસુ અરે, નરર ના રહ્યો ઉપાયરે હરે. ડરર ડારીયું સેન
 સર્વને, હરર ઠારી તો તેં નહિ મને.

પંજાબી રાહ.

અહો હો લાડવાયારે બોલા બાળકા, હો મુજ જયારે હઈં પય વાડકા; હો
 જયારે હંગો તે દીજ્યો. હો લાડકવાયારે. અંતર કોડો સીઝીયો. હો મુજ જ-
 વવાનું ના રહું, હો લાડવાયારે, દુઃખ નવ જાયે કહું. હો મુજ જયારે

દયા નહિ તુજને, હો લાડવાયારે. વને મુઝી મુજને. વળી હો ઓતારે ત્યાં તે
 વસવસે મુજ સ્વામીરે : રહી નહિ એકે વલ્લે, ઉનાં ભોજનરે આછાં ઓઢણાં,
 આ તો કીધારે કાષ્ટે પોઢણાં. હો સુવાળારે કાષ્ટજ ખુચશે, પલંગ પથારી
 કહો કોણ સુધ જશે. માતા વિલપેરે શીર કેશ કાઢતી, કુટે છાતીરે હઠયા કમ
 ટતી. રૂધિર રેલોરે એમનો વહી જતા, કરે આઠંઠરે ત્યાં તો સહુ જણા, કુંતા
 દ્રોપતિરે ધર્મ રડે ધણું ગટારગછતુરે રૂઢન તો ભણું; અંધવ મારારે, મેં તુજને
 તજ્યો, તારા વિનારે સુની છે રાજ્યા. અંધુ બોલણારે, પોતાની બાંય છે, બેડમં
 બોડરે પડી તે ક્યાંય છે; ચોથે કોઠેરે કોઠાર બુદ્ધિ થઈ, રીસ કરીનેરે બેડો દુર
 જઈ. મેં બુદ્ધ કીધુરે, હવે હું શુંય કરું, વિશ ખાઈ રે હવે હું તો મરું. લીમ મ-
 ભરાયોરે, અંતર ધણું રડે; હું બુલ્યોરે અરબુન તો લડે. શું મોઢુરે તેને દેખાડ-
 શું, તે કરતારે કાયા પાડશું. સરવે ટળવળેરે કરે અતિ પરીતાપ, ઓતારતુર ઉડી
 મથુરે કરે અતી, આલાપ.

રાગ ઓધવજનો સંદેશો.

પ્યારારે પિયુજ કેમ નથી બોલતા, આંટી મનમાં રાખી છે કંઈ નાથજે;
 એવું તો ના કીજે મારા નાથજ, હું અમજાને કોનો છે આંગારજે. પ્યારાં દુઃખ
 દરિયામાં ડુબાડી હો નાવલા, તમે પહેલી કેમ ન પાડી મુજ કાયજે; કરમ કોઠાર
 અતિશે થઈને આથડયું, કેમ ન ડંખ્યો કાળો મણીધર નામજે. પ્યારાં નિહંય
 થઈને પોઢવા મૂકી મુજને. બે વડીની સાલે મુજ પ્રીતજે; શણુગારને હિંમત તે મા-
 રી સહુ મઈ, થઈ હું તમ પામે નિરધારજે. પ્યારાં એમ કહી હૈયાને માથાં કુટ-
 તી, કરી કલ્યાણજ ગણ વડે ચોધારજે; તમારી સેવામાં મુજને તેડજે, હવે ન
 કરશો શુરા પીયુજ વારજે. પ્યારા.

રાજ્યો.

હેજ હાય હાયરે મજબ આશો થયો, ઘોળે દહાડે થયો અંધકાર; અભિમન્યુ
 તે રણુરેળાઈ મયો. એ રાહ. સોના ઝારી તે જળની પડી રહી, કાંધાં દાતણ
 નહિ તે સમાર અભિં ત્રાંમા કુંડી તે જળની ઘણી, નાવણુ કરી વેળા
 ભય. અભિં ઉનાં ભોજન ઢાઢાં તે થઈ જશે, તમે વિના કોણ જજો નહીં, કો

પયુ પાન બીડી મુખવાસને, સુના દાખડા અને સેજ સુની થાય. અભિં
તીસમના મુજ ડોલીયા, મઢી મુવણુ પાથર્યા ત્યાંય. અભિં મઢી મશરૂએ
લાં કાખાં ઘણાં, માત્ર મસુરીયાં ગજનાંજ હોય; અભિં કાયા વાડી મારી
ભાઈ જશે, તેનો ફુલ વીણનાર માળી ક્યાંય. અભિં ચંદન ચુડી મારી હવે
તરી, ઉતર્યા ઘાટ પાનેતર રંગ; અભિં મારા શણગાર સહેજે સુના થયા, નવ
ગ ફીટી થયાં કાળાં અંગ. અભિં તમે વિનાજ ભાવ કોણુ ધારશે, કહી સ-
વેએ કુલ્યાં કરમ; અભિં રોતાં કુટતાં તો હાં કંઈ રહે નહિ, સરવે વિચારી
ધીરજ અભિં ધરમ કરમ વિનાજ કાંઈ છે નહિ, મિથ્યા માયાતણો વ-
ધાર; અભિં મન સમજ પતિ સેવા કાજીયે, પતિ એજ પ્રભુ નિરધાર. અ-
ભિં વલણુ. એમ વિલાપ સરવે કરે, પાતાળમાં શું થાયરે; દાસ છગન કહે સાં-
મળો, પાપી પ્રાણજ નયરે.

કડવું ૭૯ રાગ સામેરી ચૌપાઈ.

પાપીને પાતાળે માર્યો, અરજીને તે વાર; એવે સરવે વિમો આવ્યા, કરં-
તા જયજશકાર. ૧ આશ્વાસન વદન કરી તેનું, માગી છે વિદાય; આશીરવાદ
હઈ વિમોએ, આપી છે આજ્ઞાય. ૨ પૃથ્વીકેરી કરી પ્રાર્થના, પારથને શામળીયા;
વિમોએ કષ્ટ કાપી, મૃત્યુ લોક નિકળીયા. ૩ રથ આવ્યો મૃત્યુ લોકે, અપશુકન
તો દેખ્યા; ક્વજળ ઉપર કાગ બેઠો, ભય ભુલ્યા અતિ ભાસ્યા. ૪ વટે અરજીન આ-
શું આવે, અહો હો જીગજીવન; મારે મન તો આવું ભાસે, હશે કંઈ વીચન. ૫
પ્રભુ કહે કે માત્ર શીથલ છે, શી ગત થાશે મારી; લ્યો રથ હાંકો તમે પારથ, હું
થઉં આભારો. ૬ એમ કહીન રથમાં સુતા, અરજીને રથ હાંક્યો; કુરૂખેત્રની પાસે
આવ્યા, કલેશ રહે કેમ હાંક્યો. ૭ રથ દેખીને સૈન્ય લોકે, કહી ધરમને વાત;
પ્રભુને પારથ બે આવ્યા, જાણશે સવળી જ્યાન. ૮ મોટે સરવે શાંત થાઓ, ચોકે
નહિ અરજીન; કુંવરને વસ્ત્ર ઓરાડી, જાઓ પાદ્યા જન. ૯ વાયુ વેગે રથ આવે
છે, મળીયા તેને સર્વ; ખમર પુછી અરજીને ત્યાં, છે સહુ કુશળ ધર્મ. ૧૦ પણુ
મુખ સહુનાં ઉડી ગયેલાં, બેઈ વહેમ મર્યો, કોનો તક્યો ના રહ્યા ન, ચક્રાગઢમાં
આવ્યો. ૧૧ ધિરજ સરવે દેવા લાગ્યા, સેનતણા જે લોક; સુલદ્રાથી ના રહેવા-
યું, મુકી કારમી પોક. ૧૨ સરવેને રડતાં નિહાળી, આંસુ વહ્યાં કોચન; સુભદ્રાને
ફેલા લાગ્યો, લાવ્ય ગોઝારી તન. ૧૩ પાસે જઈને વસ્ત્ર બેચું, દીકો છે નિજ
જીવકળીને રોવા લાગ્યો, લાગ્યું મુજ ધર સુત્ર. ૧૪ વલણુ. પુત્ર મરણ નિ-
વળ્યો એલાંનરે; ચક્રરખાઈ પૃથ્વી પડ્યો, ના રહી શુદ્ધ ને સાનરે.

કડવું ૮૦ રાગ રામઘ્રી.

સુત જોઈ પાશ્વ વલ્લવલે, થયો મન ગભરાટ; હાય કહી પૃથ્વી પડ્યો,
 વર વાળ્યો ડાટ. સુત૦ ૧ કરમ પુટયું માલ્યું, તુટી લવની આશ; હારે હુંતો
 એમજ જાણતો, એજ થાશે પાસ. સુત૦ ૨ આજ કાલમાં મોટો થશે, જશે સરવે
 દુઃખ; ભાગ્ય ભળશે માલ્યું, થાશે ભવનું સુખ. સુત૦ ૩ એહ આશાએ દિન
 કાઢીયા; આજ થયા મહ વાંકા; મુખ સુકાતું ભાઈ ભાઈ કહે, તેહ થયો તુ રાંકા.
 સુત૦ ૪ આજપણે ડહાપણ ગણું, શુર પુર યશવંત; ઉછંગ એસી કો બોલ્યો
 કાલાં વહાલાં વચન. સુત૦ ૫ દગો દીધો હો દીકરા, કર્યું જીવતર વ્યર્થ; વિચારે
 રાખ્યો મુજને, ન સર્યો એકે અર્થ. સુત૦ ૬ પાતાળ મોકલી મુજને, ગયો વાત
 વિશ્રામ; શુંય કરું હુંતે. મરું, ભાગી મારી હામ. સુત૦ ૭ નારીશું રોષે ઘણું,
 કહે કડવાં વેણ; ગોઝારી કર્મહિણ તું, કેમ રોક્યો ન તે. સુત૦ ૮ અધમ વ-
 ચન બોલ્યો ઘણાં, વિશ્વ દુઃખ અપાર; જીભ ઘાલી દંતમાં, પડ્યા મુછના સાર.
 સુત૦ ૯ કુંતા ધરમે ધાધને, લીંગો ખોળામાંય; અંગુલી મુખમાં ધરી, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય
 વટે ત્યાંય. સુત૦ ૧૦ પ્રભુએ વિચાર્યું તે અવસરે, મરશે અરજીન નેટ; હુ ભાર
 હસડો કો કરે, મારે મરણ મેઠ. સુત૦ ૧૧ વેણ આપ્યું સેહેદેવને, મિથ્યા તે કેમ
 થાય; માટે મરણ સર્વથા, આગતો હોલવાય. સુત૦ ૧૨ કર્તા અકર્તા અન્યથા,
 કરે તેને શીવાર; જાણીને જીજ્ઞાસી કરી, અતિ કલેશ અપાર. સુત૦ ૧૩

કડવું ૮૧ રાગ છંદ.

એકેકે ચાલતુ તું, તેહમાં બીજું થયું; હોહા થઈ ધાંપલ થયું, ને ધરમ
 કુંતા આવીયાં. ૧ અરજીન ભોમીમાં પડેલાં, તેણે કાને સાંભળ્યું; ભાણેજ દુઃખે
 જીવ તજવા, કાનજીએ આદ્યું. ૨ સાંભળીને શબ્દ ભયલિત, ઉઠીયો બહેબાકો
 સ્નેહ મનમાં સાંભર્યાથી, પુત્ર શોકજ બેભર્યો. દોડિયાં દડખડ કરી, હરખડ હડી
 તો દેધને; આવ્યો જ્યાં શ્રી કૃષ્ણ કર, કટાર પડિયા વેઢને. ૪ આકોળો બહેબાક-
 ળો, કટાર ઝાલી તે કહે; હાંહાં કરો શું પ્રિય મારા, હોણહાર થયે કરે. ૫ જીવ
 મર્યુંને પણ તેમાં, કાઢતું ચાલે નહિ; લાગુ તમોને પાય હુંતો, કરો ક્ષમા હાવે
 સહી. ૬ એટલે જદુકુળપતિ ત્યાં, બોલીયા આદર કરી; તમે મરણ આદ્યું તે,
 સાંભળી હિમત ખરી. ૭ આજું ન લાગત મુજને, નહિ ભાગતા મુજ ચરણતે,
 તમેય મર્યું આદ્યું તો, ધારિયું મેં મરણ હો. ૮ કલેશ સુધી તમતણો, માફજ
 મનમાં લાગિયું; તેથી તારે કારણે મેં, મર્યું મનથી તાકિયું. ૯ મરત મોઢું
 તેમાં, કાઢતું ચાલે નહિ; દ્યો કલેશ હાવે નહિ કરું, જેમ તેમ મન વાળું નહિ કરું.

અંચ એની પ્રેમ ભક્તિ, પુત્રથી વહાલા પ્રભુ; તો કેમ વશ થાયે નહિ, બ્રહ્માંડ
હતથો વિષુ. ૧૧ એમ કહી થઈ શાંત સરવે, દેન દેઈ પુત્રને; યમુનામાં અસ્ત
હારી, ક્રીષ્ણ સુચિ સુત્રને. ૧૨ લોકિક રીતે તંબુ આગ્યા, પાંચ સહ ભગવાન તો,
સુન સુન સરવે સામ સામા, તેજ બેડા છેજજો. ૧૩

કડકું ૮૨ રાગ હુલારી.

વૈશમપાયન રૂપિ કહે, જનમેજયને વાત; એક ચિત્ત રાખી સાંભળજે,
દ્રોણ પરવની ખ્યાત. ૧ સુન્ય સુન્યાકાર સહુ તે, શોક ભરેલા તે દીસે; બોલે
આલે કો નહિ, ને શોક ભરેલા દીસે. ૨ અનુચરે ક્ષીપ્રા ક્રીડી, મુજ સેવક વળીયા
પાંચે પાંડવ પાસે જઈને, તેતો ત્યાંહે ખળીયા. ૩ પત્રી વદા તે મુખ એકું, ઉડા
સરવે સાથે; કડવે મોઢે બગે કોળીયા, મરી હ્યોને હાથે. ૪ પ્રભુ કહે કે ઉડા અ-
રજુન, ઉઠે સરવે વીર; કુન્તા દ્રૌપદી સુમદ્રા, સહ ઉડા આળી ધીર. ૫ એકલો
અરજુન નવ ઉઠે, જોઈ વદા ભગવાન; અહો અરજુન મમત મુકો, વિચારોને
જ્ઞાન. ૬ કોના બેડા કોની નારી, કોનાં છે માઆપ; સગાં સડોદર સરવે મળીયાં,
મિથ્યા છે સંતાપ ૭ હોય તમારો દીકરો તે, મુકીને ના બચ; બ્રાત ભગિની મા
તદારા, રૂણ સંબંધે થાય. ૮ મિથ્યા મોડે મારો કહો છો, અમથા મરો મથી;
રડો કકળો આહે તે કરો, તોપણ મળવો નથી. ૯ જે ગયું તે ગરડ ગફ, નથી પ-
હોઆનો પારવાનો; જે ગયું તે સર્વને દુર્લભ, નિશ્ચે વાતજ માનો. ૧૦ તમે ઉડા
તો સરવે ઉઠે, એક મતે ન થાવો; જીવતું હોયે જીવતા ગતે, મુકિ મુઆ ગતે લા-
વો. ૧૧ ત્યારે અરજુન કર જોડીને, બોલ્યો તેણીવાર; આત્મા ચેતન સરે કે નહિ,
હો ઉત્તર તે સાર. ૧૨ પ્રભુ કહે અજર અમર, અઉઠ ને અભેક; પાવક માંહે
નવ પરજો, કહે શાસ્ત્ર ને વેદ. ૧૩ અઉઠ અમેઠ અજરામર આત્મા, તો સુત-
મો છે ક્યાંય; હગો હઈ મુજને ગયો, તે મળવો ક્યાં. ૧૪ કળ્ણુ કહે કે કલેશજ
એમાં, તુજ સગો ના થાય; જે જ્યા બચે ત્યાંનો થાયે, એમ વદા જદુરાય. ૧૫
એ દીકા વિણ અમ્મ જળ મારે, હરામ છે પ્રભુ આજ; જે જમાડવો હોય મુને તો,
દેખાડો મહારાજ. ૧૬ મમત મનમાં ઝાલ્યો જાણી, ધ્યાન વિમાનનું ધરીયું; આ-
વી હાજર થાતાં બન્ને, બેસી સ્વર્ગે સરીયું. ૧૭ અપ્સરા મહેલની કને જઈ,
ખડું રણું તે ઠર; કળ્ણુ કહે સામા મંદીરે, પીંજર તુજ સુન સાર. ૧૮ પોપટ રૂપે
થઈ રહ્યો છે, તેને જઈ બોલાવો; તવ અરજુન તે ત્યાં સંચર્યો, નિજ સુત લેવા
સુત રૂપે. ૧૯ પોપટ પાસે આવી બોલ્યો, ઓ અભિમન્યુ તમ; મુકી મુજને અહીં-
મુકી મુજને, મું લાગ્યું તુજ મન. ૨૦ પીંજરમાંથી પોપટ બોલ્યો, મુરખના સ-
નચને

રહાર; ગલ્યાં તાલ્યાં જેમ તેમ બોલે, જાતે અહીંથી ખહાર. ૨૧ શુક વડે
 સ્ત્રી અરજીન બોલ્યો, તુજ ઇશ્વરની આણ; અભિમન્યુ તું ખરો કે નહિ,
 સાચી વાણ. ૨૨ કહે પોપટ માનુષની દેહે, નામ મુજ અભિમાન; પંચભુત તુજ
 વિર્યે નિપન્યું, તે મુક્યું તે જાણ. ૨૩ તેન અગ્નિ મુકી આગી, હાથે કીધું છાર;
 પછી સગપણ શોધી આવ્યો, એ તુજને ધિક્કાર. ૨૪ આત્મા તુજથી બનેલો, શ
 રીરકેરી સગાઈ; તુજથી નિપજ્યું તે ત્યાં મુક્યું, નહીં બાપ દીકરો ભાઈ. ૨૫ દીન
 કરા દીકરા કહેનો રહેજે, નહિ રહે તારું માપ; કહે અરજીન આ શું બોલે તે,
 બદલાયો શું બાપ. ૨૬ શુક કહે કે લખ ચોરાશી, સ્થાવર જંગમ પ્રાણી; વન-
 સ્પતિને પશુ, પક્ષિ, કીટ પતંગજ પ્રાણી. ૨૭ કેટલીવાર મનુષ્ય દેહ પામ્યો, ને
 થયો તુજ બાપ; મારો બાપ તુંને મેં કીધો, ફરતા ફરતી આપ. ૨૮ મારું તારું
 મિથ્યા જાણે, માયાની જંજળ; દીવા પુઠે અંધારું તે, સુઝે નહિં લગાર. ૨૯
 જગતરૂપી કેદખાનું, ધરરૂપી ઓરડીઓ; જીવરૂપી ગુન્હેગાર જે તે, કાયા બેડી
 પડીયો. ૩૦ બે ચાર પાંચ દશ કેદી માટે, ઓરડી છે અકેક; અકેક ધરમાં બે ચાર
 છ દસ, સંખ ધી વિવેક. ૩૧ પાસ વસેલો કેદી તેતો, એકેકનું દુઃખ જાણે; આ-
 મન સામન દુઃખે દાઝે, પક્ષ અકેકની તાણે. ૩૨ અસ્પરસ હેત દેખાડે, એકેક-
 નું શીર ચાંપે; સુખ દુઃખની વાનો કરતા, હેત અન્યોઅન્ય વ્યાપે. ૩૩ તેજ પ્ર-
 માણે સગાં સહોદર, ચાકરી સેવા કરતાં; લઠી વઢી કે હસી રમીને, દીવસતો નિ-
 ગમતા. ૩૪ જેટલા દીની પ્રજા હોય તે, વિતે છુટી જાય; રદ્ધા કેદી જેલમાં જે,
 તેની ખબર લેવાય. ૩૫ રેતગાડી સાથ જેવો, દીસે છે સંસાર; સ્ટેશન આવ્યે ઉ-
 તરી જાયે, રહે સ્નેહી તેવાર. ૩૬ એ રીને જીવ દેહથી છુટી, નિકળે છે ખહાર;
 માત તાત ભગિની દારા, તેને ન સંભારે લગાર. ૩૭ કેદી જેલ જવા નવ ઇચ્છે,
 મનથી પોતે ત્યાંય; દૈવ જોગે ફસાય ત્યારે, તેનો નહિ ઉપાય. ૩૮ એવી રીતે આ
 જગતનું, જાણો સગપણ કાચું; અજ્ઞાન જીવને જ્ઞાન વધી તો, તેને લાગે સાચું.
 ૩૯ તું નથી કેનો કે નહિ તારું, નીકળને તું બહાર; સત્ય માનજે આજથી તું
 છે જુડો સંસાર. ૪૦ ખચરાવી પેહેરાવી ઉઠ્યો, મોહ ચઢ્યો તો મુને; બદલો લે-
 વાની આશાએ, મેં ઉઠ્યો તુને. ૪૧ તવ પોપટ ફરીથી બોલ્યો, નાદાન બદલો
 ઇચ્છે; ચઢ્યાં ચેણ બચ્યાંને આત્રે, મોટાં થયે ના પ્રીછે. ૪૨ તેહ કરતાં મનુષ્ય
 નિર્લજ, હક્ક રાખવા જાય; પરણ્યાં પાળે જણ્યાં જીવો, તેમાં તે શું થાય. ૪૩
 હત આણી બોધ દીધો, પારથ સમજ્યો મન; મહેલમાંથી તેહ નિકળ્યો, ત્રિ-
 તો નિજ તન. ૪૪ કણ્ય કહે કે અહો બનેવી, તમે અહીંયાં આવો; કેલો ને કે,

લાગો, મિથ્યા મોહ પુણ્યો ૪૫ સમુ જાણી વળખી રહ્યા, સત્ય પંથ
વા; અભિમન્યુના ઉપદેશે, મારો આત્મા ધુળ્યો. ૪૬ અવસ્થા મેં જનમ ગુ-
નાવ્યો, સાચી ગણી ઠગાઈ; સરવે મળી સંસારે રાખ્યો, એ છે બધી ઠગાઈ. ૪૭
વલણુ. ઠગ થવાને હું નહિ આવું, પદોધ્યા મનના કોડરે; દાસ છત્રન કહે બોલ-
ભે. જેજે શ્રી રણછોડરે.

કડવું ૮૩ રાગ સાળી ચોપાઈ.

— વેણુ અરજીનનાં સુણી, કને ગયા શ્રી કૃષ્ણ; કર ગ્રહી વૈમાન બેસારી,
આત્મા કૃષ્ણ. ૧ અરજીનને ઉદાશ દેખી, સર્વ સ્નેહી વત્તવલે; દેખી અરજીન એમ
બોલ્યો, ફાગટ સરવે ટળવળે. ૨ હું ન તમારો તમે ન મારાં, હુલાવી કચી ચડા
વ્યો; ખરી વાત સુઝવા ન દીધી, માયામાં અથડાવ્યો. ૩ વેણુ સુણી લીમ કહે
કૃષ્ણને, આવું બોલે કેમ; કૃષ્ણ કહે વૈરાગ્ય થયો છે, વળગોને જેમ તેમ. ૪ એ-
ટલે કુન્તા ધરમ દ્રોપદી, લીમ નિકુળ સહદેવ; સહુએ મળી કરગરવા લાગ્યાં, તે
વેળા તતખેવ પ પણ કોને મનમાં નવ લેખે, અંતર થયું પવિત્ર; તેને માયા રંમ
ચઢાવા, કૃષ્ણે કર્યું ચરિત્ર. ૬ અહો પારથ જમવા ઉડા, ભુખ્યા ક્યાં લગી રહીશું
ગુણવંત અભિમન્યુને, સંભારીજ રડીશું. ૭ શુરો પુરો રણધીર શરણે, દાંગવને
રાખેલો; મારા સાગા બુદ્ધે મચીયો, દારીકાં આવેલો. ૮ હરણ કીર્તિ સુરેખાનું,
હરવ્યા યાદવ કારણ; કરણ અને દુર્યોધનને, બાંજ કરી પામ્યો મરણ. ૯ નવા-
ણુંને કર્બા વાંજીયા, સુત સે ચાર ઇગ્નોતર મારી; સાત સહસ્ર થોધ મારી, ધરણ
હવ્યો બળ મારી. ૧૦ પ્રાકમ એનાં પાર ન આવે, બદલો વાળી મુઓ; તે પણ
મુઓ પોતાને આપે, ધ્યાન ધરીને બુઓ. ૧૧ એના મરણનું દુઃખ નથી પણ,
મને વ્યાપે રીસ; મુએનાને કોણે માર્યો, ઘા પગ્ગા દશરીશ. ૧૨ લીમ કહે ધાવ
કરતો, જયદ્રથને મેં દીડા; રીસ બહુ છે મારા મનમાં, મરહી માર હેડા. ૧૩ તે
સુણીને પણ કર્યું ત્યાં, પારથે તે વાર; સુર્યાસ્ત સુધી ન માર તે, બગી મરે હું
સાર. ૧૪ ભે વચન હું ના પાળું તો, ગો બ્રહ્મ હત્યા પાપ; પણ કરીને જમવા ઉ-
ઠ્યો, જમ્યા સહુએ આપ. ૧૫ એહ વાત ગઈ કોરવ દળમાં, જયદ્રથને લાગી બી-
ડાસો; દુર્યોધનની પાસ જઈને, કહે હૈયે હીક. ૧૬ મને ઉગારો કોઈ પ્રકારે, કાલે દેહ
કાલે; સત જ્ઞાતની એક બેન તે, આ ઘડીએ રંડારો. ૧૭ મુએલા ઘા કરાવ્યા,
તે અરજીને બણ્યું; તે કુબુદ્ધિ મને આપી, લગની દુઃખ ન આણ્યું. ૧૮ અંધ
સુત કહે થોડું બોલો, મરો તો પેંબર મારી; હું રહ્યો તો સરવે થારી, જેજેકાર
મર્યાદા, ૧૯ જયદ્રથ કહે કાંઈ વિચારો, શરણ આવ્યો તારે; સંતાડો કોડામેં અ-
ન જાન ન મારે. ૨૦ પુલકીઓ દુર્યોધન બોલ્યો, જરાય બચ નવ ધર-
મે. મુએ આ

શી; સાતમે પાતાળે સંતાડુ, કે જીતે ના કરશે. ૨૨ શતરૂ મરશે વણુ મે
 સામે મુજને થાશે; સાત કોઠાના સાત મારથી, તેજ્યા ત્યાં નિજ પાસે. ૨૨
 વ્યા તવ કુબુદ્ધિ બોલ્યો, સહુ ચાલો પાતાળ; સાત કોઠાની પેડ રહેજો, હણો
 ન્તા બાળ. ૨૩ સરવે ઉઠા તત્પર થાઓ, ભુક્તિ ઝાઝી લાવું; શક્ત કહે કે તણુ
 જઈને, હવણું પાછો આવું. ૨૪ એમ કહી પાંડવ મામે, છડીદાર સમજાવ્યો; ગુપ્ત
 રીતે અરબુનને કહેજે, જ્યદ્રથ પાતાળ કહાવ્યો. ૨૫ તમારું હિત તાણી મામે
 સદેશે આ કહાવ્યો; ગુપ્ત રાખવા મને કહ્યું છે, એમ કહી તે આવ્યો. ૨૬ એટલે
 આયુધ લઈ શક્ત મળીયો, દુર્યોધનને સાર; ચાલો પાતાળે પરવરીયે, થનાર હોય તે
 થાય. ૨૭ દ્રોણુ કરણુ કૃપ અશ્વસ્થામા, દુર્યોધન જ્યદ્રથ શક્ત; પાતાળ વિશે પર-
 વર્યો, તે આવ્યા અતળભક્ત. ૨૮ અતાળ પતાળે દ્રોણુ મુક્યા, દીધી ઝાઝી શીખ;
 યુદ્ધ કરજો અરબુન સાથે, વખત કાઢજો વિશીષ. ૨૯ વિતાળમાં ગોર કૃપને મુક્યા
 સુદ્ધતણી શીખ દેઈ; સુતળ રાખ્યા અશ્વસ્થામા, યુદ્ધ ટારણુ તેઈ. ૩૦ તલાતણ-
 માં કરણુ મુક્યો, યુદ્ધ ટકાવા સાર; રસાતાળને ખાલી મુકી, ગયા મરતલધાર.
 ૩૧ તે છઠ્ઠા પાતાળે શક્ત, ઝાઝી શીખ દઈ રાખ્યો; સાતમે પાતાળ જઈ અંધ
 સુત, જ્યદ્રથ સાથે ભાખ્યો. ૩૨ ભય ભરેલા સરને કાંડે, બેસી વિચાર કીધો; સ
 રોવરમાંથી કમળ લઈને, ઘટ માટીનો લીધો. ૩૩ તેમાં થોડું જાગ ભરીને, કમળ
 ઢાંડી મુકી; જ્યદ્રથનું રૂપ સુક્ષ્મ બતાવી, મધ્યે મુક્યે હુકી. ૩૪ દર પાંખડીએ
 દશ દશ ચોદા, મંત્રતણા ત્યાં મુક્યા; ત્રણસે વીશ એમ રક્ષણ કરતા, આયુધ
 ભાંખવા હુક્યા. ૩૫ પછી તે ઘટને સરોવરમાં, મધ્યે તરતો મુકી; પોતે ચાલ્યો પાં
 ચમે પાતાળ, મુદ્ધ કરવા રહ્યો હુકી. ૩૬ એટલે રાત્રી પુરી થઈને, ઉઠ્યા સાત;
 કુન્તાએ રશોઈ કીધી, જમ્યા સહુએ સાથ ૩૭ વણુ. આયુધ લઈ તત્પર થયા
 રથ બેઝ્યા ગોપાળરે; છડીદારે વાત કહેલી, તેથી વળ્યા પાતાળરે.

કડવું ૮૪ રાગ આશાવરી ગોડી.

રથે બેઠો અરબુન ભુપ, તેતો હાંકે છે શ્યામ સરૂપ; બીમ ગદા મહી આ-
 લ્યો સાથ, બોમી સ્તવન કર્યું નર નાથ. ૧ થયો મારગ રથ ઉતરીયો, પ્રથમ પા-
 તાળે તે પરવરીયો; કીધો દ્રોણુને નમસ્કાર, ધન્ય બુદ્ધિ શુર તમ સાર. ૨ વિષ
 રથીનું છોડ માર્યું, ધિક્કાર તમે ન વિચાર્યું; નાદાનસુ થયા નાદાન, મુછ ગઈને ઉ
 તર્યા માન. ૨ કીધા પારથ ગોલ કાઠા, દ્રોણુ ઓશીયાળા થઈ નાડા; ખીજે પાતા-
 ળ કૃપાચાર, કહે બીમ એતો સત્તાહાર. ૩ નમ્યો ગોરને અરબુન સાથ, એ
 નમાં દીધ પસાય; ત્રીજે અશ્વસ્થામા માડા, ભુથ બેઈ તણેનું તે ના
 ઉભે છે રાય કરણુ, સુત બે પામ્યા ભુજ મરણુ; શું મોહુ લઈ અ

રારમાયો કરણ, ત્યાંથી તેણે
 ૧ ભેગા થયા. ૬ જોઈ ત્રણેને કર્યો છ-
 . ૭ હરાવ્યા ગુરૂ દ્રોણ, મને મારે તો ર-
 નાહો, છડે પાતાળ છે શસ્ત્ર કાઠો; મામે
 ૮ પળીયા. ૯ એમ કહી થયો વિદાય, વાઘ્ય
 આવ્યા તે પાતાળ, ગરવ થયો અરજીનને તે કાળ.
 માઠા, જીવ લઈને તેતો નાઠા; મારા જેવી કોની નથી મ-
 નો ઝાઝા. ૧૦ એમ વધ્યો મન અહંકાર, તે તો જાણ્યું જગદા-
 નુન કરું હું કહેર, કર્યાં છે શતરૂ મારી નાંખું ઠેર. ૧૧ અહંકારે
 ૧, મહ મધવાનો હર્યો માધા; તો અરજીન છે શા લેખે, તુજ શતરૂ કું
 ૧૨ જોઈ પારથે બાણ ચઢાવ્યું, મુખ અહંકાર વેણ કઢાયું; જીવો જી
 ૧૫, એક બાણે મારૂ લાય.

કડવું ૮૫ રાગ ઢાળ સામેરી.

એમ કહીને બાણ માર્યું, ઘણ લગલગ થાય; પાંખડીકેરા થોધ ક્રિયાથી,
 આડો જાય. ૧ બીજાં ત્રીજાં ચોથું મેલ્યું, પણ ના થાયે ધાય; ત્યારે કોધ
 પગણીતાં, મેલ્યાં બાણ પસાય ૨ તે પણ આડાં જાત્રા લાગ્યાં, મનમાં ધા-
 અનેક બાણજ મારી થાક્યો, વાગ્યું નહિ તે એક. ૩ એવે છ ઘડી દીવસ
 રૂચીએ ખેલજ પ્રાપ્ત; સુદર્શન પોતાનું મુકી, લાનુ ઢાંકી દીધો. ૪ તવ પા-
 બાણ મારવાં, બંધ કર્યાં તે વાર; વચન ગયું જીતી શું કરવું, બળી મરવું
 ૫ કહે કૃષ્ણકે ચાલો ભાઈ, કુરુક્ષેત્રે જઈએ; રથ હંકારી થંભે આગ્યા, બ-
 વાનું મન કહીએ. ૬ વાત જાણી સહુ સગાંએ, તેતો દોડી આવ્યાં; કુન્તા સુ-
 મદ્રા ધરમ દ્રૌપદી, આંસુ સરવે લાવ્યાં. ૭ સેડેવ નીકુળ ભીમ સાથે, સહુ રડે તે
 માર; ભીમ આડો થઈને ઉભો, નહીં બળવા હડે સાર. ૮ એટલે અરજીન બો-
 થો, મને મરતાં રોકે; બ્રહ્મહત્યાનું પાપ તેને, પાપ ભયે ભીમ થોભે. ૯ કૃષ્ણને
 ૧૦ ભીમ ભાઈ, હવે કરવું કેમ; કૃષ્ણ કહે કે મરવા હઉં, મનમાં રાખો નેમ. ૧૦
 ૧૧ પડી જાણી દુર્યોધન, પાતાળ વિસે ગયો; બનેલીને બહાર કાઢી, સંગે લઈ
 ૧૨ નિજ તંબુએ આવી ત્યાંતો, શંકટ વ્યુહ કર્યું એક; શકટાકારે થોધ ગો
 ૧૩, છત્રકેરો છેક. ૧૨ તેની વચ્ચે ગાડું તેપર, પેટીમાં જયદ્રથ; બે બાકેરાં
 મુક્યાં, કપટી વીરવડ હય. ૧૩ ગાડું ઢાંકી સરવે આવ્યા, ચેહ રચી તે ઠાર
 ન બળી મરે છે, તે જોવા નિરધાર. ૧૪ ધીરજ છે સરવેને -હથે, સ-
 મે; સુર્ય આશમે બાણ મહે નહિ, ધીર સરવે હુકે. ૧૫

.. નિજ થંભે યોલ્યા; અર

અવે છબીલો છાના યોલ્યા, ભીમ ભા

કર બાણ ઝલાવો. ૧૬ તે ઉપર ત્રણ

ને શીવરૂપનો, કથી આગ્રહ અકેક. ૧૮

પડી; સન્મુખે શતર આંચો છે, મારે શર દંધ

નારૂં, પણ સુરજ નવ હોમ; પારથ બળે તો તમને ।

.. ૨૦ કહે કૃષ્ણ કથુન મારે, વેણુ અરજીન નવ ચુક્યો; કાઢ

ડકી, તેમાં અગ્નિ મુક્યો. ૨૧ પછી ધર્મને પગે લાગ્યો, આજ્ઞા આપો

રમ કે મને ન પુડો, મારી ના રહે ધીર. ૨૨ ત્યારે વ । ભીમ જાણી,

ગ્યો પાય; અહો બંધુ બળવાની તો, આપોને આજ્ઞાય. ૨૩ ભીમ કહે

આપું, સતવાતે નવ ડરવું; તમારાં આશુધ દેખી, નિત્ય મનમાં બળવું.

ટે હ્યો હાથે હથીઆરો, તો આપું આજ્ઞાય; અરજીને હલાહલ લીધાં, ધનુષ

કરમાંય. ૨૪ ભીમ કહે કે અવસાન વેળા, ખુશ કરો મુજ પ્રાણ; લટક

જેવા ઇચ્છા, એક ચઢાવો બાણ. ૨૬ ત્યારે નરે બાણ ચઢાવ્યું, ભણો કાળ

મંત્ર; એટલે નર કાળજીવર ભણીઓ, ભણો વાયુ શીવ મંત્ર. ૨૭ અરજીને

મંત્ર ભણીયા, પ્રેમ પ્રતિમન મોહું; ભીમ કહે કે કહો શામળા, કહી સામું જે

૨૮ કૃષ્ણ પોને મનમાં સમજ્યા, કામ અવધુત કીધું; સુર્ય ઉપર સુદર્શન મુકે

તેને તેડી લીધું. ૨૯ તવ વડી કાલે દીન દેખાયો, થયું સુર્ય દર્શન; તે દેખીને

રવ નાઠા, ભેગો દુર્યોધન. ૩૦ સંકક વ્યુહના યોદ્ધા તે તો, સરવે નાશી જાય; ૧

કટ ત્યાં પડ્યું રહ્યું છે, જયદ્રથ પેટી માંય. ૩૧ તેણે જાણ્યું રહ્યા એકલો, હું પણ

નામું સાર; માથુ મારી કમાડ બાગી, ડોકું કાઢ્યું બહાર. તે જોઈ ત્યાં પારથ

મન, એવો કર્યો વિચાર; સુર્ય શતર સન્મુખ છે, ને શર કરમાં તૈયાર. ૩૩ તુરત

તેણે ત્યાં માર્યું, જાએ ગરડાગઢ; તેણે શીર છેદી જયદ્રથનું, ગગન ઉરાડ્યું ગુઢ.

૩૪ જયદ્રથ પીતા વૈદ્રથ નામે, તે તપ કરે વન; તેને તો વરદાન છે કે, સુતનું સુ-

ણે મરણ. ૩૫ તે વેળા શીવમંત્ર હોય તો, પડે તેનું શીશ; તેથી તેની પાસે મ-

સ્તક, પડ્યું જઈ પૃથ્વીશ. ૩૬ નેત્ર ઉઘાડી બાપે જોયું, તવ દીડો કુમાર; શીવનો

મંત્ર શર ઉપર છે, તો શીર વૈદ્રથ પડ્યું સાર. ૩૭ અરજીનકેરું વેણુ પગીયું, ગ-

યો પોતા ઠામ; સેનસહિત સર્વે તંબુ આંચ્યા, સાથે છે ધનશામ. ૩૮ અભિમ-

ન્યુનો ચઢાવો તે પુરણ પુરો થાય.

સમાપ્ત.

